

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI

SOSYALİZM SONRASI ROMANYA'DA
DEMOKRASİ VE SİYASET

Yüksek Lisans Tezi

Elis AĞI-VELİ

ANKARA 2016

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI

SOSYALİZM SONRASI ROMANYA'DA
DEMOKRASİ VE SİYASET

Yüksek Lisans Tezi

Elis AĞI-VELİ

Tez Danışmanı

PROF. DR. Filiz ZABCI

ANKARA 2016

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI

SOSYALİZM SONRASI ROMANYA'DA
DEMOKRASİ VE SİYASET

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı :

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../200...)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

.....

İmzası

.....

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
GİRİŞ	1
1. DEMOKRASİ: TANIM VE YAKLAŞIMLAR	4
1.1.Demokrasinin Tanımı	4
1.2.Demokrasi Modelleri ve Demokrasinin İnkilemleri.....	11
1.2.1. Demokrasi Modelleri	13
1.2.2. Rekabetçi Elitist Demokrasi.....	15
1.2.3. Alternatif Bir Demokrasi Modeli Olarak Sosyalizm.....	17
1.2.4. Sosyal Demokrasi: Kısa Bir Değerlendirme.....	23
1.3.Yirminci Yüzyılda Demokrasiye Geçiş Süreçleri.....	26
2. SOSYALİZM SONRASI ROMANYA’DA SİYASET	35
2.1.Kapitalizme ve Piyasa Ekonomisine Geçiş: Genel Hatlar.....	35
2.2.1.Sosyalist Ülkelerin Piyasa Ekonomisine Geçişi.....	39
2.2.2. Geçiş Ekonomileri.....	43
2.2.3. Geçiş Süreci Deneyimi.....	47
2.2.4.Romanya’da Geçiş Süreci.....	52
2.3.Geriye Doğru Bakış: Romanya’da Sosyalist Rejim (1948-1989).....	57
2.4.1990 Sonrası Romanya’da Siyasetin Değişkenleri.....	61
2.5.Sağlamlaşma Yolundaki Romen Demokrasisi.....	70
2.6.Romanya’da Siyasi Geçiş Analiz Seviyesi.....	72
2.7.Romanya’nın Anayasası.....	74
2.8.Romanya’da Seçimlerin Tarihi ve Sonuçları.....	77
2.9.Romanya’daki Azınlıklar.....	85
2.9.1. Azınlıkların Hakları.....	87
2.9.2. Macar Azınlığın Sorunlar ve Hakları.....	88
2.9.3. Tatar ve Türk Azınlığın Konumu.....	89
2.9.4. Azınlıkların Meclisteki Temsili.....	90
2.10. Romanya’da Milliyetçilik.....	94

3. ROMANYA SOSYAL DEMOKRAT PARTİ	98
3.1.1989'dan Sonra Romen Sosyal Demokrasisinin Başlangıcı.....	98
3.2.Sosyal Demokrat Parti'nin Yapısı.....	99
3.3.Sosyal Demokrat Parti'nin Profili.....	103
3.4.Sosyal Demokrat Seçkinler-Liderler.....	104
3.5.Sosyal Demokrat Parti ve Liderliği.....	106
3.6.Sosyal Demokrat Parti'deki Seçimler.....	109
3.7.Romanya'da Sivil Toplumun Oluşumu.....	112
3.8.Sosyal Demokrat Parti'nin Modernleşmesi.....	115
3.9.Sosyal Demokrat Parti'nin 1991-2012 Dönemi İttifakları.....	121
3.9.1. İlk Birlik (26 Kasım 2001).....	123
3.9.2. Yargı ve Gerçek İttifakı (Alianta D.A. – Dreptate și Adevar).....	125
3.9.3. Merkez Sağ Birliği.....	128
3.10. 2012 Yılı: Romanya'nın Siyasi Değişiminde Hızlanma.....	131
3.11. Bitirirken Bir Not: Romanya'da Sağ ve Sol.....	134
SONUÇ	140
KAYNAKÇA	148
ÖZET	162
SUMMARY	163

GİRİŞ

1980'den sonra dünyada yaşanmaya başlayan yeniden yapılanma sürecinde neo-liberal politikalar ekonomik ve siyasi kurumlarda hâkimiyet kurdu. Bu hâkimiyet sonucu sosyal demokrasinin bir ürünü olan sosyal devlet zayıfladı ve çözülmeye başladı. Reel sosyalist rejimin 1990'lardan itibaren çöktüğü Romanya'da da bir yeniden yapılanma süreci içine girildi. Ancak, paradoksal bir biçimde bu ülkede, neo liberal politikaların etkisi, sosyal demokrasinin yeniden güçlenmesi yönünde bir etki doğurmuştur.

Bu çalışma, Romanya'da sosyalist rejim sonrası dönemini ele almakta ve siyasi bir analiz çerçevesinde sosyal demokrasinin gelişimi ve evrimi üzerine odaklanmaktadır. Genel olarak post komünist toplumlarda yaşanan liberal demokrasiye geçiş problemi Türkiye'de geniş bir biçimde ele alınmakla birlikte, Romanya örneği üzerine yeterince çalışma bulunmamaktadır. Çalışma, bu yöndeki eksikliğin bir ölçüde giderilmesi amacını taşımaktadır. Çalışmada, demokrasi ve sosyal demokrasi, iki farklı konu olarak ele alınmış ve çalışmanın çeşitli bölümlerinde bu iki kavram arasındaki ilişkiler ve farklılıklar gösterilmeye çalışılmıştır.

Demokrasi, yirminci yüzyılda genel olarak vatandaşlar tarafından en çok arzu edilen yönetim biçimidir ve Romanya'da demokrasinin inşa süreci geç sayılabilecek bir tarihte başlamıştır. 1990'lı yıllarda, liberal demokrasiyi kurmaya yönelik yeni bir siyaset mekanizması etkili bir perspektifle vatandaşlara tanıtılmaya başlanmıştır.

Romanya’da demokrasi ideolojisindeki boşluğu doldurmaya ilişkin siyasi öneriler, aşırı sağa veya sola kaymayıp merkezde konumlanmıştır. Bu çalışmada, Romanya siyasetinin son yıllardaki başarısızlığının, yeni demokratik yaşamda ortaya çıkan sorunlara bağlı olduğu tezi öne sürülmekte ve bunun nedenleri araştırılmaya çalışılmaktadır. Araştırma, bu konudaki bütün argümanları sunmaya yönelmemektedir. Sınırlı bir çerçeve içinde kalmak amacıyla, sosyal demokrasi ve Sosyal Demokrat Parti üzerine odaklanmaktadır.

Kitleler siyasal hayata katılmak isterlerse, kendilerini doğrudan etkileyen siyasal kararlara tepkiler gösterirler. Romanya’da ise, genel olarak sağ veya sol arasındaki mevcut düzene gösterilmiş tepkiler, farklı fikir ifadeleri ve kimi zaman savunmaya geçiş şeklinde olmaktadır. Halkın siyasetin ne olduğunu, demokrasinin ne anlam ifade ettiğini, sosyal demokrasinin neyi temsil ettiğini ve kendi haklarının ne olduğunu öğrenmesi zaman almıştır.

İnsanların en önemli haklardan birisi oy kullanma hakkıdır. Romanya’da 1989 yılında bir milyondan fazla kişi özgürlük, yaşam hakkı, gerek parlamento gerekse cumhurbaşkanlığı anlamında demokratik yollarla ülkeyi yönetecek kişileri serbest ve demokratik seçimlerle seçme özgürlüğü için sokaklara çıkmışlardır. Benzer bir olay Ocak 2012’de, kemer sıkma politikalarının başlaması ve yaşam standartlarının düşmesinden sonraki günlerde bazı protestocular hükümet karşıtı gösteri yaptıklarında yaşanmıştır. Ancak 2012 yılında, 1989’a göre protesto düzeyi daha düşüktür; protestolara yalnızca birkaç bin kişi katılmış ve pek fazla kazanım elde edilememiştir. 1989 yılından sonra büyük ölçüde gelişerek günümüz politikacılarının kitleleri manipüle etmek için kullandığı en güçlü silah hâline gelen kitle iletişim

araçlarından etkilenen vatandaşların sağ ile sol ayrımını yeterince yapamadığı da gözlemlenen unsurlar arasındadır.

Bu çalışmada, Birinci Bölüm'de demokrasiye ilişkin tanımlar ve yaklaşımlar sınırlı bir çerçevede ve literatürde çok yönlü ve geniş olan tartışmalara girmeyecek şekilde sunulmaktadır. İkinci Bölüm'de reel sosyalist rejimlerin demokrasiye geçiş süreci ve sorunları ele alınmakta ve genel olarak Romanya'ya ilişkin süreç gözden geçirilmektedir. Bu bölümde, 2012 yılına kadar Romanya'nın demokrasiye doğru tam ilerlemediği daha çok komünizmin bir işareti olarak sosyal demokrasinin etkili olduğu belirtilmiştir. Üçüncü Bölüm'de, 1989 sonrası faaliyetleri ile Romanya'nın siyasi tarihine büyük etkide bulunmuş olan Sosyal Demokrat Parti ele alınmaktadır. Bu partideki değişiklikler ve parti içi süreçler gözden geçirilmekte ve bu değişikliklerin Romanya'nın sosyal ve siyasal hayatı üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu incelenmeye çalışılmaktadır.

1. DEMOKRASİ: TANIM VE YAKLAŞIMLAR

1.1. Demokrasinin Tanımı

Demokrasi halkın egemenliğine dayanan yönetim şekli olarak tanımlanır. Bir başka tanımda ise özgür bir seçim sistemi sonucunda seçilen temsilcilerden kurulan halk yönetimidir. Bu durumda halkın kendi arzu ve iradesinin yönetime yön verdiği söylenebilir. Demokrasi temeline dayalı hükümetlerde egemenlik halka, halkın çoğunluğuna dayanır. Demokrasi egemenliğin kayıtsız şartsız millette olduğunu gösterir. Çoğunluk içinde yer almayanlar ise muhalefeti oluşturur. Çoğunluk ve azınlık arasındaki katılım ve söz hakkı demokrasideki eşitliğin bir sonucudur.¹

Demokrasiyi anlamak için onun tarihine ve köklerine bakmamız gerekir. Demokrasi, bir politik rejim ya da yönetim olarak, normlarının ve kurumların bir birleşimidir. Demokrasi üzerindeki ideallerimiz sahip olduklarımız ile yetinemememiz sonucunda doğar, aynı zamanda bir tepkiyi temsil eder. İdealler, devletlerin isteyip de var olan tanımlarla kesişiremedikleri simgeleri temsil eder, çünkü simgelerin eyleme dökülmesi zor bir iştir.² Bu bakımdan, idealimizdeki simgeler asla gerçek olmaz. Demokrasi, yaşadığımız dünyayı kavradığımız bir medeniyet şeklidir. Aristoteles, Locke, Hobbes ve Tocqueville tarafından bulunan politik sözcükler demokrasinin anlamını zamanla zenginleştirmiştir. Demokrasi; yetki, bağımsızlık, yasa, adalet ve hukuk gibi kavramlarla anlatılmaktadır. Tüm bu terimler başarı veya başarısızlıkla sonuçlanmasına bakılmaksızın tarihte önemli roller

¹ Kader, Özlem, **Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Romanya'nın Dış Politikasında Batı Dünyası Ve Türkiye'yle İlişkiler**, 2014, <http://btk.balgoc.org.tr/yazarlar/kaderozlem/kader2.html>

² İsmail, Doğan, **Vatandaşlık Demokrasi ve İnsan Hakları**, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 147

oynamıştır³. Demokrasi yeni yaklaşımlarla da aynı şekilde karşımıza çıkar: Bağımsızlık, hukuk, yasa, karar aşaması, normlar, kurumlar, adalet, eşitlik, siyasi kültür ve sivil toplum. Bazı yazarlara göre bu yaklaşımlar temsilciler için çok büyük önem taşımaktadır. Ne de olsa seçmen görüşleri birinci planda, kararı alacak temsilciler ikinci plandadır. Bazıları daha çok normsal içerik, izlenecek yöntemler ve devlet kurumları odaklıdır. Bu durum da demokrasiyi kullanma şekillerine yansır ya da eldeki gücü kullanmanın temeli olur⁴.

Tarihsel olarak doğrudan demokrasi ya da orijinal ismi *demokratia* terimi ilk kez M.Ö. 461-322 yılları arasında tüm halkın yönetime katılımı sağlanarak yönetildiği bir rejim şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde yönetime katılabilmek için özgür yetişkin, erkek ve Atinalı olmak yeterlidir; kadınlar, yabancılar ve köleler yani toplumun büyük bölümü yönetici olamaz konumdadır. Kısaca, on yurttaştan biri meclise girebilmiştir.

21. yüzyıldaki demokrasiye bakış açısıyla Atinalıların demokrasiyi işletme yöntemleri arasında büyük farklar vardır. O dönemde tüm yurttaşların eşit olduğu açık oylamayla kararlar alınmıştır. Yetki doğrudan kullanılmış, böylece kendi kendine yönetim işlemiş ve halk yöneticilerini takip etmiştir. Bu durumda cemaat veya insan topluluğu doğrudan demokrasinin sembolü olarak düşünülebilir. Mesela 20 yaşın üzerindeki her yurttaş, kendi fikrini savunarak tartışmalara katılabilmıştır. Topluluk yılda kırk kere buluşur ve bu buluşmalarda savaş ya da barış gibi önemli konularda kararlar alınırdı. Kalıcı yöneticilerin belirlenmesine ihtiyaç duyulduğunda ise otuz yaşını doldurmuş yurttaşlar seçilebilmiştir. Beş yüz kişi arasından şans eseri

³ David Miller, **Enciclopedia Blackwell A Gândirii Politice**, Editura Humanitas, Bucureşti, 2005, s. 332-334

⁴ A.g.e., s. 335

seçilen yöneticiler, kurulun kalitesini belirlemiş ve daha fazla yurttaş siyasette atılabilsin diye altı ay görev yapmıştır. Kurul üyeleri dışında seçilen diğer elli kişiden ise bir komite oluşturulmuştur. Heyetin görevi kurula somut öneriler sunabilmektir. Heyet başkanı sadece bir kez görevde kalır ikinci kez başkanlık yapamamıştır. Bu sistemde anlaşmazlıklara mecliste son verilmiştir. Meclis yüzlerce gönüllü yurttaşta sahiptir. Atina şehrinin politik rejimine bakarak şu gerçek ifade edilebilir: Atinalılar uğraşlarının sorumluluklarını bazı kararlar alarak üstlenmişlerdir. Yurttaşlar tarafından belirlenen prensipler günümüzdeki halklar için de aynıdır⁵.

Polisin rolü oldukça kapsamlıdır, siyaset hayatın içine yayılmış doğal ve sosyal bir aktivitedir. Aristoteles insanı politik hayvan olarak tanımlarken insanın siyasi toplumla, polisle ve sosyal hayatla bütünleştiğini vurgulamıştır. Diğer bir deyişle bir Atinalıyı yurttaş olarak algılayabiliriz ve tanımlayabiliriz; kısaca insan eşit yurttaşdır.

Antik Yunanlılar bireysel özgürlüğü, kendi çıkarları ve meşguliyetleriyle ilgilendikleri kişisel bir dünya olarak algılamamış, *polis* o zamanlarda modern bir topluluk olarak görülmüştür. Thucydides insanın *polis* olduğunu Latince’de *Andres gar polis* diyerek belirtir. Böylece antik demokrasi devletten bağımsız şekillenmiştir. Doğrudan demokraside polis tarafından temsil edilen toplum izole edilmiş insanları bağışlamamış, aksine onlar toplum için tehlike olarak görülmüş ve bu yüzden de uzaklaştırma-dışlama eylemiyle karşılaşmışlardır. Bu olay, Atinalıların

⁵ Senellart Michel, **Artele Guvernarii**, Editura Meridiane, Bucureşti, 1998, s. 40

uzaklaşmasını istedikleri insanların adlarını tabletlere yazdıkları görülmesiyle tanımlanmıştır⁶.

Antik Yunan'da özgür bir şehirde yaşayan, özgür yurttaş anlamına gelmektedir, çünkü büyük bir şehir işgal edildiğinde yerliler ya köle gibi satılmakta ya da öldürülmektedir. Bu bakımdan şehir ve şehirli arasındaki ilişki karışık bir durumdur. Modern anlayışta şehirdeki vatandaşlara aynı gözle bakılmaz. Özgürlük kişisel haklara dayalı bireysel bir kavramdır. Antik ve modern özgürlük kavramları arasındaki en önemli fark insanın yurttaştan çok daha fazlası olduğunu kabul etmemizdir. 21. yüzyılda insan sadece politik kararların ortaklaşa alındığı bir topluluğa dâhil olan üye değildir.

Demokratia terimi birleşmiş kararlardan oluşmuş birbirine bağlı insanlar tarafından temsil edilen bir topluluk olarak algılanmıştır⁷. Burada iki temel ayrım ortaya konulmalıdır. İlk olarak siyasette teori ve pratik arasındaki fark görülmelidir. Aslında denilebilir ki; devletin uyguladığı demokrasi bir tarafta, siyaset kuramcılarının savunduğu demokrasi kavramı bir taraftadır. Bilindiği gibi demokratik kuramlar, tarihi olaylarda görüntüsünden farklı olabilir. İkinci ayrım özellikle demokrasi üzerindeki etkilerle Yunan Devlet Politikası arasındadır, demokrasi fikri ve uygulaması Antik Yunan'ın birçok toprağında önemli etkiye sahiptir⁸.

M.Ö. 5.yüzyıl ve sonrasında demokrasi, oligarşi ve monarşi arasında standart bir fark çizilmiştir. İlk adımda demokrasi siyaseti toplumun yönetmesi,

⁶ Miller, 2005, s. 336

⁷ Senellart, 1998, s. 45

⁸ John Dunn, **Democracy the Unfinished Journey**, Oxford University Press, 1992. s. 41

oligarşi bir grubun yönetmesi ve monarşi bir kişinin yönetmesi olarak belirlenmiştir. Yönetilenlerin sayısı ve neyi başardıkları, güçlerini ne için kullandıkları belirlenmiştir. Aristoteles demokrasiyi zenginlikle aynı kefeye koymuştur. Antidemokratik yazarlara göre demokrasi, fakirler tarafından yönetilmek demektir. Antik demokrasi bile yurttaşlarını kısıtlamıştır. Köleleri olduğu gibi kadınları ve ikamet eden yabancıları da kısıtlamıştır.

Modern demokraside temsilcilerin olması, antik demokraside ise bizzat katılımcıların yer alması aralarındaki en temel farktır. Modern devletlerde çok nadir rastlanan doğrudan demokrasi uygulaması, Antik Yunanlılar için siyaset katılmanın tek yoludur⁹. Atina'daki kurumların pek çok yurttaş doğrudan demokrasiye katılma hakkı vermesi toplumlarında demokratik kurum sorumluluğunu, vazifenin dağıtılmasını siyasette ve kanun önünde eşitliği garantiledi¹⁰.

Doğrudan katılım yöntemlerinin neredeyse hiç rastlanmadığı liberal demokrasiler, siyasal katılım ve temsil başta olmak üzere pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Yirminci yüzyılın sonlarına doğru liberal demokratlar ve karşıt görüşlüler arasındaki tartışmalar genellikle demokrasi kavramının nasıl ele alınacağı üzerinde odaklanır. Bu kavramların tanımı, sosyal, kültürel ve ekonomik bir çerçevede gelişir.¹¹ Charles Tilly *Democracy* kitabında, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra güncel demokrasi, demokratikleşme ve de-demokratikleşme/de-democratization kavramları üzerine yeni teoriler oluşturmuştur.¹²

⁹ A.g.e., s. 42

¹⁰ A.g.e., s. 43

¹¹ Robert D. Putnam, Robert Leonardi and Rafaella Y. Nanetti, **Cum Functioneaza Democratia, Tradițiile Civice Ale Italiei Moderne**, Editura Polirom, Iași, 2001, s. 15

¹² Charles Tilly, **Democracy**, Cambridge Edition, 2007, s.11

Charles Tilly'e göre, insanlar demokrasi kavramına değişik anlamlar verebilirler. Ancak yine de bir demokrasi tanımına varmak için on değişken önemlidir: Seçimler, siyasi güç, askerlik, egemenlik, yabancı güç, dinsel partiler, ekonomik bir oligarşi, kültüre ve etnik unsurlar. Öte yandan sivil haklar; özgürlük, sivil örgütlenme, devlet kontrolü, özel hayat, güvenlik güçleri, sosyal özgürlükler, cinsel eşitlik, aile vb. üzerine haklardır. Bu araştırmanın amaçlarından biri de, insanların siyasi hakları üzerine tartışmaktır.

Liberal demokrasi, kısıtlı hükümet ilkesi ve ideal halk tercihini dengeleyen en önemli demokratik biçimlerden biridir. Periyodik seçim sistemine, rekabete dayanan demokratik karaktere, evrensel oy ve siyasi eşitlik ilkesine göre geliştirilmiştir. Liberal demokrasinin yedi özelliği bulunmaktadır. Birincisi anayasal hükümet, biçimsel ve yasal kurallara bağlıdır; ikincisi sivil özgürlükler ve bireysel haklar garantiye alınmıştır; üçüncüsü kurumsal bölümlenme, sistemin kontrolü ve dengelemesi, buradan meşhur bir deyim çıkartabiliriz: bir insan bir oy, bir oy bir değer gibidir. Dördüncüsü düzenli seçimler; beşincisi partiler arası rekabet ve siyasal çoğulculuk; altıncısı devlet ve sivil toplum arasında net bir ayırım: hükümet önünde bağımsız organize grupların ve çıkarların olması; yedincisi özel girişim ruhuna dayanan piyasaya göre organize olmuş bir ekonomi.

Liberal demokrasi temsilîdir, siyasal kararları alma ve dayatma gücü toplumun temsilcisi olan grubun elindedir ve yalnızca bu grup yasa çıkartıp uygulama gücüne sahiptir. Sistem, insanların seçimsel özgürlük kapsamında seçilen temsilciler yoluyla sembolik ve değişmeceli bir şekilde yönetilmelerini onaylamaları

nedeniyle demokratiktir.¹³ Joseph Schumpeter, Robert Dahl ve Anthony Downs gibi teorisyenlere göre liberal demokrasinin halk çemberi piyasaninkine benzer, politikacılar bir fonksiyonu sunan ve aday gösteren girişimcilerdir. Halk desteği isterlerken seçmene bir dizi vaat ve öneride bulunurlar, seçmenler bu platformların tüketicileridir. Tatmin ararlarken, şikâyetlerinin minimize, tatminlerinin ise maksimize olmasını arzu ederek oy vermek suretiyle tercihlerini bildirirler. Bu gerçeği fark ederek, rakiplerinden çok oy alan aday bir sonraki oylamada yeniden seçilecektir¹⁴. Öyleyse bir dereceye kadar vatandaşların umutlarının boşa çıktığı gerçeği kendilerinin iyi iş çıkardığını düşünen bazı adaylar adına reddedilecektir. Seçimlerde ve seçim aralarında görüldüğü gibi, kazanabilme olasılığı veya kaybetme korkusu adayları halka boyun eğmeye zorlar.

Temsilî hükümet ve piyasa ilkesini dışlarsak, ekonominin Batı liberalizminden türemiş kültürel doktrin ile bir uyumu vardır. En önemli olan bireyciliğin genel olarak kabul edilmesidir. Liberal demokrasi kural olarak özgürlüğü ve bireysel hakları vurgulamaktadır. Öyleyse kamu yaşamına girmek konusunda gerekirse herkes serbest olmalıdır, ancak temel endişe insanları aşırılıklardan korumaktır. Bir liberale göre demokrasi; hakları, çıkarları, özel alanları ve serbest eylemleri gözeterek korumak anlamına gelmektedir. Demokrasi bunu hükümet sorumluluğu içinde başarır, dolayısıyla keyfi yönetimi ve tiranlık rejimini engeller. Liberal doktrin kısaca bireysel haklar anlamında serbestlik olarak tanımlanmaktadır.

¹³ Putnam, 2001 s. 337

¹⁴ Cassier Ernst, **Mitul Statului**, Editura Institutul European, Iași, 2001, s. 87

Günümüzde en çok bilinen demokrasi aracı referandumdur. Referandum vatandaşlara, itilafli konularda halk kararı alma şansı tanımaktadır^{15*}. Liberal demokrasi ilk ortaya çıktığında sivil topluma, ekonomi ve siyasi alanlara karışmamıştır, ama bu durum tamamen değişmeye başlamıştır.¹⁶ Yunan devletindeki rejimler başladığında modern demokrasinin tarihi de başlar. İlk önce vatandaşlık modeli oluşturulur.¹⁷

Vatandaşlık sorunu farklı demokrasi modellerini gündeme getirmektedir.

1.2. Demokrasi Modelleri ve Demokrasinin İkilemleri

Demokrasinin şekillerden biri non-demokrasidir ve bu modelde iki seviye vardır: birinci yüksek seviye, ikinci ise düşük seviyedir. Yüksek seviye non - demokrasiye Kazakistan ile İran örnek verilebilir. İkincisi düşük seviyede non demokrasidir ve Somalia ile Kongo örnek verilebilir. Savaş durumunda azınlık ve dinsel mücadeleler, sivil savaflara dâhildir, siyasi aktörlerin çoğu kendi güçlerini kullanılır. Yüksek seviyede demokrasi Norveç ve Japonya gibi ülkelerde bulunmaktadır. Burada siyasi aktiviteler şunlardır: sosyal hareket, grup aktiviteler, siyasi partilerin seferberliği, formal tartışmalar ve yarışmalı seçimler. Bu modelde, devletin kamu siyaseti kontrol edilerek düşük seviyede siyasi mücadele verilmektedir. Ayrıca düşük seviyede demokrasiye Jamaika'nın örneği verebilir.

¹⁵Bu konu Romanya'da daha yeni ortaya çıkmaya başladı. En son referandum 29 Temmuz 2012'de yapıldı. Romanya Anayasa Mahkemesi, Cumhurbaşkanı Traian Basescu'nun görevden azledilmesi konusunda düzenlenen referandumu geçersiz ilan etti. Anayasa mahkemesinin bu kararından sonra Basescu, Cotroceni Sarayı'ndaki Cumhurbaşkanlığı makamına geri dönecek. Anayasa Mahkemesi heyeti, 29 Temmuz günü yapılan referandumla ilgili kararını 21 Ağustos Salı günü açıkladı. Merakla beklenen referandum kararını Anayasa Mahkemesi Başkanı Augusti Zegrean açıkladı. 3'e karşı 6 oyla kabul edilen kararda seçmenlerin %50'sinin sandık başına gitmemesi nedeniyle referandumun geçersiz kabul edildi ve Basescu tekrar görevine döndü.

¹⁶ A.g.e., s. 90

¹⁷ Tilly, 2007, s. 26

Yüksek kapasiteli demokratik rejimlerde sosyal hareketler güçlüdür. Grup aktiviteleri ve siyasi partilerin hareketleri seçim zamanı dâhil daha az efektif yarı yasal bir katılımı beklemektedir.

20. yüzyılda Avrupa'daki kadınlar vatandaşlık haklarından faydalanmaya başlamıştır.¹⁸ Avrupa tarihinde 19. yüzyıl eşitlik ve güvenlik anlamında ortak olarak dört unsur bulunmaktadır: piyasacı bir oligarşi, tarımsal bir toplum, dinsel bir kitle ve devrimsel anlar.¹⁹ 1850'den beri demokrasi dalgaları ortaya çıktı. 1828–1926 yılları arasında ilk dalga Batı Avrupa'da İngiltere, Fransa, İsviçre, İtalya ve bazı küçük Avrupa ülkeleri yüzyılın sonunda, demokrasiye geçerler, sonra 1900 ve 1949 arası ikinci dalga Batı Almanya, İtalya, Avusturya, Japonya ve Kore'de, ve üçüncü dalga Latin Amerika, Asya ve Afrika ülkelerinde başladı. Vanhane'nin istatistiğine göre 1979 yılı sonuna gelindiğinde demokrasi kronolojisi hızlı bir şekilde biçimlenmiştir.

Üçüncü dalganın hedef devrimi, küreselleşme, kişisel hayatlarda değişiklikler ve çevre ilişkileridir. Üçüncü dalga normalde küreselleşmeye karşı pozitif bir tutum gösterir. Bunun evrensel piyasada büyük bir fenomen olduğu söylenir. Üçüncü dalganın oluşmasında Katolik kilisesinin önemli bir payı olmuştur. Bu dalgada sivil toplumun önemli olduğu söylenir.²⁰ Huntington demokratikleşmenin üçüncü dalgası terimiyle dünyanın geniş bir kısmında demokrasinin hakim bir paradigma haline gelmesini anlatır.²¹ En yakın ve en belli örneklerin Doğu Avrupa'da olduğu belirtilir. Rejimin örnekleri Yunanistan (1974), Portekiz (1974-1975) İspanya (1977), Ekvador (1979), Peru (1980), Bolivia (1982), Arjantin (1983)

¹⁸ A.g.e., s. 28

¹⁹ A.g.e., s. 29

²⁰ Graeme Gill, **Dynamics Of Democratization**, Manchester University Press Elites, Civil Society and the Transition Process, St. Martin's Press, New York, 2000 s. 20

²¹ A.g.e., s. 21

Brezilya ve Uruguay (1985)dır.²²

Üçüncü dalganın değerleri: eşitlik, özerklik özgürlüğü ve antidemokratik otorite ile mücadele, kosmopolitan pluralizm ve felsefeci bir muhafazakârlık. Bu dalganın demokrasi üzerine yerel ya da ulusal bir bakış açısı içermediği; kosmopolit bir bakış içerdiğini belirtilmiştir.

1.2.1. Demokrasi Modelleri

Demokrasinin ilk modeli Westminster modelidir. Bu model İngiltere, Yeni Zelanda, Avustralya, Barbados, Kanada, İsrail ve Hindistan gibi ülkelerde bulunmaktadır. Bu modelin özellikleri şunlardır: yasama-yürütme ilişkisinde yürütme baskındır, iki partili bir sistem, üniter ve merkezîleştirilmiş bir hükümet, yasama gücünün mecliste yoğunlaştırılması, çoğunluk tarafından değiştirilebilen esnek anayasalar mevcuttur. Bu model, geleneksel demokrasi kavramına yaklaşmaktadır. Bazen hükümetler rekabeti ve muhalefeti dışlanmaktadır. İktidar partisinin önemli bir görevi vardır: kendi programının farkında olmak. Küçük partiler de önemli işlevler içermektedir: kamuoyuna duyurmak, iktidar partisini kontrol altında tutmak ve hükümete hazırlanmak²³.

Demokrasinin ikinci modeli “Konsensüs demokrasi”sidir”. Bu modelde karar, uzlaşmanın, azınlıkların çıkarları bakımından en büyük tatmini sağlama çabalarının bir ürünüdür. Hükümete ve hükümetin takip ettiği siyasete geniş bir katılım vardır. Siyasal partiler arasında güçler ayrılığı ve sıkı bir işbirliği bulunur. Güç hükümet ve parti sistemlerin içinde dağılmaktadır: Hollanda, Belçika,

²² A.g.e., s. 21-22

²³ Arend Lijphart, *Modele Ale Democrației, Forme De Guvernare Și Funcționare În Treizeci Și Șase De Țări*, Editura Polirom, București, 2000, s. 30-48

Avusturya, İsviçre’de bu tip bir demokrasi geliştirilmiştir. Bu modelin özellikleri şunlardır: yürütme gücünün büyük ittifakla bölünmesi, yasama ve yürütme ilişkisini kuvvet dengesi ile karakterize etmek, çok partili sistem, federal ve merkezî olmayan bir hükümet, anayasanın niteliği çoğunlukla değiştirilebilir, yasalar yüksek mahkemeye veya anayasa mahkemesi ile denetlenir. Karşılıklı rıza hükümeti bölümlenme, ayırma ve gücün farklı biçimlerde kısıtlanmasını getirir. Demokrasinin daha cömert ve hoşgörülü bir tipi olan bu demokrasi aynı zamanda müzakere demokrasisi olarak da adlandırılır²⁴. Sivil toplum hükümetin istikrarını korumalıdır, siyaset biliminde devletin amacı mümkün olduğu kadar eşit bir toplum yaratmaktadır²⁵. Sosyal homojenlik, istikrarlı bir demokrasi için zorunlu kabul edilmektedir.

Sonuç olarak, demokrasinin, kamu politikasının sistematik ve bazen de dolaylı olarak kamuoyuna dayandırıldığı bir hükümet şekli olduğu görülmektedir. Ne var ki demokratik hükümetler farklı biçimlerde olabilir. Gerçek demokrasi literatürü incelenirse, bol miktarda sınıflandırma, kategori ve tipoloji olduğu görülür. Çoğulcu demokrasi, radikal demokrasi, liberal demokrasi, sosyalist demokrasi, tek parti demokrasisi, ihtiyatlı demokrasi, elitist demokrasi, denge demokrasisi gibi örnekler bulunmaktadır. Liberalizm, sosyalizm, kapitalizm ve cumhuriyetçilik gibi ideolojiler demokrasi ile ilişkilendirilerek moral destek almaktadır. Sonuç olarak liberal demokrasi ve sosyal demokrasi gibi ideolojiler zenginleşmek zorundadır²⁶.

İlerleyen kısımlarda, ilk olarak liberal demokrasinin sınırları hakkında fikir vermesi için Weber’den hareket ederek rekabetçi elitist demokrasi üzerinde

²⁴ A.g.e., s. 49-56

²⁵ A.g.e., s. 58

²⁶ Albert Weale, **Democracy, Issues In Political Theory**, series editors: peter Jones and Albert Weale, New York 1999, s. 19

durulacak, daha sonra, kısaca sosyalizm ve sosyal demokrasi kavramları ele alınacak, en son ise, yirminci yüzyılda demokrasiye geçiş süreçleri değerlendirilecektir.

1.2.2.Rekabetçi Elitist Demokrasi

En çok bilinen teorisyenlerden biri olan Weber, neden parlamenter hükümetin yaşamsal olduğuna ilişkin çeşitli nedenler ortaya koymaktadır. Öncelikle parlamento, hükümet için bir dereceye kadar açıklık sağlar. Kamu siyasetini tartışma yeri olarak rekabetçi düşüncelerin ve çıkarların ifade edilmesini sağlar. İkincisi, parlamenter tartışmanın yapısı ve tartışmanın doğası parlamentoyu önemli kılmaktadır.

J.S. Mill ve Weber oy hakkındaki gelişmenin ve parti politikasındaki gelişmenin parlamentonun klasik liberal algısını zayıflattığını ileri sürmüşlerdir²⁷. Ayrıca Weber'in oy hakkının uzantısını göz önünde bulundurduğu düşüncesi, esasen yeni bir kariyer siyasetçisinin ortaya çıkışı ile ilişkilendirilmiştir. Oy hakkının yaygınlaşması ile birlikte, insanları yönetenlerin siyasetle ilgilenmesi zorunlu hâle gelmiştir.²⁸.

Aslında modern siyasal partiler liderliğin önemini pekiştirmektedir. Liderliğin zorunlu olarak hem siyasal direktif gerektiren geniş ölçekli örgütlenmenin hem de seçim yığınının temel edilgenliğini beraberinde getirdiği düşünülmektedir. Bu edilgenlik kısmen modern bürokratik dünyanın ürünüdür. Fakat Weber'in bu konudaki analizi insan yığınlarının neden edilgen olduğunun kuvvetli bir

²⁷ David Held, **Models Of Democracy**, second Edition Oxford UK, 1997, s. 168-169

²⁸ Aristotle, **Politics**, Edited and translated by Ernest Barker, Oxford: University Press, 2009, s. 99

açıklamasını getirmiştir ve kurumsal hayata katılmak için olanakları sunma açısından önemlidir.

Weber seçmen kitlesinin siyasal katılım sorunlarını da açıklamasına dâhil etmiştir²⁹. Weber modern temsilî demokrasiyi, plebisit liderlik demokrasisi olarak tanımlamaktadır. Çünkü Almanya, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri gibi Batılı ülkelerdeki rutin seçimler doğrudan seçimlerden giderek ayırt edilemez hâle gelmektedir. Seçimler belli lider gruplarının toplumca güvenilirliğine dayanmaktadır. Weber'in, çağdaş demokrasiyi tanımlaması, bütün vatandaşların potansiyel gelişiminden uzaktır. Ona göre, demokrasi etkili bir siyasal ve ulusal liderlik için kilit mekanizması olarak alınırsa daha iyi anlaşılır.

Weber, bir demokrasi savunucusudur, çünkü ona göre demokrasi modern bürokratik toplumun siyasal ve toplumsal koşulları altında maksimum dinamizm ve liderlik sunar³⁰. Yazar, güçlü ile haklı olma ve güç ile yasa arasındaki gerilimi bir dereceye kadar çözmektedir. Düşünür, siyasal otorite, yetenekli liderlik, etkili yönetim ve siyasal hesapverebilirlik arasındaki etkili dengeyi bulmanın yollarını anlamak ile ilgilenmiştir. Siyasal otorite ile hesap verebilirlik arasında *demos*'un etrafını çok fazla güç ile sarmayacak bir denge bulunmaktadır. Weber açıkça klasik demokratik geleneğin içinde bulunmaktadır. Dile getirdiği model güçlü fakat, oldukça kısıtlayıcı bir demokrasi tanımını içermektedir.

Kısıtlayıcı olmasının sebebi Weber'in demokrasiyi daha çok nitelikli siyasal liderliğin kurulmasına bir yol sağlama olarak görmesidir. Weber'in yazıları hem geleneksel liberal düşüncelere hem de bürokrasisiz kendi kendini yöneten toplum

²⁹ Held, 1997, s. 171

³⁰ A.g.e., s. 172

yaratma öngörülerine meydan okumaktadır. O, ulusal ve uluslararası kurumların oldukça karmaşık ortamında liberal demokrasinin doğasını yeniden değerlendirme çabası içindedir³¹. Ancak, yirminci yüzyılın başında ortaya çıkan sosyalist rejimler, rekabetçi bir siyaseti temel alan liberal demokrasi modeline meydan okumuştur.

1.2.3. Alternatif bir Demokrasi Modeli Olarak Sosyalizm

Sosyalizm iktidarın ve yönetim araçlarının halkın kontrolünde olduğu bir siyasal sistemdir. Kökenlerine baktığımızda farklı isimler yer almasına karşın, genel olarak Karl Marx tarafından ortaya konmuştur, bundan dolayı Marksizm olarak da adlandırılır.³²

Marksizm'in ne olduğu da çeşitli düzeylerde tartışılabilir. Günlük kullanımda çoğu kez Marksizm sosyalizm ile ayırt edilmeyecek kadar benzer olarak kullanılmaktadır. Sosyalizm, Marksizm'le aynı değildir. Sınıfsız, eşitlikçi ve dayanışmacı bir toplum idealine yönelik tüm öğreti ve hareketler sosyalizm çerçevesine girerler. Marksizm bu hareket ve öğretilerden, bilimsel olma iddiasındaki biridir. Bunların herhangi birindeki gelişme ve gerilemeler otomatikman diğerinde de görülecektir diye bir kural da yoktur.³³

Marksizm'e göre kapitalist toplumun değişiminin motorunu oluşturan çelişkiler işçi sınıfının siyasi devriminin ve sınıfsız topluma yürüyüş anlamında sosyalizmin önünü açacaktır. Daha önceki çağlarda ve düşünürlerde çeşitli biçimler altında

³¹ A.g.e., s. 173

³²Büyüyen ve esnek form içinde Marksist sosyalistler için uygun bir entelektüel çerçeve olarak kalmaya ve bütün baskıcı sosyal bir biçimlenme savunucuları için de bir lanet olarak aklamaya devam etmektedir.

³³ Demir, Küçükaydın, **Marksizm'in ve Sosyalizmin Sorunları Üzerine Yazılar**, 2009, s.40
<https://rojbas2.files.wordpress.com/2012/06/marksim-ve-sosyalizm-sorunlari-uzerine-yazilar.pdf>

karşımıza çıkan eşitlikçi komünist toplum artık bir ütopya, bireylerin akıllarında doğup gelişen bir gelecek tasarımı değil, sınıf mücadelelerinin kazandığı tarihsel yöndür.³⁴

Marksizm'i birkaç nesnel temeli vardır. Bu temeller şunlardır: Sosyalist devrim, proletarya diktatörlüğü, sınıfsız topluma yürüyüş ve toplumun hareket yasalarının ürünü olarak insanlığın diyalektik değişimi. Benzer biçimde işçi sınıfının çıkarlarıyla bir ve aynı şey olan bu tarihsel yönün temsilcisi ve savunucusu olan komünist hareket, toplumsal kurtuluşun hem öznesi, hem de verili nesnelliğin ürünü olarak tanımlanmaktadır.

Marksizm, burjuvazinin devrimci bir yükseliş sergilediği, genç işçi sınıfının siyasi kimlik ve tavır geliştirdiği dönemin çocuğudur. Burjuva devriminin ufkunun sınırları görülmüştür ve insan aklı o sınırların ötesine gitme enerjisini işçi sınıfında bulmaktadır. Dünyanın değiştirilmesini sağlayabilecek güç işçi sınıfıdır. Her üretim biçimi gibi kapitalizm de kendi bağrında kendi mezar kazıcısını büyütmektedir. Kendi somut bünyesinde hiçbir mülkiyet ilişkisini temsil etmeyen bu mezar kazıcısı öyle bir devrimci potansiyele sahiptir ki mülksüzleştirdikten sonra, kendisi de bir sınıf olarak ortadan kalkacağı koşullara neden olacaktır. Sosyalizm sınıfsız bir toplumdur. Burjuva, küçük burjuva yoksa proleter de yoktur, sadece üreticiler vardır. Böyle bir toplumda da, demokrasiye ihtiyaç olacaktır. Bir bolluk olmadığı sürece, çalışmaya ekmek yoksa bu ilkeyi uygulamak için uygulayacak bir mekanizma, azınlık çoğunluk ilişkisi olacaktır. Azınlığın çoğunluğa uyduğu yerde demokrasi

³⁴ <http://partiokulu.tkp.org.tr/aday-uye/aday-uye-egitim-metni/marksizmin-temelleri>

vardır ya da olacaktır. Azınlığın çoğunluğa uyma zorunluluğundan kurtulduğu yerde ise özgürlük: bunun maddi temeli de korkunç bir bolluk olabilir.³⁵

Burjuva dünyası bugün, SSCB’de, Doğu Avrupa ve Çin’de olup bitenleri liberal demokrasinin ve kapitalizmin nihai zaferi olarak yorumluyor.³⁶ Oysa, bugün sosyalist bir siyaset demokratik sistemler içinde de kendine yer bulmaktadır. Bu siyaset, bölüşüm sorununu daha adil olarak düzenlemeyi ve sosyal devlet anlayışını vurgulamayı kendine temel almaktadır.³⁷

Diğer taraftan komünizm, *genel olarak üretim araçlarının, halkın ortak mülkiyeti üzerine kurulu olduğu, paranın olmadığı, sınıf ve statü farkının olmadığı, devletin olmadığı toplumsal bir düzendir..* Bütün malların ortak kullanılmasını amaçlayan ve özel mülkiyete karşı olan bir fikir akımıdır Komünizm, her zaman sınıfsız toplumu amaçlar.

Dahrendorf’a göre komünizmin gelişmekte olan ülkelere özgü bir olguydu ve belirli ekonomik düzeye ulaşıldıktan sonra sonuçta kendi kendisi yok etmekteydi. Sosyal demokrasi ise dizginlenmemiş bir kapitalizmin aşırılıklarını yumuşatarak, kendi kendisini gereksiz bir hale getirmiştir.³⁸

Teoride 20. yüzyılın başlarında, Ruslar en azında bir konuda ortak bir görüşe sahipti: Rusya’nın gündemindeki devrim, Avrupa’da gerçekleşecek sosyalist devrimlerin alevi olacaktı. Rusya’da burjuvazinin gerçekleştireceği bir demokratik

³⁵ Küçükaydın, 2009, s.61

³⁶Moodel, Ernest, Daniel Singer, Carlos M. Vilos, Oliver MacDonald, Derleyen, çeviren: Fikret Başkaya, **Sosyalizmin Geleceği**, Ankara: İmge Kitabevi, 1991, s. 9

³⁷İncanews, **SSCB Neden Çöktü - Yükseliş ve Çöküşün Diyalektiği**, 2000, s.4 <http://www.incanews.net/dosya/3979/sscb-neden-coktu-yukselis-ve-cokusun-diyalektigi>

³⁸ Michael Newman, **Sosyalizm**, Dost Kitabevi, Ankara, Kasım 2013, s. 176

devrim Avrupa’da sosyalist devrimlere yol açacak ve bu aşamadan sonra Rus işçi sınıfı da sosyalizm için mücadele etmeye başlayacaktı.

Bir sınıf adaleti sistemi aşılacak istese de, Lenin’in mirasçıları, reform kampları, gulaglar, yaygın sansür uygulamaları ve casuslar kullanarak sert ve acımasız bir devlet güvenlik sistemi kurdular ve bu şekilde ülke içindeki gücü ellerinde tutmak istediler.³⁹ Bu baskı Rus halkı üzerindeki net etkisi ise, sisteme olan inancın genel anlamda kaybolması şeklinde kendini gösterdi. Bunun ardında, Sovyet ekonomisinde yaşanan çöküş de bulunmaktaydı. Bu çöküş, Sovyet merkezi planlama sisteminin dünya ekonomisindeki olan değişime yanıt verme yeteneğinin azaldığını gösteriyordu.

Stalin, ağır metal ve fabrika-temelli endüstrileri önceleyen bir merkezi ekonomik yönelim sistemi oluşturdu. Bu sistem hiç esnek değildi ve işgücünü büyüyen hizmet endüstrilerine transfer etmek yerine işgücünü depolamaya ilgiliydi.⁴⁰ Bir süreden sonra Stalinizm yıkıldı ve sosyalizm yönünde bir açılım yerine piyasa ekonomisine dönüş olasılığı esiyordu.⁴¹ Bunun içinde, bütün üretim örgütlenmesi biçimlerinin gelişmiş ülkelere özgü verimlilik ölçülerine karşılık vermelerini sağlayacak şartların hazırlanması gerekiyordu.⁴²

Stalin, Sosyalizmin SSCB’de olacağına inanıyordu. Troçki ise, dünyaya yayılırsa daha iyi olacağını düşünüyordu. Kaynaklarda, Stalinin Leninizm politikası

³⁹ İncanews, 2000, s.4

⁴⁰ İncanews, 2000, s.5

⁴¹ Moodel, 1991, s. 43

⁴² Roger Garaudy, **Sosyalizmin Büyük Dönemeci**, Milliyet Yayınları, Genel Kültür Dizisi, İstanbul, 1970 s. 146

belirtilir. Fakat bu yanlıştır. Troçki'ye göre: "Sovyet rejimi tek başına kalırsa yıkılacak ya da bozulacak. Daha doğrusu önce bozulacak sonra da yıkılacaktır."⁴³

Somut bir sosyalizm görüntüsü ise, bugün için Batı'da, pratik devrimci günlük politikanın ön şartı olduğu söylenmektedir. Zaman içerisinde bu ideoloji, önemli olan şu soruyu düşündürmüştür: Sosyalizm işlevsel olabilir mi? Şüphesiz olabilir, eğer sosyalizmin bir işlevi olmasaydı, sanayi devriminin ilk ortaya çıktığı dönemde gelişen bazı problemlere çözüm bulunamazdı. Sosyalizmi savunan entelektüellerin savları şöyle özetlenebilir: Bir toplumun sosyalist olabilmesi için ilk önce demokratik olması gerekir. Sosyalizmin özelliklerini görebilmek için iki toplum türüne göz atmalıyız, birisi ticari, diğeri sosyalist. Ticari toplumu kapitalist girişimler için gerekli şartları içerir, mesela: kredi ve para transferi.⁴⁴ Bu tür, kapitalizmin özel bir biçimidir. Pazara ve ticarete değil, eşit bölüşüme ve kamu mülkiyetine dayanan sosyalist toplum türü ise kapitalizme bir alternatiftir.

Yirminci yüzyılda sosyalist doktrinin denenmesine ve iki ana uygulamanın başarısızlığına şahit olunmuştur: Nasyonal sosyalizm ve Marksizm-Leninizm. Yeraltının rekabet halindeki aileleri gibi nasyonal sosyalizm ve Leninizm dünyanın geri kalan kısmıyla olduğu gibi birbirleriyle de savaşa gitmiştir.⁴⁵ Kuşkusuz Marksizm'in temel önermeler çevresinde teorik olarak tek ülkede sosyalizmin olanaksızlığı ve sınıfsız toplumun alt evresi olan sosyalizmin ancak uluslararası ölçekte kurulabileceği tarihsel olarak da doğrulanmış gibidir.⁴⁶ SSCB ve diğer geçiş

⁴³ Moodel, 1991 s.28

⁴⁴ Katherine Verdery , **Socialismul. Ce A Fost Si Ce Urmeaza**, Editura Institutul European, Iași, 2003, s.17

⁴⁵ Svetovar, Pejovich, **Sosyalizmden Piyasa Ekonomisine: Savaş Sonrası Almanya, Versus 1989 Sonrası Doğu Bloku**, <http://www.libertedownload.com/LD/arsiv/43/03-pejovich-svetozar-sosyalizmden-piyasa-ekonomisine.pdf>. s.29

⁴⁶ Moodel, 1991, s. 39

toplumlarında kitle hareketlerinin zoruyla var olan rejimler sarsılmıştır belki de bu tek ülkede sosyalizm modelinin sınırlarından dolayı sarsılmıştır.⁴⁷ Ancak hemen belirtmeli ki, bu Marx'ı reddetmek anlamına gelmez; çünkü kapitalizmin büyük sosyal gelişimini çok net bir biçimde açıklamıştır.⁴⁸

Bir taraftan sosyalizmin gerçek amacı insanlık gelişiminin yağmacı aşamasını kesin olarak ortadan kaldırmak ve daha ileri gitmek olduğu için, iktisat bilimi mevcut durumuyla geleceğin sosyalist toplumuna çok az ışık tutabilmektedir.⁴⁹ Diğer tarafta bilimsel sosyalizm, her kavramı, her teorisi birbiriyle içsel bir tutarlılığa sahip ama aynı zamanda açık bir sistemdir. Bir bakıma, sosyalizmin tüm çekiciliğini yitirmesi de aydınlanmanın ve milliyetçiliğin krizinin bir ifadesidir. Çünkü sosyalizmde büyük ölçüde ilerlemeci, teknik hayranı ve ahlaki boyuttan yoksun niteliğiyle aydınlanmanın günahıyla damgalı olmuştur. Sosyalizm ancak ciddi bir özeleştirici ateşinden geçerek aydınlanmanın günahından arınabilip milliyetçilik ve dini ideolojiler karşısında tekrar güç kazanabilir. Bu anlamda sosyalizmin çekiciliğini yitirmesine yol açan sorunlar aynen milliyetçiliğin sonuna da yol açacaktır.⁵⁰

Tarihte Sovyetler Birliği devrim sonrası deneyimleri siyasi, ekonomik, akrabalık ve toplumsal vb. deneyimler yönüyle incelenilebilir. Yaklaşımımızın pratik anlamını göstereceği, gücünü sergileyebileceğini düşünüldüğü ve güncel sosyalizmin en önemli örneklerinin kapsamlı bir analizini sağlayacağı ifade edilebilir.⁵¹ Her bir tarihsel tartışmada söz konusu ülkeleri hem buldukları duruma getiren ve hem de

⁴⁷ A.g.e.. s.41

⁴⁸ Ludvig von Mises, **Capitalismul Și Dușmanii Săi**, Editura Nemira, București, 2001, s.87

⁴⁹ İhsan Kamalak, **Değerlendirme, Tartışma ve Cevap Yazıları, Toplum ve Demokrasi**, 2 (2), Monthly Review, Ocak-Nisan, 2008, s. 181–186.

⁵⁰ Küçükaydın, 2009, s.72

⁵¹ A.g.e., s.28

daha fazla değişim için zorlayan sosyal güçler anlaşılmaya çalışılır. Fakat toplumlardaki değişimi ortaya çıkaran güçleri tartışırken zaman geçmeye devam eder ve ortaya çıkan yeni formları da tartışma gereği doğar. Benzer şekilde, sanayileşmiş ülkeler için üzerinde çalışılabilir benzeyen modeller olmadığını söyleyerek, üzerinde çalışılabilecek örnek bir model örnek verilecektir. Entelektüeller üretim, tüketim ve tahsisat olmak üzere bütün ekonomiyi, temel karar alma yapıları, yasal normları, yasaların uygulanması, partilerin rolleri dâhil bütün siyasi yapıyı ve aile yapılarını, sosyalleşme, okullaşma, cinsiyetle ilgili bütün ilişkileri ve nihayet gelecekteki din, kültür ve farklı topluluklar arasındaki ilişkileri bütün toplumu tartışmaktadır. Şüphesiz tanımlamaların hiçbiri kusursuz değildir. Kurumsal ve ideolojik hareketin seçimine göre açıklığa kavuşturulacak, değiştirilecek veya geliştirilecek bir dizi yapısal karakteri içermektedir.⁵²

1.2.4. Sosyal Demokrasi: Kısa Bir Değerlendirme

Sosyal demokrasi daha geniş bir terim olabilir. Klasik sosyal demokrasinin bir sonraki özelliği olan ikna edici devlet anlayışı kapsamında; sivil toplum, kolektivite, Keynes modeli pazar sistemine hapsedilmiş bir ekonomi, işsizlik, eşitlik, geniş bir devlet, çağdaşlık, çevreyle ilgili bir bilinç bulunmaktadır. Hepsinin iki kutuplu bir dünyaya ait olduğu görölmektedir. Aynı anda Thatcher rejimi, yeni sağ minimal hükümet, egemen bir sivil toplumu, ihtiyaca cevap verecek bir pazar otoritesi ve güçlü bir ekonomisi vardır. Ancak bunlar arasında eşitsizliğin olduğu da açıktır.⁵³

⁵² A.g.e., s.33

⁵³ Giddens, Anthony, **The Third Way- The Renewal Of Social Democracy**, Cambridge UK: Polity Press, 1998, s. 80-85

Eski sosyal demokrasi, özgür pazar kapitalizmini görmüş ve Marx'ın söyleyişlerinin çoğunu gerçekleştirmiştir. Onun etkisi ile birçok problem üretilmiş ama bunun çözümü piyasaya yansımamıştır. Ekonomide hükümetin güçlü görünüşü ve toplumun diğer sektörlerinde normal ve istekçi kamu gücü, demokratik bir toplumun kolektif isteğini temsil etmektedir. Klasik bir sosyal demokrasi için, hükümetin icraatı aile hayatını kapsamakta ve gerekirse devletin yardımları muhtaç aileleri kurtarmaktadır.⁵⁴ Göze çarpan eski sosyal demokratlar gönüllü derneklere doğru eğimlidir. Böyle gruplar iyilikten çok kötülük yapar ve devlete daha çok sosyal hizmet sağlanmaktadır.⁵⁵ Sosyal demokratlarda komünizmin perspektifleri paylaşılmakta ve aynı anda onun muhalifleri de bulunmaktadır. 1980 ve 1990 yılları arasında Avrupa'da sosyal demokrasinin ideolojik bir kargaşa meydana geldiğini Alman ve İsveç örneğinde görülmektedir. Bunu ikinci fikir ve siyasi davranış arasındaki bağlantı açıklamaktadır. Bazı problemler teorik iş kısımlarını analiz etmekte ve bunlar sadece Alman ve İsveç sosyal demokrasisinde uygulanmaktadır.

Demokrasi ve sosyal demokrasi konuları tartışılırken bu olgunun Aristoteles'ten süregeldiğini bilinmektedir. Anthony Giddens üçüncü yoldan söz ediyor. Politikada bir üçüncü yol bulma fikri yakın zamanlarda sadece Birleşik Krallık'ta değil, aynı zamanda Birleşik Devletler'de, Avrupa kıtasında ve Latin Amerika'da son derece yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Anthony Giddens üçüncü bir yol fikrini geliştirmenin modern politikada olasılık değil, aynı zamanda bir zorunluluk olduğunu da göstermektedir. Üçüncü Yol, eski sol görüşlerin etkisini yitirdiği ve yeni sağ'ın fikirlerinin de yeni gelişmeler karşısında yetersiz kaldığı bir

⁵⁴ A.g.e., s. 90

⁵⁵ A.g.e., s. 98

dünyada sosyal demokrasinin yeniden canlanmasını temsil etmektedir.⁵⁶ Yeni bir sosyal demokrat gündem uyumlu, güçlü ve geniş çaplı bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır. Tony Blair'in en gözde düşün adamı olan Anthony Giddens, pek çok kişinin imkânsız gördüğü bir şey yaparak üçüncü yolu tutarlı, ikna edici bir yapıya oturtmuştur. Fakat en önemlisi, sol'un ve sağ'ın ötesini dile getirmekten ziyade sosyal demokrasinin yeniden dirilişini dile getirmek suretiyle bu güç işte başarıya ulaşmıştır. Bazen 19. yüzyılda kontemporan gözlemciler için en zor işlerden birisi, sosyal demokrat partilerin fikirlerini anlamaları gerekmesidir. Çünkü bu partiler daha iyi bir toplum kurmamış ve toplumun fikirlerini kritik aktiviteler ile oy yığınları olarak çekmede başarılı olamamıştır. Sosyal demokrasinin bu versiyonu kurumsallaşma dönemi ile başlar.

Sosyal Demokrat Parti'nin iki özelliği vardır. Birincisi, Sosyal Demokrat Parti içerisindeki devrimsel reformlar aracılığı sosyal demokrasinin yapısı kurulmuştur. I. Dünya Savaşı'ndan önce başarılı siyasi, ekonomik reformlar kapitalist sistem içinde emekçiler için asgari yaşam standartlarının sağlanmasını getirmiştir. İkincisi ise sosyal demokrasinin kitlesel görünüşünü anlatır.⁵⁷ Sosyal demokrat partiler, geniş kitlelere seslenebilme başarısını göstermişlerdir.

Marx'ın fikirleri sosyalizmin ekonomik teorisi fikri altında oluşmaktadır. Bunlar başarısız bir kapitalizm, sosyal ayrımcılık ve uzun bir üretme süresi eleştirileri içermektedir.⁵⁸ Sosyal demokrasinin karşılaştığı krizlerin arkasında Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletler'i durmaktadır. Sosyalizmin

⁵⁶ Giddens, 1998, s.25

⁵⁷ Sheri, Berman, **Social Democracy And The Making Of Europe's Twentieth Century**, Harvard University Press Publication, 1998, s. 8

⁵⁸ Giddens, 1998, s. 45

ekonomik teorisi her zaman yetersiz bir kapitalizm kapasitesine ve kapitalizmin krizine göndermede bulunmaktadır. Reel sosyalist sistemler içinde kapitalizmin sözü edilen başarısızlıkları ne yazık ki aşılammıştır. Sosyalizm. Küreselleşmenin etkisiyle gelişen ve dünya ölçeğinde yayılan piyasa ve iletişim araçları yüzünden başarısız olmaya başlamıştır.⁵⁹ Bu nedenle Avrupa'da ve gelişmekte olan ekonomilerde sosyal demokrasi bir alternatif olarak kendini göstermektedir.

1.3. Yirminci Yüzyılda Demokrasiye Geçiş Süreçleri

Yirminci yüzyılda gerçekleşen demokratik sisteme geçiş süreçleri, küresel demokratik devrimin bir parçası mıdır? Demokratik devrim dünyanın bütün ülkelerine yayılacak mıdır? Yoksa daha çok sınırlı bir yayılma mıdır bu? Demokratikleşmede böyle sorular ortaya çıkar. Bu sorulara bağlı demokrasiye geçişler modern dünyanın tarihindeki üçüncü demokratikleşme dalgasını oluşturmaktadır.⁶⁰ Bu soruların gerçek cevaplarını sosyal bilimler alanındaki yapılan akademik çalışmalarda aramak gerekir.

Huntington, dünyada 90'lara kadar üç demokratikleşme dalgası yaşandığını ileri sürer. Bunların birincisi 19. yüzyılın ortalarından itibaren Batı'da - İngiltere, Fransa, Almanya, ABD, Kanada, ikincisi ise 1950'lerde Türkiye de dâhil olmak üzere Asya, Avrupa, Afrika ve Güney Amerika'nın bir kısmında yaşanmıştır. Bu dönemde 25 kadar ülke otoriterizmden demokrasiye geçer. Son dalga ise 1974'te Portekiz'deki diktatörlüğün sona ermesiyle başlar; yine bu dört kıtada 80'li yılların sonuna kadar 30 ülkede devam eder. Ancak Huntington dünya ölçeğinde demokratik-

⁵⁹ A.g.e., s. 60

⁶⁰ Larry Diamond and Marc F. Plattner, **Developing Democracy: Toward Consolidation**, The Johns Hopkins University press, Baltimore and London, 1993, s. 3

leşmenin bizim mehter adımı gibi iki ileri bir geri, daha doğrusu üç ileri iki geri şeklinde olduğunu belirtmiştir.

20. yüzyılda uluslararası planda rejimlerin dalgası yüzünden değişim de başlamıştır, bu 3. dalga olarak tanıtılmaktadır. Bütün değişikliklerin siyasi karışımı abartılı olabilmekte ve manifestoları, komünist dünyası, büyük jeo-siyasi ve ideolojik yarışı Batı kapitalizmine doğru ilerleyebilmektedir. Üçüncü dalga terimi ilk defa rejimlerin demokrat değişimi anlamında kullanılmıştır. Huntington'e göre demokratikleşmenin değişiminde iki önemli dalga vardı, ama bir dalga ters olmuştur. İlk dalga 1828 yılında, 33 ülkede uygulanmaya başlamış ve ulusal demokrat kurumları oluşturulmuştur. Bu dalga, Amerikan ve Fransız devrimlerini, Birleşik devletleri, İngiltere, Fransa ve bazı İngiliz sömürgeleri, bazı Avrupa'nın ve Güney Amerika'daki küçük ülkeleri içerir.

Demokratikleşmenin ikinci dalgası 1943 yılında, Japonya'da ve Güney Amerika'da başladı; 1962'ye kadar sürer. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki özgür ülkeleri içerir.⁶¹ Ters dalga 1958 ve 1975'te oluşur ve kişisel olarak Güney Amerika'daki bazı sömürgelere uygulanmıştır. Bunu üçüncü dalga izler. Üçüncü dalganın metaforu 1970 – 1980 yılları arasında rejim değişiklikleri ortaya çıkmaya başlamıştır.⁶² Bu dönemde ekonomik gelişim başlar. Bu gelişimin unsurları şunlardır: daha tolerant olmak, modere olmak, siyasi opozisyonuna karşı rasyonel bir saygı, siyasi kültür, toplum için ekonomik gelişim ve ekonomik güven; sosyal, eşitlik şanslarının artması; eğitimin yükselmesi, sağlık sistemine önem verilmesi gerekmektedir. Siyasetin favorileri demokrasi şartlarını değiştirebilir, onlar sosyal,

⁶¹ Gill, 2000, s. 1

⁶² A.g.e., s. 2

ekonomik ortamı sabit hale getirebilir.⁶³ Sivil toplumun özerkliği insanların grup aktivitelerini de içerir. Bu tip aktiviteler bağımsız davranışı olgunlaştırır; burada siyasi aktörler demokrasinin geçişini mobilize eder.⁶⁴ Son dalganın sebeplerini açıklarken Huntington tipik bir modernleşme teorisyeni olarak ekonomik gelişmeye vurgu yapmaktadır. Buna göre küresel kapitalizme başarıyla uyum sağlamak; iktisadi kalkınmayı, o da neredeyse otomatik olarak demokratikleşmeyi beraberinde getirir.

Huntington, ayrıca askeri/diktatoryal rejimlerin yaşadığı meşrutiyet krizine, katolik ülkelerde Kilise'nin tutum değişikliği ve bir ülkede yaşanan demokrasiye geçişin komşu ülkelere yaptığı kartopu etkisi gibi faktörlere de değinir. Ancak ona göre en önemli faktörlerden biri dış güçlerdir, özellikle ABD ve AB'nin olumlu etkileridir. Batı, dünya barışı yani kapitalist sistemin rahatsız edilmeden genişlemesi için en uygun siyasi rejimin liberal demokrasi olduğuna karar vermiştir, 70 ve 80'ler boyunca bu uygulanır. Ancak aynı dönemde ABD'nin hem diktatörlükleri, demokrasiye karşı girişilen darbeleri desteklediği, hatta bizzat tertiplediği görmezden gelmektedir. Örneğin Orta Doğu'da ABD geleneksel olarak diktatörlükleri desteklemiş, hatta onları kendi halklarından korumuştur. Amerika, S. Arabistan, Mısır, Ürdün gibi ülkelerde bugün bile aynı politikaları izlemekte, çünkü dünya sistemi ve kapitalizmin âli menfaatleri bunu gerektirmektedir.

Sadece 1990 yılına doğru Katoliklerin aceleci demokratikleşme hareketleri kendisini bir hayli yıpratmıştır. Çoğu Katolik ülkeler demokratikleşmiş veya Meksika örneğinde olduğu gibi liberalleşmiştir. Paraguay, Küba ve Afrika'nın bazı

⁶³ A.g.e., s. 5

⁶⁴ A.g.e., s. 7

Fransız ülkelerinde Katolikliğin demokrasinin gelişmesine etkisi sınırlıdır⁶⁵. Literatür üçüncü dalganın rejim değişimi üçe bölmektedir: rejimin çöküşü, demokrat geçişi ve demokrasinin sağlaştırılması. Demokratikleşmenin şartlarından biri, önceden otoriter bir sistemin oluşunu gerektirmektedir. Bundan sonra demokrat sistem oluşturmaktadır. Buranın önemli bir soru demokrasininin geçişi ne zaman başladığıdır? Bu soruya bir cevap bulunamamıştır. Geçiş ve onun çöküşü gerekli olduğu söylenmektedir. Burada otorite rejimlerinin unsurların biri ekonomik zorluğunu olabilir, ama demokratik bir geçiş için yeterli değil.⁶⁶ Arjantin 1980'de ekonomik fonksiyonu Brezil ve Çile'de uygulanmıştır. Ekonomik krizin sebepleri şunlardır: durgunluk, fiyat artışı, işsizliğin artışı ve iş sektörün sıkıştırması. Ekonomik zorluklar ve onun sonuçları ipuçlarından biridir. Bu zorlukların birisi bürokrasi olduğu da söylenmektedir.⁶⁷ Demokrat bir rejimde siyasi seçkinler bulunması gerekir, onlar siyasette çok önemli bir rol oynamaktadır.⁶⁸

Uluslararası baskı, otoriter rejimin çöküşüne engel olabilir; mesela savaş bir durumunda⁶⁹. Rejimin değişiminde, ekonomik krizden dolayı, birçok ülke bir baskı hissetmeye başlamış ve bunu endüstriyel güçleri geliştirmeye doğru yönlendirmiştir.⁷⁰ Ekonomi kavramı dünyada demokratikleşmeye doğru bir bütünleşme oluşturmaya başlamıştır. Batıdaki ülkeler Soğuk Savaştan sonra uluslararası arenada rekabetli bir mücadele ortaya çıkarmıştır.⁷¹ Siyasi aktörler,

⁶⁵ Larry Diamond and Marc F. Plattner, 1993, s. 4-5

*Gördüğümüz gibi burada bazı hükümet temsilciler değiştirebilirler ve onların yerine korporatizm grupları gelebilir, bunu Demokrasininin çeşitliği bazı kurumlarından temsil eder ve sivil toplumda ekonomik koordine etmek zorundadır, burada büyük organize ilgi işbirliği bahsediyor.

⁶⁶ Gill, 2000, s. 10

⁶⁷ A.g.e., s. 12

⁶⁸ A.g.e., s. 17

⁶⁹ A.g.e., s. 19

⁷⁰ A.g.e., s. 22

⁷¹ A.g.e., s. 24

meşrulaştırma, kurumsallaşma, sivil rejimlerin veya sistemlerin başarısızlık nedenlerinden biri olabilir.

Modern dönemde demokrasi her zaman devlet ve onun kararları üzerinde popüler kontrol düzeni olmasından daha büyük bir anlam taşımaktadır. Demokratik bir toplum olmadan demokratik devletin olması anlamsızdır. Dolayısıyla demokratik olduğu ileri sürülen başlıca modern doktrinler, demokrasinin devlet ve geniş toplum arasında belirli bir ilişki gerektirdiği konusunda ısrarcıdır. Doktrinler, klasik liberalizm, demokrasi, sosyalizm ve korporatizm arasındaki ilişkiyi farklı biçimlerde anlamaktadır^{72*}. Bunu, belirli bir toprak içinde hükümetin modern belirlenmiş biçimlerinin paylaşılmış kavrayışı ile ilişkili olarak kavramışlardır. Ancak yirminci yüzyılın sonunda, hem devlet hem de hükümetin ilişki kapsamı radikal bir yeniden düşünüşünü gerektirir ve geçerli olan siyasal doktrinler yeniden düşünüşte en yetersiz rehberlerdir.

Devletin doğası ve pozisyonunki değişim, iki biçimlidir. Birincisi, tebaasının yaşamları ve malları üzerinde hak talep edebilmek için devletin zorlayıcı gücü meşru kılma kapasitesi ile ilgilidir. Savaşlar ve vahşi iç sosyal çatışmalar döneminde, bu hak talebi desteklenmiştir, çünkü siyasal hayatta kalma ve sosyal istikrar gerçektir. Yurttaşlar düşman istilasından korkarlar. Bir dış düşman olan Sovyet bloğunun çöküşü ve içte devrimci hareketlerin ortaya çıkışı sonrası pek çok gelişmiş Batı toplumu artık başa çıkabilmek için büyük çaplı siyasal ve ekonomik mobilizasyon gerektirecek tehlikeli düşmanlarla karşılaşmamıştır. Devletlerin toprak

⁷² Küreselleşmenin ilerici bir ders olarak değildir, uluslararası piyasasında güçlerinin toplumların yerleştirilmiş farklı ve ulusal ekonomiler çözülmüş olup bir tarafından desteklenen bir süreçtir, ve geçebiliriz ki etkin kamu yönetimi dünya sistemi ihtimalini zayıflattı.

bütünlüğü artık yurttaşları daha az ilgilendirmekte ve devletin zorlayıcı gücü bu kaygılara dayanmamaktadır.

İkinci büyük değişim, hükümetlerin ulus devletin altındaki ve üstündeki ajansları arttırması şeklinde devam eden ayırım ile ilgilidir. Enternasyonalizm, sosyal ve ekonomik ilişkiler devletin ulusal ekonomik programlar empoze edebilme yeteneğini küçültmektedir. En azından bir kısmı özgürlüğün bu değerli biçimine sahiptir. Şirketler ve vatandaşlar uluslararası mali piyasaları bir yatırım aracı olarak ve sermayenin tasarruflarını devlet politikalarına karşı kullanabilir⁷³. Devletler, bazı zorlayıcı ekonomik güçlerini kaybetmişlerdir ve aynı zamanda ulusal hükümetlerin bazı güçlerinin ekonomiyi zayıflattığı, bölgesel hükümetlerin kaynakları etkin kullandığı iddia edilmektedir. Ulusal hükümetler büyük şehirlere ve endüstriyel ilçelere istese de istemese de yetki devretmektedir. Devletler ülkelerinde tekellerini kaybetmekte, ulus devletler yalnızca iş bölümünün bir parçası hâline gelmekte ve bölüşümün doğası artık kontrol altında olmamaktadır⁷⁴. 20. yüzyılda non proleter gruplar ve gerici kitleler partiye bağlı kalmıştır. Bu konjonktür demokrasiye karşı çok zor belki de imkânsız olmaktadır. Sosyal Demokrat Parti non sosyalist gruplarla beraber bütün ittifakları kabul etmiştir. Krizler oluşturmuş ve hiçbir zaman pratik reformlarla gerçekten bütünleşmemiştir. Uzun hedefleri, partinin zorlulukları ve gelişmiş stratejileri kapitalizm sistemini içermiştir.⁷⁵

Demokrasinin kısıtlamalarını 19. yüzyılın siyasal tartışmalarını en çok etkileyen hususlardan biri de piyasa ve demokrasi arasındaki ilişkiye dairdir. İki

⁷³ Putnam Robert, **Cum Functioneaza Democratia**, Editura Romana, Bucureşti, 2008, s. 97

⁷⁴ Paul Hirst and Sunil Khilnani, **Reinventing Democracy**, Oxford, Blackwell Publishers Editions, 1996, s. 98

⁷⁵ Berman, 1998, s. 9

kavram arasında ekonomik ve siyasal ilişki olduğu baskın olan görüştür. Genellikle sağ ile sol arasında bir çatışma olarak sunulmaktadır. Kapitalizmle sosyalizm arasındaki tarihsel savaş yerini daha az ancak hâlâ rekabetçi olan hükümetin piyasayı yönetmesi ve piyasanın demokrasiyi yönetmesi düşünceleri arasındaki mücadeleye bırakmıştır. Sağ, hükümet müdahalelerini kısıtlandırılması ile ilişkilendirilirken; sol, siyasal sınırlamalar yoluyla piyasaya müdahale girişimleri ile ilişkilendirilmiştir. Bu tartışma siyasal ve duygusal tabiiyetleri ve entelektüel uyumu biçimlendirmiştir.⁷⁶ Sol kaynakların etkin kullanımına gereken önemi verirken, hükümetin organizasyonunun kötü anlamları gibi sağ'ın demokrasi korkusu da ortadan kalkmıştır. Artık her iki taraf da demokrasi ve piyasaların modern sosyo-ekonomik sistemin iki temel kurumsal yapısı olduğunu kabul etmektedir. Siyaset piyasayı kumanda etmeli ve onun eksikliklerini telafi etmeli midir? Yoksa siyaset ekonomiden sonra mı gelmelidir? Bu argümanın altında halk egemenliği doktrininin yorumu yatmaktadır.

Demokrasinin kısıtları var mıdır ve olmalı mıdır? İnsanların isteği toplumsal örgütlenmenin diğer prensipleri karşısında daha mı ağır basmalıdır? Ya da demokrasi ancak toplumsal yapının bazı sınırlamaları doğrultusunda çalıştığında mı başarılı olur? 20. yüzyıl boyunca bu argüman bir sarkaç hareketi geçirmiştir. İlk on yılda demokrasinin piyasalara olan üstünlüğü önem kazanmış ve devletin genişlemesine olanak sağlamıştır. Son 30 yılda ise kolektivist düşüncelere karşı tepki oluşmuş, ekonomik liberalizmin güçlü bir dirilişe geçtiği görülmüştür.

⁷⁶ Zaman içerisinde pozisyonlar bazı değişimler geçirmiştir. Günümüzde hemen hemen herkes demokrasiye ve piyasaya inanmaya başlamıştır.

Sosyal demokrasinin yönettiği piyasa düşüncesi demokrasinin alternatif bir gösterim piyasanın kısıtlaması demokasi tarafından alt edilmiştir⁷⁷. Ciddi bir yeni demokrasi projesi, yeni sağ liberalizm tarafından oluşturulmuştur. Bazıları, piyasa demokrasinin günümüzde yükseldiği ama hükümet tarafından yönetilen piyasanın da canlandırılabilceği hatta canlandırılması gerektiği fikrini benimsemektedir. 19. yüzyıl piyasa liberalizminin baskınlığını bir reaksiyonun takip edeceği beklenmektedir⁷⁸. Bu perspektifte demokrasiyi yenilemek, demokrasinin kısıtlarını ve aynı zamanda piyasanın kısıtlarını anlamak ve artık siyasal yaşamın birinin diğerini yenmesinden ibaret olmadığı kabullenmek ile ilgilidir. Kurumsal talimatlar olgunlaşmamıştır. Hâlâ reformlar ve düzeltmeler yapılacaktır.

Demokrasi ve piyasanın kurumsal düzenlerinin yeni düşünceler kapsamında kritik bir parçası vardır. Asosyatif demokrasiye⁷⁹ eklenmiş yerinde yönetim şekli ile piyasalar hem eşit hem de liberal olan var olma mekanizmasını önermektedir. Demokrasinin yenilenmesi, yeni hükümet biçimlerinin ve yeni piyasa türlerinin sağladığı bir toplumsal enerji ve toplumsal imgelemin salınmasını gerektirir. Ancak bu yolda pek çok engel çıkmaktadır. Kurumsal koşulların: araştırılma vaadi, adalet, eşitlik, özgürlük vaadi gibi örnekler bulunmaktadır⁸⁰ İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra demokrasi temel bir kimlik kazanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'na kadar faşist ve komünist rejimlerin demokratik olmadığı, bu demokrasilerin Batı'da yer aldığı veya Batı'dan ilham aldığı gerçeğinden kuşku duyulmazken antidemokratik tavır

⁷⁷ Hirst, 1996, s. 117

⁷⁸ A.g.e., s. 118

⁷⁹ Asosyatif demokrasi= Mümkün olduğu kadar insan refahı ve özgürlüğü toplumun meselelerinin gönüllü ve demokratik kendi kendini yöneten dernekler tarafından yönetilen en iyi hizmet olduğuna inançtır.

⁸⁰ A.g.e., s. 130

suçlaması başkalarına karşı düzeltme sağlamıştır. Ancak pratik olarak siyasetçiler ve siyaset bilim teorisyenleri belli konularda uzlaşmaya varmaktadır⁸¹.

Demokrasiyi siyasal ve toplumsal örgütlenmenin büyük bir ifadesi olarak almak, modern toplumsal ve siyasal kurumların nihai amacı gözetilerek fundamental uyumun bir işaretidir⁸². Demokrasi yalnızca bir seçim organizasyonu ve rekabet halindeki siyasal güçlerin nihai alternatifi değil, aslında aynı zamanda genel ve yerel seçimlerin arasında geçen zamanda meydana gelen bütün olayları kapsayan bir kavramdır; normlar, prosedürler, demokrasinin değeri ve ilkelerini yücelten kurumları kapsamaktadır⁸³. Demokraside siyasi konuşma kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kolektif çatışmalar süreci anlamına gelmektedir, aynı zamanda toplumsal bakış açısıyla iyiliklere ihtiyaç duymaksızın yaşamaktır. Bu iki anlamı birleştirerek hayatın demokratik yolu optimum bir form içinde korunur⁸⁴. Seçimleri doğru yapmak zordur ama imkânsız değildir, bu bakımdan güç ile yetkilenen demokratik bir hükümet insanlar tarafından seçilir⁸⁵.

⁸¹ Richard McKeon, **Democracy In A World Of Tensions**, Chicago: University of Chicago Press, 1951, s. 552

⁸² A.g.e., s. 524

⁸³ Giovanni Sartori, **Teoria Democratiei Reinterpretata**, Editura Polirom, Iași, 1999, s. 11

⁸⁴ John H. Hallowell, **Temeiul Moral Al Democratiei**, Editura Paideia, București, 1973, s. 28

⁸⁵ Ali Fuad Başgil, **Demokrasi Yolunda**, Siyasi Hukuk Etutleri, İstanbul, 2006, s. 18

2. SOSYALİZM SONRASI ROMANYA'DA SİYASET

2.1. Kapitalizme ve Piyasa Ekonomisine Geçiş: Genel Hatlar

Piyasa ekonomisi, yatırım, üretim ve dağıtım ile ilgili kararların arz ve talebe dayalı olduğu, mal ve hizmet fiyatlarının serbest fiyat sistemi içinde belirlendiği ekonomidir. Piyasa ekonomisinin temel karakteri olan kendiliğinden düzen oluşumu, varlığı ve sürekliliği için gerekli genel davranış önemli bir kesimi, genel geçerliliğe sahip hukuk normaldir. Bunlar devlet tarafından oluşturulur ve geçerliliği denetlenir. Diğer davranış kuralları, gelenek ve görenekler, ticarete mesleki kurallar da benzer şekilde oluşmuştur.⁸⁶ Piyasa ekonomisi, ekonomik bir sınıflandırma oluşturmuştur ve bu sınıflandırmasında genellikle iki tip geçiş bulunmaktadır: Birincisi, geleneksel geçiş ekonomileri, diğeri ise yeni geçiş ekonomileridir. Geleneksel geçiş ekonomileri, tropikal Afrika ve Güney Asya tarzı geçiş ekonomilerinden, yeni olanlar da Doğu ve Orta Avrupa, eski SSCB, bazı Latin Amerika ülkeleri ve Çin'den oluşmaktadır.⁸⁷ Karl Marx'ın etkisini sosyal demokrasinin “ekonomisini” geliştirmenin temelini sağlar. Liberal ekonomi anlayışı, kapitalizmin istikrara yatkın olduğu ve ekonomi politikasının görevinin bu sistemin aksaklıklarını ve aşırılıklarını düzeltmekten ibaret bulunduğu varsayımına dayanır. Sosyal demokrasinin ekonomi anlayışı ise, tersine, kapitalizmin içsel olarak

⁸⁶ Hüznü Erkan, Canan Erkan, **Ekonomide Sosyal Demokrasi Alternatif**, Altın Kitaplar Yayınevi, 1989, s.81

⁸⁷ Esra Güler, **Geçiş Ekonomileri ve Yeni Kurumsal İktisat'in Yeniden Yükselişi**, Doğuş Üniversitesi Dergisi, 13 (1), 2012, s. 53

istikrarsız olduğu ve bu istikrarsızlığın temel nedeninin rekabet olduğu kabulünden yola çıkar.⁸⁸

Ekonomide bir düzen oluşturmanın asıl nedeni, ekonominin g¼ncel akış ve işleyişini sağlamak için bir ortam ve ereve oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle ekonomi politikasında alınan önlemlerin ve seçilen araçların var olan ekonomik sisteme uygun olması gerekir. Alanlar şunlardır: ¼retim alanı, piyasa ve rekabet alanı, para ve mali alanlar, gelir b¼l¼ř¼m¼ alanı, sosyal g¼venlik ve sosyal politika alanları.⁸⁹

Genel olarak Kapitalizm, yaratıcı bir yıkımdır; b¼y¼k teknolojik değişim dalgalarına esnek bir şekilde yanıt vermenin bir yoludur. Yirminci y¼zyılın sonunda, ¼¼nc¼ end¼striyel devrimdeki b¼y¼k teknolojik değişim sonucunda, ekonomideki en kıt kaynak olan "istihbarat"ın rol¼ giderek artmaya başladı. Sovyet sistemi, istihbaratı idare etmede yetenekli sayılmazdı. Siyasi sistemin içinde bulunduğu derin gizlilik hali, bilgi akışının yavaş olduğunu ve ağır işlediğini g¼steriyordu. Yirminci y¼zyılın sonunda d¼nya ekonomisi b¼y¼k bir çalkantı yaşamaktaydı; ancak piyasa sistemlerini kullanan Batılı ekonomiler, hizmet sekt¼r¼ne iřg¼c¼ sağlayabiliyordu.⁹⁰

Kapitalizmin temel koşulu modern sınıf ilişkilerinin oluşmasıdır. Kapitalizmde baskın ekonomik biçim ¼cretli emektir. Dolayısıyla serf denilen k¼y emekçilerinin toprakla, beyle olan maddi bağlarında bir değişiklik olmalı, bu

⁸⁸ <http://halkci.org/sosyal-demokrat-ekonomi/#more-540>

⁸⁹ Erkan, 1989, s.93

⁹⁰ İncanews, 2000, s.3

emekçiler feodal bağlardan özgürleşmeli ve emek güçlerini özgürce satabilmeli veya kiralayabilmelidirler.⁹¹

Schumpeter'de kapitalizmin gelişmeci, ilerlemeci niteliğine yapılan vurgu çok daha nettir. Schumpeter, kapitalizmi değerlendirirken olumlu ve olumsuz yönlerinin ele alınması gerekliliğini dile getirmektedir. Schumpeter, kapitalist uygarlığın birçok olumlu etkeni beraberinde getirdiğini belirtmektedir. Örneğin, modern uygarlığın bütün özelliklerinin kapitalist mekanizmadan kaynaklandığını ve modern bilimin gelişmesini, çeşitli uygulama alanları bulmasının kapitalist gelişmeden kaynaklandığını düşünmektedir. Bu gelişmişlik koşullarının, toplumsal hayatta, gündelik yaşantıda da çeşitli etkilerinin yansıdığını belirtmektedir.⁹² Kapitalizmin özel mülkiyetin ve üretim araçlarının üzerine ortak kurumsal düzenlemeye ait ekonomik bir kavram olduğunu belirtmektedir. Kendi doğasında ekonomik hesaplaması, sermayenin birikimi, teknolojik araçları böyle bir organizasyonu ile sosyal sisteminin işbirliğini artırır böyle ki hepsi siyasi ekonomisine doğru ilerlemektedir, bunlar seri üretim ve egemen tüketiciler toplumunu içindir.⁹³ Kapitalizm, hem sosyalizme hem müdahaleciliğe karşıdır. Sovyet Bloğunun dağılmasıyla birlikte 1990'lı yılların basından itibaren Orta-Doğu Avrupa ve eski Sovyetler Birliği ülkelerini etkisi altına alan dramatik bir politik ve ekonomik değişim sürecine girildi. Bu değişim ekonomi literatüründe geçiş ekonomileri ya da İngilizcede "*transition economies*" olarak adlandırılmıştır. Diğer bir ifadeyle, üretim araçlarının mülkiyetinin devletin tekelinde olduğu ve üretim

⁹¹ <http://partiokulu.tkp.org.tr/aday-uye/aday-uye-egitim-metni/marksizmin-temelleri>

⁹² Aydın Kabak, Karl Polanyi ve Joseph a. Schumpeter'de Kapitalist Sistem ve Sürdürülemezliği, 2007, s. 52

⁹³ Greaves, Percy L.Jr., *Mises Made Easier a Glossary for Ludwig*, Free Market Books, CA. USA, 1974, s. 14

kararlarının *nomenklatura*⁹⁴ tarafından alındığı merkezi planlamaya dayalı ekonomik sistemden, fiyatların piyasa güçleri tarafından benimsendiği serbest piyasa ekonomisine geçişi içeren bir dizi ekonomik ve sosyal reform çalışmaları başlatıldı.

Merkezi planlamadan piyasa ekonomisine geçiş süreci adı verilen yapısal ekonomik değişimin yoksulluk ve gelir eşitsizliği üzerine etkileri, nedenleri ile bu etkileri azaltmaya yönelik makroekonomik politikalar değerlendirilmiştir. Ülkelerin ekonomik büyüme seviyeleri birbirinden farklı olduğundan yoksulluk ve gelir eşitsizliğinin temel belirleyicileri; büyük miktarlardaki çıktı düşüşleri sonucundan istihdam ve gelirler düzeyindeki düşüşler ile devletin temel kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi ve sosyal koruma sisteminin etkinleştirilmesindeki istekliliği ve bunu gerçekleştirebilme gücündeki farklı olmuştur.⁹⁵ Dünya piyasasında önemli bir konu da üretim teknikleridir ve bunu yenileştirilmesi için olağanüstü bir çaba getirmiştir. Emeğin yarattığı üretimin artması da gerekiyordu. Yatırımların çok daha bilimsel olmasını sağlayacak bir politika ve planlama sisteminin gözden geçirilmesi şarttı.⁹⁶ Bu üretim teknikleri teknolojik gelişmeler de getirmiştir, herkes için iş yükünü azaltmaktan ziyade, büyük oranda işsizliğe yol açmaktadır. Kapitalistler arasındaki rekabetle de bağlantılı olarak, kâr güdüsü, şiddetli çöküşlere yol açan sermayenin kullanımı ve birikiminde istikrarsızlıkların nedenidir. Bu üretim tarzı komünizm döneminde Romanya'da da başlamıştır. Üretimi toplumun gereksinimlerine göre uyarlayan planlı bir ekonomi, yapılacak işleri çalışabilecekler arasında dağıtacak ve her çocuk, kadın ve erkeğin yaşam şartlarını garanti altına alacaktır. Doğuştan gelen becerilerini geliştirmesine ek olarak, günümüz toplumunda

⁹⁴ Sovyet elitleri, parti hiyerarsisi, yöneticiler ve bürokratlar.

⁹⁵ Güngör Turan, **Piyasa Ekonomisine Geçiş Ülkelerinde Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliği**, 2000, s.122

⁹⁶ **Garaudy, Sosyalizmin Büyük Dönemeci**, Milliyet Yayınları, Genel Kültür Dizisi, 1970, s. 147

başarının ve gücün yüceltilmesine karşılık, bireyin eğitimi onun diğer insanlara karşı sorumluluk duygusunu geliştirmeye çalışacaktır. Bütün bunlara rağmen, planlanan ekonominin sosyalizm olmadığı bilincinde olmak gerekir. Sosyalizmin başarısı çok güç bazı sosyo-politik sorunların çözümünü gerektirir: Siyasi ve ekonomik gücün geniş kapsamda merkezileştiği düşüncesiyle, bürokrasinin çok güçlü olmasını ve aşırılığını önlemesi. ⁹⁷

2.2.1. Sosyalist Ülkelerin Piyasa Ekonomisine Geçişi

Sosyalist ülkelerde söz konusu değişme-yenileşme hareketlerinin ortak yanı, o zamanda kadar ülke yönetimini tekellerinde tutan komünist partilere karşı çıkılmasıdır. Bu karşı çıkışın biçimi ve şiddeti her ülkede, o ülkenin özel koşullarına göre farklı farklı olmuştur. Örneğin SSCB’de parti değişmeyi başlattığı ve kendisini de değiştirebildiği için saygınlığını ve yönetici gücünü koruyabilmiştir. Buna karşılık Macaristan’da Komünist Partisi yok olma ulaşımında gelmiştir. Romanya’da da, bugünkü bilgilerimize göre ortada bir komünist bir partisi kalmamıştır, onun yerine devrimden sonra Ulusal Kurtuluş Cephesi olan bir örgüt yönetimi ele almıştır. ⁹⁸

Süreçlerin döneminde toplumsal yaşamın ekonomi, siyaset, hukuk ve kültür gibi çeşitli alanlarında ne gibi değişiklikler yaratacağını bekleyip görmek gereklidir. Şimdiye kadar uygulanmakta olan ekonomik sistemde ne gibi değişiklikler yapılacağı özel bir önem taşır. Çünkü ekonomik yaşamda sağlanacak başarı ve gelişmeler, diğer alanlardaki reformların da başarılı olmalarını sağlar. Sosyalist ülkelerdeki olaylar hakkında bir yargıya varabilmek için hiç değilse ekonomi alanında ne gibi yenilik ve değişimler yapıldığını ve bunların ne gibi sonuçlar

⁹⁷ Değerlendirme, **Tartışma ve Cevap Yazıları**, Toplum ve Demokrasi, 2008, s. 186

⁹⁸ Sadun Aren, **Sosyalizmin Yeni Yolu**, İmge Kitabevi, Ankara, 2008, s. 278

vereceğini görmek gereklidir. Kapitalizmde yana olan bazıları sadece sosyalist ülkelerdeki siyasal değişimlere bakıp bir sistem olarak sosyalizmin öldüğünü ilan etmeye başlamışlardır.⁹⁹ Sosyalist ülkelerdeki büyük çalkantılara bakıp bunlardan sosyalizmin artık ölüş olduğu yolunda bir sonuç çıkarmak için ortada hiçbir ipucu yoktur. Bir yanda insan haklarına bakarak dayalı demokratik hakları ve özgürlükleri ancak serbest piyasa ekonomisi düzeninde, yani kapitalist bir düzende nasıl gerçekleşebilir göreceğiz. Oysa biliyoruz ki demokrasinin özünü oluşturan insanlar arası eşitlik, kapitalist düzende olanaksızdır, böyle bir şey kapitalizmin doğasıyla çelişir. Tersine insan hakları ve diğer demokratik hak ve özgürlükler en net biçimde ancak sosyalist bir düzende gerçekleştirilebilirler.¹⁰⁰

Sosyalist bir ekonomide mali hesabı söz konusu olmuyor, bunu çünkü mali fiyatları sadece döviz kurumu aracılığıyla ortaya çıkmaktadır, en azında 2 sahibin lazımdır. Fakat sosyalizmde tanım içinde sadece bir mal sahibi olmalıdır, bunu topluluk ya da devlet olabilir, sonuç olarak üretim faktörleri için fiyatları ortaya çıkabilir (insanların algınlığında kaynakların seyrek olduğunda farkında olmalı, bu düşünce gerçek piyasa fiyatlarına doğru götürmelidir). Merkezsel planlama ajansı herhangi ekonomik rasyonelliğe ulaşamıyor.¹⁰¹ Mises'e göre piyasa ekonomisinde kâr kavramını de kullanabiliyordu. Öyle ki mümkün yatırımları için, mali fiyatlarda yeni ve eski girişimcileri hem satış hem geliri tahmin edebilirdi. Sonra bunların raporları karşılaştırır, sonuç olarak tahminleri ve karlı projeleri seçilir.¹⁰²

⁹⁹ A.g.e., s. 279

¹⁰⁰ Aren, 2008, s. 281

¹⁰¹ <https://mises.org/>

¹⁰² **Capitalism și Socialism Există Loc Pentru A Treia Cale?**, 2012, <http://a-treia-cale.blogspot.com.tr/2012/06/capitalism-sau-socialism.html>, s.17

Geçiş öncesi, özellikle eski Sovyet ülkelerinde sosyalist blok dâhil Orta-Doğu Avrupa ülkelerine göre, yoksulluk düzeyleri 1980’li ilk yılları ile itibaren yükselmeye başlamıştır. Geçiş dönemi öncesi bozulan ekonomik yapı ve ideolojik dürtülerle uygulanan tam istihdam politikaları aşırı gizli işsizliği beslenmiş; ekonomik sıkıntılar, dış borçların geriye ödenememesi ve hatalı yönetimlerin sonucu 1980’li ilk yıllarında girilen bir kriz döneminin kaçınılmaz bir sonuç olarak yoksul ülkelerinde bölgesinde gittikçe artmaya başlamıştır.¹⁰³ Sovyetler Birliğinin ve sosyalist bloğun dağılmasından sonra bütün ülkelerde yoksulluğu artmıştır. Eski Sovyetler Birliğini oluşturan cumhuriyetler dışında ancak sosyalist sistemle yönetilen Orta-Doğu Avrupa ekonomilerinde yoksulluk Sovyet Birliğine göre çok daha düşüktür. Bu bölgede yoksulluğu değerlendirirken SSCB’ye ilişkin sonuçlardan ayrı bir yorumlama yapmalıyız. Çünkü merkezi sistemle yönetilen sosyalist bloğa dâhil Polonya, Macaristan, Çekoslovakya, Romanya gibi ülkeler politik ve ekonomik olarak Sovyet Birliği ile birlikte hareket etmelerine rağmen 1991 öncesinde bağımsız ülkelerdir. SSCB’nin ekonomik yardımda bulunduğu ülkelerde yoksulluk çok düşüktü. Çeşitli incelemelerde geçiş sonrası değerlendirmeleri yapılırken bu ülkeler eski SSCB ile birlikte yorumlanmaktadır. Bunun nedeni bu ülkelerin de geçiş ekonomileri olmasıdır. Ancak, geçiş sonrası özellikle eski SSCB cumhuriyetlerine ilişkin yoksulluk değerlendirmesi yapılırken orta-doğu Avrupa ülkeleri ayrı olarak değerlendirilmelidir. Eski SSCB cumhuriyetleri ile birlikte değerlendirildikleri takdirde yoksulluk hem geçiş öncesi hem de geçiş sonrasında görece olarak çok daha düşük çıkacaktır.¹⁰⁴

¹⁰³ Turan, 2000, s.124

¹⁰⁴ A.g.e., s.125

SSCB'nin fiilen ve hukuken ortadan kalkması sonrasında eski Sovyet cumhuriyetlerinde yaşanan süreç, genel olarak geçiş süreci olarak adlandırılmaktadır. Geçiş sürecinin ekonomik dönüşüm yönünden Merkezi Planlama Ekonomisi'nden piyasa ekonomisine geçiş göstergeleri açısından değerlendirildiği görülmektedir. Bilindiği üzere, uygulama açısından ekonomik sistemler, genel olarak bir tarafta bir bütün olarak devlet mülkiyetinin olduğu özel mülkiyet yoktur veya son derece sınırlıdır ve fiyatlar, kaynak dağılımı ve kaynak etkinliği kararlarının tamamen merkezi bir otorite tarafından verildiği merkezi planlama ekonomileri, diğer uçta da ekonomik süreçlere dair tüm kararların tamamen piyasa tarafından verildiği ve özel mülkiyet tam anlamıyla egemen olduğu piyasa ekonomileri olarak tanımlanmaktadır.¹⁰⁵

Komünizmin sonu kendi sonuçları ortadan kaybolması ile aynı şey değil, bunlar yeni bir başlangıçtır. Zihniyetleri ve davranışları değiştirdi ve daha az ya da daha çok eski komünist ülkelerde değişik derecede özgürlüklerin bastırılması ve bazı koşulsuz itaat yetiştirilmesi ya da başkaları tarafından takdir yetkisinin bastırması, verimlilik, dürüstlük, dinamizm, zeka ve yaratıcılık, büyüyen bir yabancı düşmanlığı ve ulusal deha olarak bir güven bulunmaktadır.¹⁰⁶

Geçiş ekonomilerinde büyüme performansını belirleyen en önemli faktör olarak da yapısal reformlardaki olan başarı düzeyi gösterilmektedir. Yapısal reformların başarısını ölçen liberalleşme indeksleri karşılaştırmaları, geçiş ekonomilerinin uyguladıkları stratejilerin başarı koşullarındaki farklılıkları da

¹⁰⁵Karabay Erkan, **SSCB sonrasında piyasa ekonomisine geçiş deneyimleri**: Kırgızistan Örneği, 2015, <http://erkankarabay.blogspot.com.tr/2015/07/sscb-sonrasinda-piyasa-ekonomisine.html>, s. 3

¹⁰⁶ **De la economia socialistă la cea de piață in Europa Centrală**
<http://conspecte.com/Geoconomia/de-la-economia-socialista-la-cea-de-piata-in-europa-centrala.html>
s.2

açıklamaktadır. Geçiş sürecini¹⁰⁷ aşamalı gerçekleştirmiş veya tersine şok tedavi biçiminde algılamış ülkelerin büyüme etkinliklerinin, sürecin stratejik niteliğine göre farklılık yarattığı gözlenmektedir.¹⁰⁸

2.2.2. Geçiş Ekonomileri

Geçiş ekonomilerinin kurumsal analizinde bakarak en çok dikkati çeken nokta, kurumların ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin ekonometrik modellerde kullanılarak araştırılmasıdır. Bu tip araştırmalardan elde edilen ortak sonuç, kurumsal gelişme ile ekonomik büyüme arasında çok güçlü bir ilişkinin olmasıdır. İzlenen farklı politikalar, farklı başlangıç koşulları ve reform stratejilerine dayalı büyüme performanslarını açıklamaya yönelik çok kapsamlı bir geçiş literatürü varken, bir değişken olarak kurumsal değişimin büyüme üzerindeki etkisini ölçen bu tür araştırmalar gün geçtikçe artmaktadır.¹⁰⁹ Ekonomik demokrasi vatandaşların çoğunluğunun kendi yaşam kalitelerini hatırı sayılır bir biçimde etkileyen ekonomik sayısal değerler üzerinde gerçek anlamda etki sahibi olmalarını şart. Bu sayısal eğlere diğerlerinin yanı sıra devlet bütçesi sektörel ve ulusal yatırım kotaları, vergi kotaları ya da enerji ve su gibi stratejik ekonomi alanlarında kamu-hukuksal mülkiyet biçimleri ve aynı şekilde önem taşıyan uluslararası sözleşmeler, serbest ticaret anlaşmaları, bölgesel devletlere varılan kararlar, Uluslararası Para Fonu, Dünya

¹⁰⁷ “Geçişin uzun dönemli amacı, her ülkede rastlanabilecek olan yaşama standartlarında uzun dönemli iyileşmeyi sağlayacak iyi işleyen bir piyasa ekonomisini yerleştirme amacıyla aynıdır. Geçiş reformlarını diğer gelişmekte olan ülkelerdeki reformlardan ayıran, kapsadığı sistemik değişimdir. Geçiş reformları (toplumsal) davranışları biçimlendirecek ve kurumlara yol gösterecek şekilde oyunun esaslı kurallarını özünde taşımaktadır. Geçiş ekonomileri dışında uygulanan reform programları piyasa ekonomisine geçişin ölçek ve yoğunluk boyutu bakımından, geçiş ekonomilerine göre daha soluk kalmaktadır.”

¹⁰⁸ Doç. Dr. Süreyya Sakinç, **Geçiş Ekonomileri Ve Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Ekonomik Reformlar**, Emek Matbaacılık ve Yayıncılık, Manisa, 2005, s. 14

¹⁰⁹ Güler, 2012, s. 59

Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi ekonomi ve finans kurumları karar verir.¹¹⁰ Bir yanda ekonomik sisteminin dönüşümü hedefi siyasi bir demokratikleşme denemesi güçlendirilmektedir, böylece kişisel siyasi hakları ve özgürlükleri oluşturmaktadır, tabii ki bu planın kişisel ve kolektif sorumluluğu ayrılmış olmamalıdır.

Geçişin iki temel hedefleri demokratik yapıların ve piyasa ekonomisinin restorasyonu olduğunu belirtmektedir. Uzmanları belirli ilkeler ve rekabetçi ekonominin arasında açık bir ilişki olduğunu altını çizer: konuların özerkliği, hukukun egemenliği, ayrıcalık ihtiyarı gibi örnekler. Yeni siyasi ve ekonomik mekanizmaları ve yapıların, kişiler arasındaki hakların ve tahsisin belirlenmesi ve aynı zamanda güçlerin, kaynakların ve gelirin tahsisini yapmaları gerekir. Ayrıca devlet, insanların haklarına saygı göstermelidir. Bütün değişikliklerin hedefi, bireysel ve kolektif bir refah, düzen ve toplumsal barışı korumaktır. Hepsi toplumların, zihniyeti ve davranışları değer sisteminin olmadan yenilemesini işlenmez öyle ki ahlaki değerlerin her hangi siyasi, ekonomik ya da sosyal yapımı zamanla sürdürülmelidir.

Sınırlandırılmamış rekabet, emek israfına ve bireylerin sosyal bilincinin bozulmasına yol açmaktadır. Bireylerin sosyal bilincinin bu bozulmasını kapitalizmin en büyük kötülüğü olarak görünüyor. Bütün eğitim sistemimiz bu kötülüğün acısını çekiyor. Gelecek kariyerine hazırlıkta açgözlü başarıya ibadet etmek için eğitilen öğrenciye, abartılı rekabet davranışı edilmektedir. Bu kötülükleri ortadan kaldırmanın sadece tek yolunun olduğunu inanmaktadır: sosyal amaçlara yönelmiş bir eğitim sistemiyle desteklenmiş sosyalist bir ekonomik sistemdir. Böyle bir ekonomide üretim araçlarına, toplumun kendisi sahiptir ve planlayarak

¹¹⁰ Heinz Dietrich, **21. Yüzyılın Sosyalizmi, Küresel Kapitalizmden Sonra Ekonomi, Toplum Ve Demokrasi**, Pencere Yayınevi, Aralık 2007, s. 189

kullanır.¹¹¹ Yerleşik iktisat akımı içinde yaygın olarak kullanılan “geçiş ekonomisi” kavramı, merkezi planlama sisteminin yerine gelebilecek alternatif tek sistemin kapitalizme dayalı piyasa ekonomisi olacağına işaret etmektedir. Bu nedenle de geçiş, sosyalizmden kapitalizme doğru bir süreç olarak tanımlanmaktadır¹¹²

Sonuç olarak, geçiş sürecinin çıkıkları ve şokları bir arkaya olacaktı ve bunları normal bir ekonomisine doğru bir yenileme ile sonuçlanmaktadır. Ekonomik ve teknik, sosyal jeopolitik faktörler, tarihsel gelenekler, zihniyetler, kültürel ve manevi davranışları ortaya çıkan benzersiz bir karışım vermektedir. Onların arasındaki etkileşim ve karşılıklı faktörler eski komünist ülkelerde ekonomik reformların sürecinde daha çok belli olmaya başlamıştır.¹¹³ Ekonomik gelişimi belli bir zaman içerisinde gerçektir, üretim faktörlerin sık kullanımıyla gerçekleşmiş. Bazen halkın en çoğu kısmı için ekonomik, siyasi ve sosyal özgürlükleri ve hakları iptal edilene kadar ortak olmuş.

Bu ekonomik sistemi tarzı yavaş yavaş ekonomik ve insan kaynakların etkin tahsisine yol açtı, sanayi ya da ekonomik sektörlerin büyük boyuna getirmesi ve Batı’daki diğerlerinin ihmali, teknolojik boşluğun artışı, böylece yeni idari ve yönetsel yapıların oluşturulması, beceriksiz ve gabari, bir tavsiye doğal ve nüfusun düşük bir gelirin olmasını izin verdi. Mesela bazı Doğu Avrupa ülkeleri 1968-1989 döneminde tamamlanmamış ekonomik reformlar yaşamıştı. Polonya, Macaristan, Yugoslavya gibi ülkeler bu zaman içerisinde ekonomilerin bir âdemi derecesi elde etmiş. Bu girişimler belirtilen ülkelerin ekonomik performansları önemli bir şekilde

¹¹¹ Einstein, A., 2008, **Niçin Sosyalizm?**, çev. Kamalak, İ. & Dura, N. <http://www.toplumvedemokrasi.org.tr/index.php/tdd/article/viewFile/155/159>, s.185

¹¹² Güler, 2012, s. 53

¹¹³ De la Economia Socialistă la Cea de Piață in Europa Centrală, s.3

gelişmemişti onlar milletin ekonomik davranışları ve zihniyetlerine şekli vermişti, onlara rekabetçi bir ekonomi ve bu görünüm altında pozitif bir darbe hazırlanmıştı. Sonuç olarak bazı ülkelerin planlı ekonomi sistemine giriş deneyimi, piyasa mekanizmasının bileşenleri onların çöküşü durduramadı, krizin kökenleri açıkçası sosyalist ekonomik sertliğinde ve sistem arızaları da bulunmaktadır.¹¹⁴

Yeni oluşan piyasalarda, başlangıç koşulları ve geçiş şokunun getirdiği istikrarsızlıktan ayrı olarak, piyasa ekonomilerindeki benzer, başarısızlıkların yaşanması ve geçiş sürecinin siyasi faktörlerden çok fazla etkilenmesi sebebiyle bu sürecin analiz etmektedir. Bu teori kullanılarak, geçiş ekonomilerindeki politik süreç, ekonomik problemlerin analizine bütünleşmiş edilmiştir. Bu bağlamda, geçiş ekonomilerine uygulanan siyasi iktisat, normatif ve pozitif siyasi iktisat olarak iki temelde yürütülmektedir. Geçiş ekonomilerine uygulanan yönüyle normatif siyasi iktisat, politik kısıtlamalara konu olan reformcuların karar alma problemlerine odaklanmaktadır.¹¹⁵ İktisat sermayenin özel mülkiyeti ekonomide öne çıkan durum iki ilke tarafından biçimlendirilmektedir: İlk olarak, üretim araçlarının, özel mülkiyette olması ve sahiplere uygun gördükleri biçimde kullanmaları; ikinci olarak, iş sözleşmesi serbestisidir. Tabii ki, bu anlamda pür kapitalist bir toplum diye bir şey yoktur.

Geçişin önemli bir ilgi işçilere verilmektedir. İşçilerin, bazı emekçi kategorileri için “serbest iş sözleşmesinin” biraz iyileştirilmiş biçimini uzun ve acılı siyasal savaşımlarla elde etmeyi başardıklarının altı özellikle çizilmelidir. Fakat

¹¹⁴ A.g.e., s.5

¹¹⁵ Güler, 2012, s. 65

bütün olarak ele alındığında, günümüz ekonomisi, pür kapitalizmden¹¹⁶ çok da farklı değildir. Üretim, kullanım için değil, kâr için sürdürülmektedir. Çalışabilecek ve çalışmayı arzu eden herkesin iş bulma durumunda olduğuna dair bir koşul yoktur. Neredeyse daima bir işsizler ordusu mevcut olmuştur. Emekçi, sürekli işini kaybetme korkusu taşır. İşsizler ve düşük ücretli işçiler kârlı bir pazar oluşturmadıkları için, tüketim mallarının üretimi sınırlanır ve sonuç büyük zorluklardır.¹¹⁷

2.2.3. Geçiş Süreci Deneyimi

Eski komünist ülkelerin siyasi ve sosyo-ekonomik değişimi, geniş yasal ve kurumsal bir çalışma gerektirmektedir. Ekonomik planında yeni kapitalist ekonomiye uygun kurumlar ve mekanizmalar inşa edilmiştir. Genelde bunlar komut ekonomisinde aşınmış bir halde çalışıyordu ya da kaybolmuştu. Değişiklikler şunlardır:

- Kuramsal ve yapısal değişiklikler (mülkiyet reformu, mali reform, bankacılık reformu vs.).
- Ekonominin serbestleştirilmesi ve rekabetçi piyasalar oluşturmak (fiyat ve döviz kuru, dış ticaret, yabancı sermaye girişi ve yabancı yatırımı vb. liberalizasyonlar).
- Makroekonomik istikrarın sağlanması (kısıtlayıcı mali ve maliye politikaları ile aracılığıyla).

¹¹⁶Schumpeter'e göre sosyalizmi kağıda (teorik olarak) iyi görünüyordu fakat kapitalizmi ona göre pratikte daha iyiydi. Gerçek dünyasında gerçek dünyasında kapitalizmi daha iyiydi, sosyalizmi iyice yerleşemedi ve bunun gerçek sebepleri hiç bir zaman bilmeyeceğiz. Sadece bunu diyebiliriz ki sosyalizmi öncelikle kötü bir teorik tasarlanmıştır.

¹¹⁷ Einstein, Albert, **Niçin Sosyalizm?** çev. Kamalak, İ. & Dura, N., 2008, <http://www.toplumvedemokrasi.org.tr/index.php/tdd/article/viewFile/155/159> s. 185

Aynı zamanda devletin rolünün küçültülmesi tasarlanmıştır. Bir tarafta ekonomik ajan rolü küçültülmüştür ve ekonomik raporların tek bir koordinasyon ile ajan olması durduruldu, bu rolün piyasalarla paylaşılmasına başlandı.¹¹⁸

Geçiş ekonomileri reform sürecine gelir eşitsizliği konusunda birbirinden çok farklı başlangıç koşulları ile girmişlerdir. Mevcut verilerin kullanılmasında büyük bir ihtiyat gösterilmesine rağmen, merkezi ekonomilerde gelir eşitsizliği konusundaki ideolojik önem eski rejim gerçeğini her zaman bütünlüklü olarak yansıtmamıştır.¹¹⁹

Eski komünist ülkelerin içerisinde yer alan devletlerin serbest piyasa ekonomisine geçiş süreçlerine dair temel özellikler şu şekilde sıralanabilir:

- a) Sanayileşmede yetersizlik, teknolojik olarak geri kalmış durum;
- b) Tarımsal nüfus yüksek olmasına rağmen tarımda verimliliğin ve gelirlerinin azlığı;
- c) Tek tek tüm ülkelerde sosyal ve etik kodların tam olarak yerleşmemiş olması ve buna bağlı olarak güven düzeyinin düşüklüğü;
- d) Normal bir piyasa için yük olması;
- e) Maliye imkânlarının sınırlı ve düşük ölçekli olması;
- f) Kurumsal yapılarda aksamaların olması;
- g) Ulusal politikalar ve bununla bağlantılı getirim dağıtımının engellenememesi;
- h) Piyasa ekonomisi açısından olmazsa olmaz nitelikteki hukukun üstünlüğü ilkesinin tam olarak uygulanamıyor olması;

¹¹⁸ De la Economia Socialistă la cea de piață in Europa Centrală s. 5.

¹¹⁹ Turan, 2000, s.9

I) Ekonomik alanda doğru kararlar alınması için sağlıklı veriler olmaması.

Burada ifade edilen sorunlar bir araya geldiği takdirde ülkenin üretim ve istihdam politikaları konusunda yetersizlikleri ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla da ekonomik kalkınma sürecini ve uluslararası piyasaya uğratmaktadır.¹²⁰ Avrupa'da sanayinin¹²¹ ilerlediği dönemde üretim sorunu aşılmış ve aşırı üretim yeni pazar bulma ve pazarlama sorunlarını ortaya çıkarmıştır. Bir noktada birinci ve ikinci dünya savaşlarının altında bu sorunun bulunduğu söylenebilir. O zamanda yeni pazarlar bulmak belirli coğrafyalarda egemenlik kurmakla mümkün idi. Bu anlamda sömürgeciliğin başlangıcı artan üretimin yeni pazarlara sunumu ve oralardan değerli madenlerin sanayileşmiş ülkelere aktarımı süreci olarak görülmektedir. Sanayileşme, üretim dağıtım ve bölüşüm gibi sorunları da peşinden getirirken, işveren ve işçi sorunları adı altında asıl problem ortaya çıkıyor. Bu sorunun ileri boyutlara ulaşması fikri platformlarda sermayeyi temsil eden kapitalizme karşı bir çalışma olarak sosyalizmin ortaya çıktığını görüyoruz.

Kapitalizm özel mülkiyet ve serbest pazarı öngörürken devlet yapılanmasında da liberal demokratik bir rejim örgütlenmesini kurmaya ve kollamaya yönelmiştir. Sosyalizm ise kolektif mülkiyet, ülke dışına açık olmayan bir ekonomi ve devlet yapısını öngörüyordu. Bu mücadele sonucunda kapitalist anlayışı temsil eden Avrupa devletlerine karşı sosyalizmi uygulamak isteyen Sovyetler Birliği kurulmuştur ve böylece dünya 1990 yılı ortalarına kadar ekonomik ve siyasi olarak iki kutuplu bir süreç yaşamıştır.

¹²⁰ SSCB sonrasında piyasa ekonomisine geçiş deneyimleri: Kırgızistan örneği. s. 5

¹²¹ Sanayileşmenin itici gücü olarak Sanayi sermaye üretim mallarına üzerine konsantre edildi mesela araba ya da kimya üretimi öyle bir metalurji sanayi gelişimi geliştirdi. Komünist Partisi imajın nedeniyle sanayileşmenin devi kurulmuştur. Hiç bir zaman küçün sanayileşmenin ya da tüketim mallarının üzerindeki zararı tam bir cevap sağlanmamıştı.

Üretimi artırma ve eşit bölüşüm sağlama düşüncesiyle kurulan sosyalist ekonomilerin üretimsizlik ve doyumsuzluk sonucu zayıflamasıyla birlikte sistemden sapmalar oldu.¹²² Kapitalizm hiç bir zaman kitaplara göre uygulanmamıştı ve reel sosyalizm de saf bir sosyalizm olmamıştı. Kapitalist ve sosyalist ekonomilerin çizgilerinin karması ekonomiler olduğu söylenebilir bunların. Her birinin özellikleri kendi yapısal çerçevesini kurmuştur. Her şeyden önce piyasaya geçiş sürecindeki eski komünist ülkelerde ve toplumlarda büyük ekonomik sıkıntılar mevcuttur. İlk süreçlerde nüfusun yarısından fazlası fakirlik ve açlık sınırının altında bulunmaktadır. Çalışan kesimler de düşük geliri durumdadır. Benzer biçimde işsizlik oranları yüksek göstergelerde devam etmektedir. Rüşvet ve yozlaşmanın yayılması ve hatta yaşam standardını arttırıcı bir yan olarak görülmesi de bu zemin üzerinde ortaya çıkmaktadır. Ülkedeki üretim ve tüm büyük gelirler dar bir yönetici ve elit grup içerisinde paylaşılmaktadır. Mali kaynakların bu egemenliğin elinde adaletsiz biçimde toplanması sonucunda ülke gelirlerinin büyük bir kısmına el koyan bir elit kesim oluşmaktadır.¹²³

Modern ve çağdaş tarihinde ekonomik sonuçları kişisel özelliği tarafından sosyal bir tabanda oluşturan ekonomik etkinliği gösteriyor, en büyük etki ondandır, öyle ki yönetim girişimi teşvik edilmesi için etkili kaynakların kullanılanları yetenekli olmalı ve reel-gerçek bir faiz belirlemeli.¹²⁴ Bu dönem krizinin geçilmesi sadece tek ve diktatör devlet sisteminin kaldırılmasıyla elde edilebilir. Bunu pratik ve aynı zamanda teorik olarak toplumun krizi oluşturdu. Doğal olarak piyasa ekonomisine geçişi için tercih edildi, sadece bu ekonomi tarihsel olarak en bilinen

¹²² Metin Arslan, **İşletme Yönetimi**, Ders notları, Birecik, 2012, s.6

¹²³ SSCB sonrasında piyasa ekonomisine geçiş deneyimleri: Kirgizistan örneği. s. 8

¹²⁴ **Tranzitia Romaniei la economia de piata,**

<http://www.stiucum.com/economie/economie-generala/Tranzitia-romaniei-laeconomia24134.php>

oldu çünkü. Yüksek bir etkili onun dayanıklılığı dünyadaki daha gelişmiş ülkeler tarafından kabul ediliyor.

Merkezi planlama sisteminden piyasa ekonomisi sistemine geçiş siyasi, politik, kültürel, ekonomik ve sosyal dönüşümleri içeren çok boyutlu bir süreç olmalıdır, bu süreci anlamak ve uygun şekilde yönlendirmek de birçok zorluğu beraberinde getirmektedir. Bu amaca hizmet edecek özel bir geçiş teorisinin olmaması ve söz konusu sürecin çoğunlukla yerleşik iktisat çerçevesinde ele alınması, bu çok boyutlu ve karmaşık sürecin ortaya çıkardığı problemlerin anlaşılması ve uygun çözümlerin geliştirilmesini sınırlandırmıştır.¹²⁵ Kriz bir karmaşadır ve her karmaşada bazıları kaybederek bazıları kazanacaktır. Kriz döneminde kazananlar arasında yer alıp, kriz şartlarını gelişme fırsatı olarak kullanmak isteyen reel işletmeler, krizden paralarını çoğaltmak ve işletmelerini ayakta tutmak için çaba gösterirler.¹²⁶

Güçlü ekonomiye geçiş programının hedeflerini ekonominin yeniden yapılandırılması konusunda kesin bir siyasi kamuda şeffaflık ve hesap verilebilirliğin sağlanması, rasyonel olmayan müdahalelerin geri dönüşü olmayacak şekilde önlenmesi, iyi yönetimin ve yolsuzlukla mücadelenin güçlendirilmesini, katlanılan fedakârlıkların boşa gitmesinin önlenmesi ve piyasalarda güven ortamının yeniden sağlanmasının amaçlandığı belirtilmelidir. Bu hedeflerin üçlü bir yaklaşıma dayandırılarak gerçekleştirilmesi bankacılık sektöründeki bozulmalar başta olmak üzere, son finansal krizin doğrudan temelinde yatan bozulmaların düzeltilmesi ve ekonomi yönetiminin şeffaflığının ve özel sektörün ekonominin yeniden

¹²⁵ Güler, 2012, 66

¹²⁶ Zübeyir Turan, **Dünyadaki Ve Türkiye'deki Krizlerin Ortaya Çıkış Nedenleri Ve Ekonomik Kalkınmaya Etkisi**, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 2011, Cilt: 4, Sayı: 1, s. 56

yapılandırılması sürecindeki rolünün geliştirilmesine yönelik yapısal politikalar, finansal istikrarı sağlamaya ve enflasyonla mücadeleye devam edilmesine ilişkin maliye ve para politikaları, makroekonomik istikrar, büyüme ve toplumun en muhtaç kesimlerini koruma hedefleri ile örtüşen ücret ve maaş politikaları oluşturulması yönünde geliştirilmiş sosyal diyalog şeklinde sıralanmaktadır.¹²⁷

Devlette bulunan önemli bir rol sivil toplum kuruluşlara vermektedir. Mesela resmi kurumlar dışında ve bunlardan bağımsız olarak çalışan, politik, sosyal, kültürel, hukuki ve çevresel amaçları doğrultusunda lobi çalışmaları, ikna ve eylemlerle çalışan, üyelerini ve çalışanlarını gönüllülük usulüyle alan, kâr amacı yararı ve gelirlerini bağışlar ve/veya üyelik ödemeleri ile sağlayan kuruluşlardır.¹²⁸

2.2.4. Romanya’da Geçiş Süreci

Romanya’da siyasi ekonominin temel prensipleri anayasasında yer alır ve her siyasi parti tarafından zorunlu olarak kabul edilmektedir. Şu anda Romanya’nın ekonomisi kapitalist prensiplere dayanmaktadır.

Hükümetin ekonomiye müdahalesi iktidardaki partilere göre değişebilir, daha az ya da daha çok olabilir. Sosyal güvenlik alanında sol partileri merkezi bir yer almaktadır, diğer tarafta sağ partiler ekonominin imkânlarına göre sosyal güvenlik politikalarını belirlerler.¹²⁹ Son zamanlarda geleneksel piyasa ekonomisine bir bileşen olarak sosyal güvenlik politikaları eklenmektedir.¹³⁰

¹²⁷ A.g.e., s. 77.

¹²⁸ <http://www.renklinot.com/kultursanat/sivil-toplum-kuruluslari-nelerdir-gorevleri-nelerdir.html>

¹²⁹ A.g.e.. s. 5

¹³⁰ A.g.e., s. 7

Romanya'da piyasa ekonomisine geçiş sürecinin temel hedefi sosyal bir hukuk devleti yaratımıydı. Bu hedef sosyalist devletin inkârı değil aslında sosyal planında onun devamı olarak algılanmaktadır. Bazı siyasi partilerine göre Romanya'nın ilk hedefi karma bir ekonomik modele geçmesidir. Sosyal bir hukuk devleti sosyalist devletin inkârı değil, aslında sosyal planında onun devamını temsil etmektedir. Kamu malına, sosyalist devletin maddi varlıklarına zarar verilmesi ve sosyal güvenin azalması Romanya'dan sosyal hukuk devleti olgusunu neredeyse ortadan kaldırmış durumda. Burada insanın haysiyeti, vatandaşların hakları ve özgürlükleri, zgr gelişimi, siyasi çoğulculuğu anayasa tarafından yüksek değerlerin garantisi vermektedir.¹³¹ Geçiş sürecinde, sosyal özelliği sosyalist devletin ve hukukun üstünlüğü yanında piyasa ekonomisinin mekanizmaları temsil etmektedir.¹³²

Geçiş ekonomisi süreci uzun ve zorlu ekonomik aktiviteler gerektirir. Bu süreçte ülkeler için önemli bir engel, bir yandan ekonomilerini uluslararası piyasalara btnleştirebilmek için, serbestleşme ve zelleştirme çalışmaları ile devletin ekonomideki ağırlığını azaltmaya çalışmaları, diğer taraftan bunu başarabilmek için ihtiyaç duyulan yoğun devlet müdahalesidir.

Sosyalist blok yıkılmadan önce, ülkeler, sorunlarını zmeğ yerine, diş dünyaya kapılarını kapatarak sorunların üstünü rtmeyi tercih ettikleri, ancak bu politikaların başarılı olmadığı bilinen gerçeklerdir. Genel olarak geçiş sürecindeki ülkelerin sosyalist sistemi benimsedikleri dönemde yaşadıkları sorunları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

¹³¹ A.g.e.,s. 9

¹³² A.g.e.,s. 10

- Ekonominin neredeyse tamamı kamulaştırıldı, özel mülkiyete çok sınırlı bir payı tanımıştır.
- Üretim gerçekleştiren kamu kuruluşlarının büyük bir kısmı tekelleşmiş, fiyatlar ve yatırım kararları merkezi idare tarafından kontrol edilir bir halde gelmiştir.
- Sosyal güvenlik alanında yapılan harcamalar, önemli boyutlarda artmış ve bu harcamalar, siyasi bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Yukarıdaki sorunların da etkisiyle makroekonomik dengeler bozulmuş, yüksek bütçe açıkları, kontrol edilemez hale gelen ücretler, para arzının sınırsız artışı ve yüksek enflasyon gibi ciddi sorunlarla karşılaşmıştır.¹³³

Serbest piyasa tercihini yapan geçiş ekonomilerinde reformların başarısı; ülkenin bağımsız kalması ve buna bağlı olarak reform yapabilme yeteneğine, gelişmiş ülkelere olan coğrafi yakınlıklarına, başlangıçta sahip olunan koşullara bağlıdır. Başarı performansında ticaret ve üretim artışı doğrusallığı söz konusuysen, başarısız olmuş ülkelerde hem üretim hem de ticarete düşüşler gözlenmiştir. Ticaret ve ekonomik performans arasındaki güçlü bağlantı, hem geçiş ekonomisinin kurum ve politikalarına hem de temel ticaret ortaklarına bağlıdır. Ayrıca dışa açıklık ve büyüme arasındaki ilgileşim için başarılı ticaret politikası reformlarına gerek duyulur. Başarılı ticaret rejimi reformu hem teknik nedenlerle hem de siyasi baskılar

¹³³ Hasan Bilgehan Yavuz, **Geçiş Ekonomilerinde Ekonomik Büyüme**, Türk İdare Dergisi 2012, s.91

nedeniyle güçlükle yerine getirilmektedir.¹³⁴

Doğu Bloğu Devletlerinde komünist rejimin hızla sarsıldığı 1989 yılından sonra ve Romanya'da ilk gösteriler başlamıştır. Gösterilerin kanlı bir şekilde bastırılması, Romanya'da gerginliğin artmasına neden olur. Ordunun ayaklanan halkın yanında yer alması üzerine, ülkeden kaçmak isteyen Çavuşescu, yakalanarak hanımı ile birlikte yargılandıktan sonra kurşuna dizilmiştir. Yönetimi üstelenen Ulusal Kurtuluş Cephesi şimdiki Sosyal Demokrat Parti, sosyalist rejime son vererek, çok partili sisteme geçiş yolunu açar ve 1990 Nisan ayında ilk serbest seçimler yapılmıştır.¹³⁵ Romen dönemi komünist Sovyetler Birliği'ne hangi noktalarda benziyor ve hangi noktalarda farklılaşıyor? Burada belli bir özel nokta var mı? Bilindiği gibi Sovyet Devrimi'nin özgüllüğü, Marksizmin birbirinin devamı olarak tarif ettiği tarihsel aşamaları bir arada ve hızla aşmak zorunda kalmış olmasıdır. Şüphesiz ki Romanya'nın bu durumu gibi milletler sorununa da yansımıştır, Bir yandan gelişmiş ülkelerdeki en ileri üretim biçiminin ürünü olan sanayi proletaryasına dayanan devrimle, bir yandan da çarlığın geniş topraklarında burjuva devrimi aşamasının bile çok uzağında olan yerli halkların uluslaşma sorunlarıyla ilgilenmek zorunda kalmıştır.

Sovyet Devrimi'ne damgasını vuran diğer bir olgu da, devrimin emperyalizm koşullarında gerçekleşmiş olmasıydı. Emperyalistler, Sovyet iktidarını zayıflatmak ve yıkmak için Rusya'da yaşayan halkların ulusal duyarlılıklarını kullanmak istemiştir. Bolşevikler, ulusların kaderini tayin hakkı ilkesini tutarlılıkla savunarak bu sorunun üstesinden de gelmiş ve hatta bu sayede, her bir emperyalistin

¹³⁴ Yavuz, 2012, 103

¹³⁵ http://www.romanya.org/romanya_tarihi.html

sahip olduğu çok sayıdaki sömürge nedeniyle bu silahı kendilerine doğrultanlara karşı çevirmeyi başarabilmiştir. Romanya’da emek üretkenliğinin artırılmasına bir adım atılırken, aynı zamanda kapitalizmle sosyalizm arasında bir yandan sosyalist rekabetin örgütlenmesi için temelin atılmasına, diğer taraftan ise proletarya diktatörlüğü markası, proleter iktidarın kötü durumunun pratikte kirletilmemesi için zor kullanımını gerektiren kapitalizmden sosyalizme doğru bir geçiş, adımın özgüllüğünü de dikkate almak gerekmiştir.¹³⁶

Ekonomik gelişmesi için emekçilerin eğitimi, çalışma becerisinin, gücünün, çalışma yoğunluğunun yükselmesi gerekmektedir. Bu durum 1980’lerde görülmüştür.¹³⁷ Bu dönemde 1982 yılında Romanya biraz daha Batı’ya yaklaşır, üç milyar dolara yakın borcun ödenme süresinin uzatılmasını Batılı ülkelerden talep eder. Dünyaya bakıldığında, sosyo-ekonomik modernleşmenin ilerlemesi ile demokratikleşme arasında karşılıklı bir bağlantı olduğu göze çarpmaktadır. Romanya’da, devlet siyasetle beraber, azınlıkların kargaşa çıkarmasını engellemeye çalışmaktadır, çünkü burada kültürel kimlik sorununa müdahale edilmek zorunda kalmıştır. Temsilî mekanizmalar bütün kaynakları mobilize etmekte ve bütün siyasi kararları ve siyasi kimliği tutmaktadır.¹³⁸

Küçük değişimler diğer değişimleri doğurdu ve sonuçta büyük, nihai bir değişim ortaya çıktı. Aslında Gorbaçov büyük değişiklikler istememiştir. Ancak verdiği küçük özgürlükler komünizmin ortadan kalkmasına neden olduğu

¹³⁶ Komünizm döneminde Lenin için emek üretkenliği çok önemlidir, çünkü ona göre her sosyalist devrimde, zorunlu olarak kapitalizmden daha yüksek olan bir toplum biçiminin yaratılması temel görevi, yani emek üretkenliğinin artırılması ve bununla bağıntılı onun daha üst düzeyde örgütlenmesi görevi ön plana çıkmaktadır.

¹³⁷ <http://www.praksis.org/wp-content/uploads/2011/07/008-07.pdf>

¹³⁸ http://www.romanya.org/romanya_tarihi.html

söylenmektedir. Sosyalizmin yıkılması içeriden yani Gorbaçov'dan gelir. Gorbaçov'un Glasnostu, imparatorluğu kurtarmak yerine ilk darbeyi indirmiştir. 1991 yılında Gorbaçov'a karşı seçkinler, görünmez bir el tarafından uygulandığını söyleyebileceğimiz bir darbe düzenlediler.¹³⁹ Burada Romanya'nın Sovyet Bloğu tarafından asimile edilmesiyle başlamış bir komplo teorisinin varlığından söz edilir. Böylece benzer ülkelerde olduğu gibi geçiş dönemi, benzer özellikler tarafından karakterize edilmektedir. Mesela yolsuzluk, mafia, eski nomenklatura'dan kurtulma ve demokratik muhalefete karşı bir savaş.

Sosyalist rejimin kaynakları, Rus otokrasisinin yıkılmasından sonra ortaya çıkan iktidar boşluğu bolşeviklerin iktidarı ele geçirmelerine yardımcı oldu. Bu iktidar boşluğu 60 yıl sonra ortaya çıkan ve komünizmin yıkılmasını kolaylaştıran anarşiye benzemektedir.

Birkaç yıl değişik hükümetler altında olan, piyasa ekonomisine geçiş ekonomik reformların temel sorunları yaşanmıştı, bazıları tamamlanmamış kaldı, bazıları romen sivil toplumun bütünleşmesi olumsuz etkilerle kalmıştı ve bunlara karşı bir çözüm bulunması zorunlu olarak görünmektedir.¹⁴⁰

2.3. Geriye Doğru Bakış: Romanya'da Sosyalist Rejim (1948-1989)

Romanya'nın tarihinde 1948 yılı itibariyle yeni bir siyasi sisteme geçmiştir. Bu yeni sistemin stalinizasyon sürecinde, komünistlerin Romanya'da iktidara yerleşmesi sağlanmaktadır. Bu stalinizasyon, 1965 yılına kadar sürer. İçeride gerginlikle birlikte Nicolay Çavuşesku yönetimindeki rejimde az sayıda uluslararası

¹³⁹ Daniel Barbu, **Bizant Contra Bizant**, Editura Nemira, Bucureşti, 2001, s. 135

¹⁴⁰ **Conceptul Economiei De Piaţă Şi Caracteristicile Unei Pieţe Libere, Raşionale Şi Funcşionale Abordări Pentru România**, Prof.univ.dr.George Pleşoianu, suport de curs, s.7

temas, iç işlerinde ve dış işlerinde yeni eğilimler başlamak üzeredir¹⁴¹. Komünizme doğru ilk değişim şubat ayında 1948'de gerçekleşmiştir. Burada Sosyal Demokrat Parti, Romanya Komünist Partisi'nin dağılmasını ve Büyük Romanya Partisi'nden kopan bir hizip tarafından işçi sınıfı için tek parti meydana çıkmasını sağlamıştır. Bu değişim tamamlansın diye ilk komünist anayasası ilan edilmiş ve Sovyet modeli esas olarak alınmıştır. Bu 1948 yılının ilk aylarında yapılmıştır. Yeni anayasanın önemli yasalarından birisini, birinci maddesi oluşturur. Burada halk devletinin, üniter, bağımsız ve egemen olduğundan bahsedilir. Şirketler devletleştirilir, yılın sonuna kadar ve iki yıl sonra sinema ve hastanelerde, eczanelerde, ilaç şirketlerinde, diğer bütün kitlesel tüketim ürünlerinde devlet kontrolü başlatılır.

Ulusal ekonomiyi ilk başta bir yıllık daha sonra beş yıllık planlayacak olan Devlet Planlama Komitesi kurulur ve sonra zorunlu kolektivizm dönemi başlatılır. Bu kolektivizm Sovyetler Birliği için önemli bir deneyimdir. Sovyet modelinden sonra Romanya'nın idari teşkilatlanması bırakılır, bölge ve küçük şehirler teşkilatlanmasına geçilir. 1952 yılı itibariyle Yeni Romanya Anayasası kabul edilerek Sovyetler Birliği'nin otoritesi gerçek bir realite hâline getirilir.¹⁴². Sosyalizm genellikle kapitalizmi düşündürmektedir. Uzun zamandır güvenlik yapısının temelleri, Sovyet Gizli Servisi ajanlarına dayanmaktadır. Sovyetlerin önerisiyle 1949-1953 yılları arasında uygulanan politikalar, o zamanlar ülkenin finansal kapasitesinin çok üstünde olan ekonomik bir hedefi realize etmiştir. Devletin kölesi durumuna düşen kilise vasıtasıyla Dinsel İnançlar Kanunu vardır ve bu dönemdeki isteklerden birisi, Yunan-Katolik inançlarının kaldırılmasıdır. Sonra bazı köylerin

¹⁴¹ Daniel Chiroit, **Schimbarea Sociala**, Editura Corint, Bucureşti, 1998, s. 88-90

¹⁴² Ioan Scurtu, **Istoria Romanilor, Din Cele Mai Vechi Timpuri Pana Azi**, Editura Petron, Bucureşti, 1998, s. 206-207

boşaltılması ya da taşınmasının zorunlulaştırılması, Alman ve Tatar azınlıkların sınır dışı edilmesi uygulamaları başlamıştır. 1948 ve 1957 yılları arasında ulusal Romanya ölçütlerinin yeniden göz önünde bulundurması denenir. Belki de Valev planı¹⁴³ 1960'lı yıllardaki girişimlerden önce uygulanmalıdır. Bu bağlamda, Romen Komünist Partisi'nin delegasyonu Romanya üyeliğine liderlik eder.¹⁴⁴ 19 Mart 1965 tarihine kadar Romanya, Gheorghe Gheorghiu Dej'in tarafında yönetilmiş ve ölümünden sonra 22 Mart 1965 tarihinden itibaren Nicolae Çavuşesku tarafından yönetilmeye başlanmıştır.

Çavuşesku rejiminin temeli, 1965 yılının ağustosunda yeni Romanya Sosyalist Cumhuriyeti Anayasası ilan edildiğinde atılır. Burada yeni köktenci yasalar, sosyalist mülkiyete ve partinin sosyal hayattaki öncü rolüne dayanan ulusal ekonominin temellerini somutlaştırmıştır. Bu anayasada, Romanya bölünmez ve devredilemez; toprağı ile birlikte şehirlerde ve köylerde emekçi insanların mutlak egemen, bağımsız ve üniter devleti olarak kabul edilir.

1968 yılında ülkede bir bölgesel yönetim teşkilatlanması gerçekleştirilmesine karar verilir ve kentler tekrar temel birim hâline getirilir

1972'de Romanya'nın komünist lideri Çavuşescu, nasyonalizm ve enternasyonalizm arasındaki boşluğu kapatmaya çalıştı. Eski sosyalist ülkelerin 1989'dan sonra kurumsal yeniden yapılandırmasına sebep olan şey sosyalist tecrübelerin başarısızlığıydı. Ancak kurumsal yeniden yapılandırmanın hedefleri

¹⁴³ Valev planında Tuna Nehri ve Karadeniz arasındaki Romanya ülkesine özgü birtakım somut özellikler vardır. Çünkü pratikte bütün Dobruca arazisi müdahalelere dâhildir, çünkü yukarıda da bahsedildiği gibi Tuna Deltasının genel sömürsününün problem kapsamında, Medgidia kentindeki çimento ve kimya endüstrisininin gelişimi ve üretim artışı vardır. Romenler Valev'in planına sosyalist ülkelerde ekonomik ilişkilerin temelleri üzerine olan "Conceptions" adlı bir dergi bağlamında yanıt verdiler.

¹⁴⁴ A.g.e., s. 208-209

daha az aşıkardır. Eski sosyalist ülkelerin liderleri özgürlüğü kazanma, sosyal istikrar ve devamlı ekonomik büyümeden söz etmektedir, fakat ilan edilen bu hedefler genellikle bu liderlerin tercihlerini yanlış temsil emiştir. Muhakkak ekonomik reformlar liderlerin tercihlerin, onların karar alma güçleri üzerindeki ekonomik ve politik sınırları yansıtır.¹⁴⁵

Eski sosyalist ülkelerdeki kurumsal değişiklikler bazı önemli sorunları doğuran sonuçlar verdi. Örnek olarak Batı Almanya 1950'lerdeki geçişi Sovyetler Birliği ve Doğu Almanya'nın 1990'lardaki kurumsal yeniden yapılanmasından daha başarılıydı.¹⁴⁶ Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında çökmesi sonucunda, Rusya'nın toprakları SSCB'nin %76'lık bölümü; nüfusu SSCB'nin %50'lik bölümü; ekonomisi SSCB'nin %45'lik bölümü ve askeri personeli SSCB'nin%33'lük bölümü önemli ölçüde daraldı. Dahası komünist ideolojinin yumuşak gücü de önemli bir kısmı ortadan kayboldu.¹⁴⁷

80'lerde Romanya'daki hayat standartı düştü. Gerçek geliri azalmış, mal ve gıda sıkıntısı arttı ve sosyal güvenlik sistemi aşınmıştır. Sosyalist refah stütüsü piyasa ekonomisine bulundu, bu yüzden kapitalist sisteminden daha farklıdır.¹⁴⁸ Özel mülkiyetin ve hukuki bir teşvik sisteminin önemi, yorum gerektirmeyecek kadar açıktır. Diğer taraftan, istikrarlı bir makroekonomi, büyüme için yeterli olmasa da gerekli bir koşuldur. Sosyal sigorta ve ihtilaf yönetimi kurumları da toplumdaki uyumu artıracığı için ekonomik büyümeye önemli bir ölçüde katkıda bulunacaktır. Romanya'da devrimden önce sosyal haklar bütün vatandaşlar için bir öncellikti.

¹⁴⁵Pejovich, 1990, s.30

¹⁴⁶A.g.e., s.31

¹⁴⁷Incanews, 2000, s.6

¹⁴⁸Florin Lazar, **Statul Bunastarii din România, în Căutarea İdentităţii**, 2000, https://www.academia.edu/10555227/STATUL_BUN%C4%82ST%C4%82RII_DIN_ROM%C3%82NIA_%C5%9E_I_RAPORTAREA_LA_TIPOLOGII , s. 14

Devlet bütün gelirlerin yüksek derecede dağılımı sağlar. Piyasa neredeyse elenmişti. Hedef, bütün nüfüsü koruma altında almaktı. İlk olarak insanlar için bir iş bulunmalıydı, iş zorunluydu çünkü.¹⁴⁹

Kurumları kendi personel şemalarında işsizler için yeni bir iş yeri “bulmalıydı” ve kurumlar arasındaki olan işçilerin transferi yapılırdı, Aslında bu şekilde çoğu zaman işsizliğin varlığı saklanıyordu.¹⁵⁰

Yönetim danışmanlığı müdahaleleri Romanya’da belki az biliniyor, burada uzmanların ve siyasetçilerin çoğu devlet mülkiyetinin iflasta bulunan ve kamu ekonomisini yeniden yapılandırılması için merkezi ve yerel yapılarda uygun yetkilileri yerleştirmelidir. Bunları rasyonel, demokratik ve yasal bir çerçevede ekonomik reform gerçekleştirmesi yeterlidir.¹⁵¹ Gelişmiş bir yönetim aygıtı ilerlemenin ve ekonomik refahın asıl bileşenler olur, karmaşık eylemlerin, profesyonel ve bağımsız yönetim danışmanları tarafından koordinasyonuna ihtiyacı vardır.¹⁵² Sermayenin ülkeye girmesi için bu gerekliliktir.

2.4. 1990 Sonrası Romanya’da Siyasetin Değişkenleri

Komünizmdeki güvenlik rejimi, başarı ya da başarısızlıkları Batı’nın güçlü ve ses getiren kampanyası, yıllar sonra komünizmin terör politikaları ve vergi rejimi yaşamasına neden olmuştur. Bu terör tek parti tarafından getirilmiştir. Mesela ekonomi merkezîleştirilmiş, basın ve orduya mutlak kontrol getirilmiştir. Polis baskısının rolü rejimin düşmanlarını yok etmiştir¹⁵³. Polis terörü şu adımları takip

¹⁴⁹ A.g.e., s. 14

¹⁵⁰ Lazar, 2012, s. 15

¹⁵¹ **Conceptul Economiei De Piață Și Caracteristicile Unei Piețe Libere, Raționale Și Funcționale Abordări Pentru România**, Prof.univ.dr.George Pleșoianu, support de curs, s. 8

¹⁵² A.g.e., s.10

¹⁵³ Denis Deletant, **Ceausescu Si Securitatea**, Editura Politica, București, 2008, s. 35-39

etmiştir: yeni gücün konsolidasyonu için muhaliflerin elimine edilmesi, insanların yeni rejime itaat etmesi için alınan önlemler, Dej hükümetinin yaptığı kitlesel tutuklama ve sürgünler.

1990'dan sonra ülkede bir değişim oluşmaya başladı. Romanya'nın değişimi dört faktörden oluşmaktadır: serbeset ekonomiye geçiş; ikincisi siyasi bir demokrasi ve piyasa ekonomisi için sosyal hareketler; üçüncüsü sosyal bir orta sınıfın yaratılması, birtakım özel sektör işleri; dördüncüsü kültürel olarak kült'ün modernizasyonu. Romanya'da özelleştirmeyi ve özel sektörü teşvik için orta sınıfın çok önemli olması ve yoksulluk için bir çözüm bulunması gerekmektedir. Bunlar özel girişim, risk sigortası, toplumsal yaratıcılık için aktif önlemlerdir.¹⁵⁴ Bu çeşitli süreçleri, parlamento, hükümet, ordu ve kilise desteklemektedir¹⁵⁵ 1990-2012 yıllar arası siyasi sisteminde iki aşamalı değişim gerçekleşir.

İlk aşama hazırlama aşamasıdır; siyasi mücadeleyi aktörler arası karakterize olmuştur. İkinci aşama kararla ilgilidir ve bu aşamada grupların liderleri değişiklikleri izlemiş, bazıları kurumsalaşma yolları aramışlardır. Bunu demokratikleşmenin prosedürü, yapısı ve kanallarının değişkenleri kontrol edebilir, küçük seçkin gruplar oransız bir rol oynayabilir. Sonuç olarak siyasi liderler başarılı kararlarla bazı konuların ve yeni işaretlerin prosedürlerinde kendilerine güveni oluşturur. Yeni siyasetlerin yeni yapısı ve kitlesi efektif bir yapıdır.¹⁵⁶ Geçiş

¹⁵⁴ A.g.e., s. 125-128

* Optimizm, materyal durumu, risk karşısında kültürel tutum, yaşayan cemaat, benlik sağlığı ve yaşa dayanmaktadır. Yaşı büyük olanların tatmin edilmeleri kolaydır, çünkü onların beklentileri daha düşüktür.

¹⁵⁵ A.g.e., s.128-130

¹⁵⁶ Gill, 1998, s. 44

prosedüründe elitlerin etkileşim dinamiklerine odaklanılır. Bu konu hakkında bir paradigma ortaya çıkar.¹⁵⁷

Geçiş dönemi yetersiz yapı ya da davranış parametreleri tarafından karakterize edilmiştir. Geçişin yapısal faktörleri yeni şekiller alabilir ama onlar normal koşullardan daha az belirgin bulunmaktadır. Bu faktörlerden biri şans/fırsat (fortuna) kavramıdır bu siyasi motiflere bağlıdır. İkincisi siyasi kimlikleri çok özel bir sanat eseri (virtu-kişilerin yetenekleri) aranmaktadır.¹⁵⁸

Aralık 1989'da başlayan medya; Romanya'nın çoğulcu ve demokratik topluma geçişinde özellikle sosyal, ekonomik ve siyasi gerçeklikte sunulan Romanya'nın siyasi yaşamında esaslı bir rol oynamıştır. Bu dönemdeki siyasi çabalar farklı siyasi parti ve birlikler oluşturdu. 1989'dan sonra insanlar medyadan alınan bilgileri objektif düşünerek gözlemci oldular. Romanya'da ilk gücü cumhurbaşkanı, sonra parlamento ve ardından medya temsil etmektedir.

1989'dan sonra yeni bir politika biçimi başlamıştır. Yavaş yavaş olan bu değişim, toplum iyice benimsediğinde tamamlanmaya başlar. Ayrıca günlük gerçeklik hem işitsel hem görsel medyada yansıtılır ve internet kullanıcılarının sayısının artmasından dolayı mümkün olduğunca insanlar 90'lardaki gibi olaylardan bihaber olmayı bırakır. 1990 sonrası eski rejim inkâr edilmektedir. 1990'lı yılların sonuna doğru, kentlerde yaşayanlar ile kırsal kesim arasındaki uçurum büyümüş ve Romenler kurumlara karşı güvensizlik duymaya başlamıştır. Romanya için çözümün

¹⁵⁷ A.g.e., s. 45

¹⁵⁸ A.g.e., s. 46

kamu kurumları uyumuna ve serbest girişime dayanan ekonomi olduğu ifade edilmiştir¹⁵⁹.

Ulusal Kurtuluş Cephesi parlamentonun çoğunluğunu temsil etmeye devam eder. Çünkü seçmenin çoğunluğu, çıkarlarının muhalefet tarafından korunacağı konusunda ikna olmamıştır¹⁶⁰. Bölgede daha az üyeye ve daha zayıf temsil oranına sahip olan Ulusal Kurtuluş Cephesi, 1993 yılında adını Romanya Sosyal Demokrat Parti olarak değiştirdi. Parlamentoda birçok Romanya Sosyal Demokrat Parti üyesi iş adamı vardı, hiçbirisi Romanya Sosyal Demokrat Parti üyelerinin finansal faaliyetlerine kısıtlama getirecek bir kanunu parlamentodan geçirmedi. Parti bloğu hükümetin kaderini belirleyecek biçimde parlamentodaki sandalyelerin %12'sini elde etmişti. Dış planda amaç, Avrupa örgütlenmelerine kabul edilmek, cömert yardımlardan yararlanmak, resmî ziyarette bulunmak ve ferahlatıcı uluslararası ilişkiler geliştirmektir. 1996 yılındaki anketler NATO'ya girilmesini desteklemektedir, ancak rejimin Batılı uyumu sürdürülebilir bir düzeyi yakalayamamıştır. Ekonomik durumun istikrarsız oluşu ekonomi üzerine kampanya yapılmasına izin vermemiş; dış politika ve ulusal çıkarlar tercih edilmiştir. 1996'da seçim kampanyasında düşmanca davranışlar gözlenmiştir. Bazı toplumsal grupların tercihlerinin değişmesinden dolayı Romanya Sosyal Demokrat Parti oy kaybetmiştir¹⁶¹.

Tarihsel partilerin yeniden kurulması; yeni yapılar, yeni zihniyetler ve döneminin alışkanlıkları iç rekabet üzerinde çok önemli bir rol oynamıştır. 1990 Mart ayında Romen Humanist Partisi, Macar Romen Demokrat Birliği ile ittifak

¹⁵⁹ Barbu, 2001, s. 89

¹⁶⁰ A.g.e., s. 58-59

¹⁶¹ A.g.e., s. 61

kurmuş ve Ağustos 1990'da önde gelen muhalefet partileri tarafından Cluj'da antitotaliteryan bir örgütlenme olan Demokratik Cephe kurulmuştur. Romanya'da Demokrat İttifacı-CDR, 1996 seçimindeki kampanyası Romanya Sosyal Demokrat Parti'ne göre daha iyi organize edilmiştir. Iliescu'nun konuşması milliyetçiliğin seçim silahı olarak kullanılmıştır. CDR'nin zaferi büyük ölçüde hükümet karşıtı akım sayesinde gerçekleşir. 1990 sonrası Romanya, çeşitli ekonomik sıkıntılarla karşı karşıya olan ve hükümetin aynı zamanda azınlıklar sorununu çözmeye çalıştığı bir toplum görüntüsündedir. Avrupa'ya bütünleşme ulusal iyileşmenin bir basamağı olarak görülmüştür.

Modernizasyon ve ekonomik liberalizasyon girişimleri 1996'dan sonra anlamlı ilerlemeler kaydeder. Tecrübesiz olan reformcular, ekonomik önlemlerle ilgilenmeyen büyük bürokratik aparata dayanmaktadır. Komünizm sonrası beklenen reformlarla ilgili daha önce tartışılmış ve hemen 1996 sonrası ara reformlar oluşturulmuştur. 1996 ve 1997 yılları arasında, değişimin üstünde iki iyimser perspektifin gösterilmesi ve bazı insanlar için gerçek değişim bir toplum düzeyi bulunmaktadır. Kurumlar ve altyapılar için gerçek bir değişim söz konusudur. Genel olarak seçim zamanında listedeki elitlere oy verirler, çünkü elitlere güvenilir. Bu durum, az sayıda parti kurumları ve insanları yönetmenin alternatif bir yolu olduğunu göstermektedir. Bu dönemdeki ideolojiler ikiye bölünür: birincisi değişim ideolojileri mesela liberalizm, sosyal demokrasi ve ikincisi cemaat tipi. Sosyal sermaye toplum için önemli olan bir değer ölçüsü, kişisel, ailevi, cemaatsel, organize ve toplumsal olabilir; ayrıca güvene, birleşmeye ve hoşgörüye dayalıdır.

Yargı ve Gerçek ittifakı, Ulusal Liberal Parti, Muhafazakâr Parti, USL Sosyal Liberal Birliği gibi verilecek örneklerle şimdi birbirlerine üstünlük sağlamaya çalışan büyük siyasi birlikleri kitle iletişim araçlarıyla 1989 siyasi yaşamının nasıl yansıtıldığını analiz etmesi isteniyor.¹⁶² Bu bölümde özellikle dört birliğin siyasi gerçekliklerinin algılanması ve yansıtılmasında vurgulanan farklılıklar ya da benzerliklerin yanı sıra en önemli televizyon kanallarıyla, yazılı basınla bu büyük siyasi birliklerin sunuluş şekline odaklanmaktadır. Onların önem verdiği siyasi olayda bir birlik vizyonuna sahip olmak için, bu birlikleri kıyaslamak için, onlar: takip eden parametreleri takip etmiş olacaklar: sosyal-siyasal bağlam, siyasi figürler, siyasi ideolojiler, bu birliklere bilgi sağlayan medya, bu birlikleri analiz eden ünlü gazeteciler olduğu belirtilmiştir.

Romanya'nın güncel tarihi 1990 yılından itibaren yazılmaya başlamıştır. 8 Ocak 1990'da Corneliu Coposu liderliğindeki Ulusal Köylü Hıristiyan Demokrat Parti iktidarı kazanır ama 15 Ocak 1990'da Radu Campeanu başkanlığında yeniden faaliyete geçer. Bir hafta sonra Ulusal Kurtuluş Cephesi Konseyi siyasal bir dönüşüm geçirir, böylece seçimlere katılabilir. Iliescu, Ulusal Kurtuluş Cephesi başkanı olarak seçilmiştir. 9 Şubat 1990'da Ulusal Kurtuluş Cephesi Konseyi benzer şekilde devletin gücünü geçici olarak ele alacak olan Ulusal Birlik Geçici Konseyi kurulur. Bir ay sonra 92 nolu Kararname Kanunu¹⁶³ oylanır. Bir gün sonra Parlamento ve Romanya Cumhurbaşkanlığı için yeni seçimler organize edilecektir ve

¹⁶² Bu birliklerin yanı sıra 20 yıl boyunca USL, Demokrat Parti ve PSDR Romen Sosyal Demokrat Parti arasındaki Sosyal Demokrat Birliği veya Sosyal Demokrat Parti ve Muhafazakâr Parti arasındaki birlik siyasi birlikler oldu.

¹⁶³ Aktif İşlevi- L.nr.67/1974 -Romanya Sosyalist Cumhuriyet'in seçim yasa Pasif İşlevi – D. L.nr.120/1990 -Senato ve Milletvekillerin ve Romanya'nın Cumhurbaşkanının kontenjanların uzatma süresi. Kabullü – L. Nr.69/1992 – sadece Cumhurbaşkanının Süreci için.

Transilvanya'daki Romanya Partileri Ulusal Birliği oluşturulur. İki hafta sonra Bükreş Üniversitesi'nin merkezinde, neokomünizmin serbest bölgesi ilan edilmiş ve Romanya'da komünist sisteme geçildikten sonra ilk parlamento ve cumhurbaşkanlığı seçimleri organize edilmiştir. Ulusal Kurtuluş Cephesi oyların %60'nı alırken Romanya'daki Macarlar Demokratik Birliği yalnızca %6 oy almıştır. Üç ay sonra hükümet, Üniversite merkezi meydanındaki seçim sonuçlarını protesto gösterisine karşı güç kullanmaya karar verir. Haziran ayında Valea Jiului'den 10000'den fazla madenci Bükreş'e yürümüştür.¹⁶⁴ Aynı ayda Ion Iliescu, Romanya cumhurbaşkanı olarak ilan edilir ve beş ay sonra Lüksemburg'da Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Romanya arasında Ticari Ekonomik İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. Bir sonraki sene 1 Temmuz 1991'de Prag'da Varşova Paktı'nı sona erdiren protokol imzalanmış, aynı sene Mahalli İdareler Kanunu çıkarılmış ve 21 Kasım'da anayasa tasarısı parlamentoda oylanmıştır. Yılın sonunda 8 aralıkta Romanya'nın yeni anayasası ilan edilmiştir. Bir sonraki sene Ulusal Kurtuluş Cephesi içinde Ion Iliescu liderliğinde oluşan hizip, nisanda Demokrat Ulusal Kurtarma Cephesi adını alır ve 1992 Haziran ayında yapılan Ulusal Konferans'ta Romanya Sosyal Demokrat Partisi'ne dönüşür.

1992 yılında yeni parlamento ve cumhurbaşkanı için seçimler yapılmış, ilk sırayı FDSN ve Romanya Demokrat Konvansiyonu almıştır. Birinci turda parlamentoda çoğunluk sağlanamadığından 11 ekimde yapılan ikinci oylamayı Ion Iliescu kazanarak Romanya cumhurbaşkanlığına yeniden seçilmiştir. Bir yıl sonra Petre Roman başkanlığındaki FSN'nin Demokrat Partisi ile birleşmesinden bir süre sonra Sosyal Demokrat Parti ismini alacaktır. 1994 yılında Romanya NATO tarafından önerilen Barış Anlaşması'na dayanan belgeyi Brüksel'de imzalar ve bir

¹⁶⁴ O zamanki partilerin ve gazetelerin genel merkezleri yakılıp yıkıldı, sonunda kan döküldü.

sene sonra Avrupa Birliği'nin Romanya, Çekoslavakya ve Bulgaristan ile imzaladığı anlaşma yürürlüğe girer. Aynı yıl Romanya Parlamentosu Odalar Birliği, Siyasi Partiler Yasası'nı kabul eder.

Romanya siyasetinde artık bir parlamento ve bir cumhurbaşkanı vardır. 3 Kasım 1996 tarihinde yapılan 1. turun ardından parlamento çokluğu olmaksızın CDR iktidar oldu. 2. turun sonunda Emil Constantinescu Romanya'nın cumhurbaşkanı olmuştur. 2000 yılında Brüksel'de Romanya'nın Avrupa Birliği'ne katılımı konusundaki müzakerelerin resmî açılışı yapılmıştır. Yeni parlamento PSDR ve aynı zamanda cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılır. PSDR, dört yıllık muhalefetten sonra yeniden parlamento çoğunluğu olmaksızın iktidar oldu. Aynı yılda Romanya, Brüksel'de NATO'ya katılma protokolü imzalamış ve daha sonra hükümet Avrupa Birliği'ne katılma öncesi ekonomik programı benimsemiştir. Sonraki süreçte, Liberal Ulusal Parti ve Demokrat Parti kongreleri politik ve seçimsel ittifakları olan Gerçek ve Doğru İttifakın kurulmasına karar verdi. Romanya'da 18-19 Ekim 2003 tarihinde yapılan referandum ile Romanya Anayasası yeni şeklini almış ve bir yıl sonra Traian Basescu Romanya cumhurbaşkanı olmuştur¹⁶⁵. Onun idaresi bugüne kadar sürer. 2009'da yine seçimler vardır ve Basescu 2. kez vekâlet kazanmıştır. 2012 yılında onun durumu referandum nedeniyle zorlu görünmekteyken referanduma da geçmiş ve Romanya'nın cumhurbaşkanı olmaya devam etmiştir.¹⁶⁶

2013 yılı Romanya'nın siyasi hayatında çok önemli değişikler gerçekleştirilmedi en çok küresel Tartışmalar yürütülmüştür. Ülkede son zamanlarda sık sık olumsuz haberler gündemedir. Komünizmin üzerinden yıllar geçmesine

¹⁶⁵ Marian Cojoc, **Curs De Istorie Politica A Romanilor**, Constanta, 2009, s. 61-65

¹⁶⁶A.g.e., s. 41-43

rağmen işler hala rayında gitmiyor. Özellikle Romanların hakları ve yolsuzluk konularında ciddi mesafeler alınabilir. Bu durum ülkenin Avrupa Birliği ile olan ilişkilerini de kötü yönde etkiliyor.¹⁶⁷

2013 yılın önemli bir konu yer almaktadır bunu Romanya'daki işsizlik ve yoksullukla mücadele eden Romenlerin eğitim ve sosyal yardımlar gibi birçok haktan mahrum olduğu belirtiliyor. Buna karşı hala çalışmalar yürütülmektedir.¹⁶⁸ Ancak 2014 yılında Romanya'da son yapılan halkoyu araştırmaları, seçimlerin ilk turda sonuçlanmasının zor olduğunu ortaya koymaktadır. Anketler sonucunda oluşan projeksiyonlarda; ilk turda Ponta'nın %40, Iohannis'in ise %30 civarlarında oy alabilecekleri. İkinci turda Ponta'nın %55-%45 gibi bir fark ile Devlet Başkanı seçileceği ortaya çıkmaktadır. Adaylar arasında sadece eski Başbakanlardan Călin Popescu-Tăriceanu ve eski Turizm Bakanı Elena Udrea'nın ilk turda % 10'u aşmasını bekleniyor. Romanya'daki seçim propagandası çok enteresan oldu ve bazı tartışmalara da oyun olmuştur.¹⁶⁹ Ponta ise, Alman vatandaşı olan rakibi Iohannis karşısında sol milliyetçi bir pozisyon almış ve kampanyası Doğu'ya ekonomik açılım yapmayı söz etti. Son çözümlenme, Romanya Cumhurbaşkanı seçimlerini ikinci turda Victor Ponta'nın kazanması daha yüksek olasılıklı bir ihtimal olarak gözükmektedir. Fakat Almanya'dan daha sıkı destek alması beklenen Iohannis'in de önemli değer de şansı olduğu vurgulanmalıdır.¹⁷⁰

¹⁶⁷ <http://tr.euronews.com/2013/12/04/avrupa-birliyi-uyeligi-romanya-yi-ne-kadar-degistirdi/>

¹⁶⁸ <http://tr.euronews.com/2013/04/25/ponta-dan-romen-azinlik-itirafi/>

¹⁶⁹ <http://www.voceatransilvaniei.ro/cine-a-castigat-primul-tur-alegeri-prezidentiale-2014/>

¹⁷⁰ <http://politikaakademisi.org/2014-romanya-devlet-baskanligi-secimleri/>

Ayrıca 2014 yılı rüşvete karşı büyük bir mücadele başlamıştır. Öyle ki önemli siyasi adamları, savcılar, avukatlar, iş adamları ve ünlü kişileri tutuklandı. Bu durum 2015 yılında da devam etmektedir.¹⁷¹

2.5. Sağlama Yolundaki Romen Demokrasisi

Romen demokrasisi uzmanlar tarafından demokrasinin hastalığı olarak düşünülen belirtiler göstermiştir; sendromlara sahiptir. Bu yüzden Romen demokrasisi sağlama yolunda kendi yöntemiyle ilerlemektedir. Sonuçta zamana ihtiyaç duyan gerçek bir demokrasidir ve demokrasi kökleri totaliter bir rejime kurban edildiği için sabırlı olunmalıdır. Şüphesiz, post-komünist Romanya demokratikleşme aşamasındadır; bu beklentinin bazı farklı görüşleri varsayacağı sanılır ve bu evrimin finali demokrasinin yenilenmesi olabilir.

Romen siyasi sistemi için, Sorin Alexanderescu'nun perspektifinden bakarsak, ülkenin demokrasi geleneğinin kökleşen siyasi plan içinde istikrarlı kurumlar, değerler, hareketler, davranışlar gibi belirlenen geç kalmış bir modernleşme aşaması içinde olduğu söylenebilir.¹⁷² Yeni tip insan yaratan devlet partisi pasif bir vatandaş kitlesi oluşturmuştur. 1990'lardan sonra bu sosyal ve kurumsal yapı tipi, demokrasi üzerine inşa edilmesi gerekirken bu başaramamıştır. Yetkililerin çoğu, post komünist sınıfı biçimlendiren kişilerin davranışlarına ve vatandaşın günlük davranışına yabancı kalmıştır. Bu çalışmada dikkate alınan unsur, kurumsal gelişim ve Romen toplumunun sahip olduğu kültürel ve siyasi yöndür. Vatandaşlar hatalardan ders çıkarır, yapılması gereken doğruyu görebilir, stratejiyi ve

¹⁷¹ <http://www.balkangundemi.com/2014/10/23/romanyada-ajan-cumhurbaskani-adayi-tartismasi/>

¹⁷² Rose Richard, Mishler William, Haerpfel Christian, **Democratia Si Alternativele Ei**, Editura Institutul European, Iași, 2003, s. 75.

daha sonrasını değiştirebilmektedir. Her adım hayal kırıcı olacak gibi görünse bile, parti, aşamalı adımlarla büyük yeniliğin yapılabileceğini söylenebilir. Bu değişimler barışçıl bir şekilde olmakta, tüm yığınlardan destek görmekte ve gerçekten zamana¹⁷³ karşı koymaktadır.

Romen gençliğinin ilk evresinde, ülkesinin yenilenme şansları olarak sayılan fikirleri gözden geçirmek için birçok Avrupa ülkesi gibi yapan Romanya, 90'ların başlarında sokak şiddetlerine kadar varan çok sayıda sorunu kontrol altına almıştır. Bu yolun etkileri, başkanlığın ikinci turunda aşırı siyasi çıkışın şaşkınlığını sakladığı 2000'deki seçimlerle son 10 yıla kadar tekrar hissedilmeye başlamıştır. Çoğu analist, Post Komünist Romanya'nın demokratikleşme olarak sayılan karşılaştığı bu dolambaçlı yolu açıklamaya çalışmıştır. Daha sonra partiye yakın olduğu ifade edilebilecek Andreas Schelder'in demokrasi çöküşünü önleme ve demokrasinin sağlanması bağlamında demokratik erozyon olarak isim verdiği aşamalı evrim incelenebilir. Burada üçüncü demokrasi dalgası¹⁷⁴ altındaki tüm ülkelerde başvurulan, açıkça tutarlı ve evrensel bir modeli sunan geçiş paradigmasının var olduğu belirtilmiştir. Bu gerçeklik Romanya'nın durumu için mevcuttur, çünkü burada siyasi sistemin sınırları vardır. Burada demokratik siyasi değerlerin zorlukla uygulandığını belirtilmiştir. Etkisiz çoğulculuk sendromu hakkında ve güç sendromunu bastırmak hakkında bir başka parçaya bakılabilir. Romen siyasi sistemi tüm problemi çözecek gibi görünmeksizin şunu sunmaktadır:

¹⁷³Dahl Robert, **Despre Democratie**, Editura Institutul European, Iași, 2003, s.177-178

¹⁷⁴Carothers Thomas, **Sfarsitul Paradigmei Tranzitiei**, in Revista Romana de Stiinte Politice, anul I, nr, 1, volumul 2, 2002, s. 168-170

Romanya'nın tarihinde 25 yıldaki ayrılmayı takip eden süreç değerlendirilirken belirli demokratik bütünleşme hesaba katılmalıdır¹⁷⁵.

Demokratikleşmeyle ilgili mevcut durumlar 90'ların başındaki çalışmalarda, otoriter rejimden kurtulan bir ülkedeki demokrasinin inşası ve sağlamlaşması, siyasi demokratik boşluk oluşumunun bir garantisi olarak düşünülen seçimler sorunuyla halledilmiştir. Bu seçimler bir demokrasi faktörü olarak görülmüş ve bazı analistler, siyasi sistemin çift seçenekli testi geçerken, geçişte demokrasinin yerini bulduğu bir ülke gibi inşa edildiğinin altını çizmiştir. Ama son çalışmalarda yazarlar özgür ve doğal seçimler ile demokrasinin yenilenmesi için gerekli koşulu sunup sunmadığı fikrinin altını çizmeye çalışmaktadır.

2.6. Romanya'da Siyasi Geçişin Analiz Seviyesi

Sağlamlaştırma Seviyesi

Kurumsal Seviyesi

Demokrasi Çöküşünü Önleme

Etkisiz Çoğulculuk Sendromu

Süre: 1990 -1999

Süre: 1990-2000

Azami yılı: 1999

Azami yılı: 2000

Demokratik Erozyonu Önleme

Baskın Güç Sendromu

Süre: 1999- 2004

Süre: 2000- 2004

Azami yılı: 2004

Azami yılı: 2004 ¹⁷⁶

¹⁷⁵ A.g.e., s.175

¹⁷⁶ Yukardaki tablo Romen siyasi sisteminin, demokrasinin sağlanması yolundaki suçlanan noktalar gibi 2000 ve 2004'teki seçimler, birbirine sahneyi geçici olarak vereceği için değil, Romen genç demokrasininin siyasi boşluğunun düzelmesi olarak ima edildiği için dikkate alınıyor.

Yukarıdaki tabloda Romen siyasi sistemi, demokrasinin sağlanmasıyla ilgili; bu, demokrasinin gittikçe geliştiğini gösterir. Demokrasinin ilk sahnesi, Romanya'nın demokrasi çöküşünü nasıl önleyebileceği hakkındadır. İkinci sahne Romen siyasi sistemi geçici olarak iptal edildiğinde ve demokrasi erozyonuyla yüz yüze kalmak zorunda olduğunda ortaya çıkmaktadır. Kurumsal demokratik perspektifte, çoğulculuk sendromu; siyasi aşama, müşteriler, siyasi partilerin etrafındaki bazı uydu grupların gizli faaliyetleri, güvensizlik, demokratik kurumlar, bozulma, yokluğun ekonomik durumu, ayrıca siyasi olarak halk anlaşmazlığındaki vatandaşların zayıf katılımından dolayı etkisizdi. Vurgulanan bir biçimde, etkisiz çoğulculuk sendromu Romanya'da 1990 - 2000 yılları arasında, siyasi sahnede yandaş yaşamda ortaya çıkmış ve belirli bir denge seviyesiyle gerçekleşmiştir.

Parlamentoda yalnızca 5 önemli parti; Sosyal Demokrat Parti (PSD), Büyük Romanya Partisi (PRM), Ulusal Liberal Partisi (PNL), Demokrat Parti (PD) ve Romanya'daki Macar Demokratik Birliği (UDMR) vardı. Geçiş döneminde parti hükümetinin etkisi altındadır 2000 ve 2004'teki gerçek ruhuyla beslenen baskın güçlerden biri olan yeni bir sendromu yüzeye çıkartmıştır. Romanya 2007'de Avrupa Birliği'ne katılım için bazı görevleri başarmak zorunda olduğundan, Avrupa Birliği için açık olan bağımsızlığını gerçekleştirmeyi başaramamıştır. 28 Kasım 2004 tarihinde karşıt partiler, başkanlık ve parlamento seçimlerindeki seçmen kitlesi hilesinin var olduğunu iddia etmiştir. Demokratik geçiş olmadan, başbakanın söylediği gibi bir ülkede güçler ayrımı, demokrasinin kolay incinir olduğu bu günlerde değil, Montesquieu époque'de mevcuttur. Çünkü siyasi seçkinler demokratik olmayan bir şekilde ortaya çıktıklarında, geri gelen otorite tehlikesi daha açıktır. Hükümet gücü Gerçek ve Adil Koalisyon PNL ve PD ile etki altına

alınmış ve sonra Macarlar Demokratik Birliği'nin de birliğe dâhil olduğu belirtilmiştir.

2.7. Romanya'nın Anayasası

Orta ve Doğu Avrupa'da komünizm sonrası geçiş sürecini yaşayan ülkelerin; ulus devletin evrensel ilkeleri ile çok-etnikli toplumlarında ortaya çıkan ve aynı zamanda hem birleştirici hem de ayrıştırıcı işlev gören etnik tanımlama dalgalarını uzlaştırmayı başarıp başaramayacakları halen belirli olmaktan uzak bir konudur.¹⁷⁷ Bu gerilimin bir örneği olarak, Romanyalı hukukçu Renate Weber'in kendi ülkesindeki anayasa yapım sürecini tanımlama biçimini hatırlamak mümkündür.

Romanya Anayasası, bir yandan ulusal azınlıkların haklarına ilişkin özel düzenlemeler içerirken; diğer yandan Anayasa'nın çeşitli yerlerinde Romanya Halkı'nın bir bütün olduğu, Romanya'nın bir ulus devlet olduğu ve yabancılar ile devletsiz insanların gayrimenkul edinme hakkından yoksun buldukları gibi Weber'in ulusalcı maddeler dediği düzenlemeler göze çarpmaktadır. Bu düzenlemelerin bir kısmı, en azından kâğıt üzerinde, son derece zararsız görünmekle birlikte; Renate Weber'in dikkat çektiği, anayasa metninin Romanya'nın ulusal azınlıklarına ve özellikle de Macarlara karşı düşmanlık hisleri içeren katı bir milliyetçi söylemden etkilendiği hususu dikkate alındığında, çok daha sorunlu resim ortaya çıkmaktadır. Avrupa ülkeleri arasında, değişmezlik kuralının kapsamını daha geniş tutan, Romanya'da yapılmış olan anayasa, temel üretim araçları ile toprak ve

¹⁷⁷ Ulrich K. Preuss, **Constitutional Aspects of the Making of Democracy In The Post-Communist Societies of East Europe**, Bremen: Zentrum für Europäische Rechtspolitik an der Universität Bremen, 1993, s. 32

doğal kaynakların kolektifleştirilmesi, tekellerin ve büyük toprak mülkiyetinin ilgası gibi birtakım ideolojik ilkelere değişmezlik tanımıştır. Bu, anayasa değişikliği ile değiştirilmiş ve bu ideolojik ilkelerden arındırılarak daha demokratik bir içeriğe kavuşturulmuştur. Romanya, egemen, bağımsız, üniter ve bölünmez bir ulus devlettir. Romanya devletinin yönetim şekli cumhuriyettir; burada insan onurunun, vatandaşların hak ve özgürlüklerinin, insan kişiliğinin özgür gelişmesinin, adalet ve politik çoğulculuğun yüce değerler olduğunu belirtilmiştir. Romanya devletinin demokratik gelenekleri ve Aralık 1989 devriminin idealleri teminat altına alınan hukukun üstünlüğü ilkesi ile idare edilen demokratik ve sosyal bir devlettir.¹⁷⁸

Romanya'da Anayasa'ya uyulması, anayasanın ve kanunların üstünlüğü zorunlu olacaktır. Ulusal egemenlik, onu hür, dönemsel ve adil seçimler ve de referandumlardan kaynaklanan temsil organları vasıtasıyla kullanacak olan Romanya halkına ait olacaktır. Hiç bir grup ya da kişinin kendi adına egemenliği olamaz. Devlet, ulusal azınlıklara mensup kişilerin etnik, kültürel ve dinî kimliklerini koruma, geliştirme ve ifade etme haklarını garanti altına alır. Diğer Romanya vatandaşlarına uygulanan eşitlik ve ayrımcılık yapmama ilkelerine uygun olacaktır.

¹⁷⁹ Romanya toplumunda çoğulculuk bir koşul ve anayasal demokrasinin teminatıdır. Siyasi partiler kanunlara uygun olarak kurulacak ve faaliyetlerini de buna göre sürdürecektir. Siyasi partiler bir yandan ulusal egemenlik, toprak bütünlüğü, hukuk düzeni ve demokrasi ilkelerini gözetirken vatandaşların siyasi iradelerini tanımlamalarına ve ifade etmelerine de katkıda bulunur. Anayasada kişisel özgürlük de anlatılır. Haklardan biri oy kullanma hakkıdır. Seçim gününe kadar veya seçim

¹⁷⁸Devlet anayasal demokrasi çerçevesinde güçler ayrılığı dengesi, yasama, yürütme ve yargı ilkesine yal olarak teşkilâtlandırılacaktır.

¹⁷⁹ **Constitutia Romaniei**, revizuire, 2003, s. 41

gününde yaşı on sekiz olan her vatandaşın oy kullanma hakkı bulunacaktır. Zihinsel özürlü veya vatandaşlıktan çıkarılmamış kişiler, mahkeme kararıyla haklarından mahrum edilmiş kişiler oy kullanılamaz. 40. Madde kapsamında siyasi bir partiye katılmaktan oy kullanma hakkı olan ve 16. Madde'deki kriterleri karşılayan tüm vatandaşlara seçilme hakkı verilir. Adayların vekiller kamarasına veya yerel kamu idarelerin kurullarına seçilmek için seçim gününe kadar veya gününde en az 23 yaşına girmiş olması ve Romanya Cumhurbaşkanlığına aday olması için en az 35 yaşına girmiş olması gereklidir.¹⁸⁰

Romanya'nın Avrupa Birliği'ne girmesinden sonra Romanya vatandaşları Avrupa Parlamentosunda seçme ve seçilme hakkına sahip olur. Parlamento, Romanya halkının en üst temsil mercii ve ülkenin tek yasa koyucu kurumudur. Parlamento, Vekiller Kamarası ve Senato'dan müteşekkildir. Meclis seçim kanununa göre evrensel, eşit, doğrudan, gizli ve serbest oyla seçilir.¹⁸¹Ulusal azınlığa mensup vatandaşlar tek bir kurum tarafından temsil edilebileceklerdir. Vekil ve senatör sayısı Romanya nüfusuyla orantılı olarak seçim kanunuyla belirlenir. Vekiller Kamarası ve Senato 4 yıllık bir görev süresiyle seçilecek olup, bu süre sefeberlik, savaş, kuşatma veya acil durumlarda; bu durumlar sona erene kadar yasalarla uzatılabilir. Kamaraların görev süresi, yeni parlamento yasal olarak toplanana kadar uzatılır. Bu süre içerisinde anayasada herhangi bir değişiklik yapılmaz ya da herhangi bir kurucu yasa geçirilmez ve tadil edilmez. Bir önceki parlamentonun gündemine giren kanun tasarıları veya yasa teklifleri yeni parlamentonun oturumuna devrolur. Romanya cumhurbaşkanı, Romanya devletini

¹⁸⁰ A.g.e., s. 50

¹⁸¹Ulusal azınlıklara mensup vatandaşların parlamentoda temsili için, yeterli oyu alamayan teşkilatlarının her birinin seçim kanunu kapsamında bir vekil hakkı bulunacaktır.

temsil edier ve ülkenin ulusal bağımsızlık, birlik ve toprak bütünlüğünün hamisidir. Romanya cumhurbaşkanı, kamu mercilerinin anayasaya uymalarının ve düzgün çalışmalarının izlenmesini gözetir. Bu bağlamda devletin erkleri arasında ve de devlet ve toplum arasında arabulucu görevi yapar belirtilmiştir.

Cumhurbaşkanı evrensel, eşit, doğrudan, gizli ve serbest oyla seçilir. İlk seçimde seçim listesine giren seçmelerin oy çoğunluğunu alan kişi seçilmiş ilan edilir. Hiçbir adayın çoğunluğu sağlayamaması durumunda, birinci oylamada oy sayısı bakımından en çok oyu alan iki aday arasında ikinci bir seçim yapılır ve en fazla oyu alan aday seçilmiş ilan edilir. Romanya cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır ve bu süre yemin tarihinde başlar, yeni başkan yemin edene kadar sürer. Görev süresi savaş veya afet durumunda kurucu bir yasayla uzatılabilir.¹⁸²

2.8. Romanya'da Seçimlerin Tarihi ve Sonuçları

1989 yılında demokrasiye geçen Romanya'da 18 milyon seçmen, pazar gününde sandık başına giderek parlamentodaki yeni temsilcilerini belirledi. Kıran kırana geçen bir kampanya sürecinin ardından yapılan seçim, 1989'dan sonra doğanların ilk demokrasi sınavı yönüyle ayrı bir anlam taşımaktadır. 1990 yılındaki seçim Romanya'daki ilk serbest ve çok partili seçimleri oluşturmuştur. Bu seçimde yarışan 54 partideki 3 bin adaydan, çift kademeli Romanya meclis yapısına göre 332 kişi parlamentoda, 137 kişi de senatoda halk adına görev yapacaktır. Seçim yasasına göre, yüzde 5 barajını aşan ya da 6 bölgeden milletvekili çıkarmayı başaran parti, meclise girme hakkı kazanır. Bununla birlikte seçim yasası gereğince Romanya

¹⁸²Görev süresi sırasında Romanya cumhurbaşkanı herhangi bir siyasi partiye üye olamaz ve herhangi bir kamusal görevde bulunamaz, aynı anda dokunulmazlıktan yararlanır.

parlamentosundaki 18 sandalye azınlıklara ayrılmış durumda, her dönem Türk ve Tatar azınlığından birer temsilci meclisteki yerini almaktadır. 1990 yılından itibaren 2014'te kadar aşağıdaki şekilde bir tablo oluşturulabilir.

Seçimler	Tarih	Cumhurbaşkanı	Başbakanı	Parti	Parlamentoda temsili
Romanya'da genel seçimler, 1990	20 Mayıs 1990	Ion Iliescu PSD	Petre Roman Theodor Stolojan	FSN	%66.6
Romanya'da genel seçimler, 1992	27 Eylül 1992	Ion Iliescu PSD	Nicolae Văcăroiu	PDSR	%34
Romanya'da genel seçimler, 1996	3 Kasım 1996	Emil Constantinescu CDR	Victor Ciorbea Radu Vasile Mugur Isărescu	CDR	%30,7
Romanya'da genel seçimler,	26 Kasım 2000	Ion Iliescu PSD	Adrian Năstase	PSD	%36,6

2000					
Parlamento ve başkanlık seçimler, 2004	28 Kasım 2004	Traian Băsescu D.A. İttifakı	Călin Popescu Tăriceanu	Yargı ve Gerçek İttifakı	%37,34
Parlamento seçimler, 2008	30 Kasım, 2008		Emil Boc Mihai-Răzvan Ungureanu Victor-Viorel Ponta	PDL USL	%35,44% %51,7%
Romanya'da başkanlık seçimler, 2009	22 Kasım 2009	Traian Băsescu PDL	Emil Boc Mihai-Răzvan Ungureanu Victor-Viorel Ponta	PDL PDL	%52,5 %40,7

FSN – Ulusal Kurtarma Cephesi

PDSR – Romanya'dan Sosyal Demokrat Parti

CDR – Romen Demokrat Kongresi

PSD - Sosyal Demokrat Parti

D.A. Dreptate și Adevar - Yargı ve Gerçek İttifakı

PDL – Demokrat Liberal Parti

USL – Sosyal Liberal Birliği

Genel olarak siyasi partiler demokrat hayatın vazgeçilemez faktörüdür. Demokratik rejimde siyasi partilerin “sine qua non” olduğu ifade edilebilir. Eski komünist ülkelerde parti sistemi farklıdır. Çünkü Avrupa’daki totaliter rejim geçtikten sonra tam anlamıyla demokrasiye doğru bir gelişme olmamış ve her ülkede demokrasi farklı oluşmuştur. İster istemez demokraside çatışmalar olabilir ve genelde bu çatışmalar siyasi ve geçici görünüş hakkındadır. Demokrasi öyle bir olgudur ki aniden ekonomik refahı getirmez ve her şey yavaş yavaş şekillenir. Bu işlem onun konsolidasyonunu getirir. Normalde ayrı programlar ve doktrinler partideki farklılığı ortaya koyar. 20 Mayıs 1990 tarihinde Romanya’da ilk kez çok partili seçim yapılmıştır.¹⁸³

Romanya’da yapılan devlet başkanlığı ve parlamento seçimlerinin genel eğilimi büyük ölçüde gösteren sonuçları, bu ülkedeki siyasi tablonun çok önemli ve köklü bir şekilde değiştirdiğini göstermiştir¹⁸⁴. Merkezi Seçim Komisyonu'nun sayılan yüzde 100 oy toplamına göre yaptığı son açıklamada devlet başkanlığı seçimlerinde Romanya Sosyal Demokrasi Partisi lideri eski Devlet Başkanı Ion Iliescu'nun yüzde 85,07 ile birinci, Ulusal Liberal Partisi Radu Campeanu ise yüzde 10,64 oy ile ikinci sırada olduğunu yukarıdaki tablo göstermektedir. Parlamento seçimleri bakımından PDSR yine 37 ile önde giderken Büyük Romanya Partisi yüzde 20, 21 ile ikinci, Demokratik Parti ise yüzde 7 ve 5 ile üçüncü sırada yer alır. Bunları yüzde 6,5 oranla

¹⁸³ Filon Morar, **Democratia Privilegiilor, Alegerile Aleşilor In Romania**, Editura Povideia. Bucureşti, 2001 , s. 140-158

¹⁸⁴ Alfred Bulai, **Mecanisme Electorale**, Editura Povideia. Colectia Ştiinţe Sociale, Bucureşti, 1999, s. 137

Romanya Macar Demokratik Federasyonu gibi küçük partiler takip etmiştir. 1990 yılında bütün insanların siyasi olarak benzer istekleri vardır ve post komünizmdeki dönem üzerine farklı bir bakış açısı bulunmaktadır. Herkes her şeyin daha iyi, daha kolay ve ekonomik anlamda daha iyi olacağını düşünmüştür.

1990 yılında Romanya çok büyük bir geçiş yapıp tek partili sistemden çok partili sisteme geçmiştir. Bu geçişte şaşırtıcı bir oran vardı. Çünkü 1990 yılında 802'den fazla siyasi parti, birlik ya da kurum şeklinde oluşum bulunmaktadır. Durum çok karışık görünmekte, seçimlerde çok aday varken insanlar ne seçeceğini bilmemektedir. Sadece umutlar söz konusudur, kimse kendileri için neyin daha iyi olabileceğini bilmemektedir. İnsanların bir şeye inanması umut etmesi gerekir. Bu dönemde tüm adaylar iyi bir strateji kurmaya çalışmış ama zaman çok kısa olduğunu için hiçbir parti tam ciddi bir siyasi sistem kuramamıştır. Bunun sonucu, şubat ve mart aylarında halkta olumlu ve olumsuz düşünceler ortaya çıktı. Bu düşünceleri bir yola kanalize etmek isteyen seçkinlerden Ion İliescu, Ulusal Kurtuluş Cephesi'ni 1990 mart ayında kurdu. Daha yeni televizyonda tartışmalar yayınlanmaya başlamış ve inanılmaz bir rating oluşturmuştur. Buna bağlı olarak siyasi iletişim konusu gündeme gelmiş, insanlar bunu demokrasinin bir adımı olarak algılamıştır. Tartışmaların sertleşmesi halkı etkilemiş ve merak uyandırmıştır. Hiçbir maç ya da dizi bu kadar ilgi çekmemiş, anketlere göre nüfusun yaklaşık %86' sı siyasi tartışmaları izlemiştir. Bu tartışmalar hakkındaki bakış açısı olumludur¹⁸⁵, bu yeni bir başlangıçtır. Romanya'da siyasi sistemle birlikte siyasi hayat da değişmeye başlar. Bu yenilik nasıl anlatır? ya da Nasıl bir rol oynar? gibi sorular ortaya atılmıştır. Bu sorularda Romanya'daki partilerin tarihine, seçimlerin yapım şekline

¹⁸⁵ Gördüğümüz kadarıyla Romanya'da siyasi partiler devrimden sonra kendilerini yeniden oluşturdu.

ve siyasi sistemin yapısına bakmamız gerekir. Burada Avrupa'nın diğer ülkelerindeki siyasi partilerin etkisi görülmektedir.¹⁸⁶

İon İliescu 20 Mayıs 1990 tarihinde seçimleri kazanmıştır; güven verici, insanların sorunlarını anlayan, ciddi, ekonomi üzerine iyi fikirleri olan, kolay kolay söz vermeyen, iyi konuşan biri olarak halkı etkilemiştir. Bu dönemdeki nüfus için karizmatik bir elit daha güvenlidir. Sayısal olarak ifade etmek gerekirse; ilk çok partili seçimlerde 17.200.722 kişi kayıtlıdır ve sadece 14.826.616 kişi katılmış, onlardan 14.378.893 kişi geçerli ve 447.93 kişi geçersiz oy vermiştir. İon İliescu, Ulusal Kurtuluş Cephesi ile katılır ve 12.232.498 oy alır, Radu Campeanu, Ulusal Liberal Parti ile katılır ve 1.529.188 oy alır, İon Ratiu ise Ulusal Köylü Parti'sinden katılır ve sadece 617.007 oy alır. Romanya'daki ilk serbest seçimler olduğu için kişilerin çoğu bu seçimlere katılıp karar vermiştir. Devlet başkanı seçilmesi için en az 8,6 milyon kişinin oy vermesi gerekiyorken toplam 14,8 milyon kişi seçime katılmıştır. Macar Birliği 1990 yılı itibariyle parlamentoya katılır ve şimdiye kadar siyasi sisteme büyük bir katkı sağlar.¹⁸⁷

Mecliste Ulusal Kurtuluş Cephesi 263 yer kazanmıştır. Demek ki 9.089.659 kişi oy verdi, Romanya Demokrat Macar Birliği 29 yer kazandı. Demek ki 9991.601 kişi oy verdi. Üçüncü parti Ulusal Liberal Parti 29 yer kazandı ama ona sadece 897.290 kişi oy verdi. Normalde azınlıklara sadece 9 yer verilmektedir.¹⁸⁸ Bu arada Romanya Demokratik Birliği 2000 yılında barajı aşamayarak parlamento dışında

¹⁸⁶ Cristian Preda, **Partide Şi Alegeri In Romania Post Comunista 1989-2004**, Editura Nemira, Bucureşti, 2005, s.10-11

¹⁸⁷ Renaşterea unei democratii, **Alegerile Din Romania De La 20 Mai 1990**, Editura Însop. Bucureşti, 1991, s. 130-133

¹⁸⁸ Pavel Campeanu, Adriana Combes, Mihnea Berindei, **Romania Inainte Şi Dupa 20 Mai**, Editura Humanitas, Bucureşti, 1991, s.70-78

kalmıştır. Yukarıdaki tabloya bakıldığında kesin sonuçların çok fazla değişmeyeceği, Ilescu'nun PSDR'sinin parlamentoda çoğunluk sağlamasının hemen hemen imkânsız olduğu ve bu yüzden parlamentoya girmeyi başarmış Milli Liberal Parti Demokratik Parti ve Romanya Macar Demokratik Federasyonu gibi küçük partilerle mutlaka bir koalisyona girmesi gerektiği açıktır. Bugün bakıldığında bu küçük partilerin PSDR ile koalisyona olumlu baktıkları ama koalisyona katılma bedellerini oldukça yüksek tutacakları da hemen hemen kesin sayılır. İşte bu gelişmelerden önümüzdeki dönemde Romanya'da bir koalisyon hükümetinin iktidar olacağı şimdiden az çok belli olmuştur.¹⁸⁹

Romanya'da seçim takvimi

Romanya'da Seçimleri: 1990, 1992, 1996, 2000, 2004, 2008, 2012

Avrupa Birliği Parlamentosu: 2007, 2009, 2014

Başkanlık Seçimleri: 1990, 1992, 1996, 2000, 2004, 2009, 2014

Romanya'da Referandum: 1991, 2003, 2007, 2007, 2009, 2012

Referandumun açıklaması latince referendum, genelde anayasa değişikliği, yasaların kabulü veya çok önemli meselelerde halkın iradesini belirlemek amacıyla yapılan oylamadır. Referandumda halkın iradesi idareye doğrudan doğruya yansımakta olup doğrudan demokrasinin güzel bir örneğidir. Temsilî demokraside ise halkın seçtiği insanlar, halkın iradesini yansıtmaya çalışmaktadır.

¹⁸⁹Preda, 2005, s. 5-9

Romanya’da referandum takvimi

8 Aralık 1991 - Romanaya’nın Anayasasının kabulü

18-19 Kasım 2003 – Romanya Anayasasının yenilemesini

19 Mayıs 2007 – Cumhurbaşkanı’nın görevden alınmasına yönelik referandum

25 Kasım 2007 – Tek isimli oy girişi referandumu

22 Kasım 2009- Tek oda parlamentosu ve milletvekillerinin sayısını azaltmak için referandum

19 Temmuz 2012 - Cumhurbaşkanı’nın görevden alınmasına yönelik referandum

2012 yılındaki halkoyu ile cumhurbaşkanı seçilen muhafazakâr Traian Basescu ile nisan ayında sol partilerden oluşan koalisyon hükümetinde başbakanlığa atanan sosyalist Victor Ponta arasındaki ilişkiler, uzun süre büyük bir anayasal krizin işaretlerini vermiştir. Kriz, yedi yıldır görev yapan ve iki yıl daha görev süresi olan Cumhurbaşkanı Basescu’yu hükümetin reformlarına engel olmak ve yargıya müdahale etmek gerekçesiyle yasama organın görevden alması ve cumhurbaşkanının göreve devam edip etmeyeceğinin belirlenmesi için halkoylaması yapılmasına karar verilmesi ile doruğa çıkmıştır. Ponta’nın iktidara geldiği 4-5 aylık kısa süredeki siyasi icraatlarına baktığımızda karnesinin parlak olduğunu söylemek oldukça zordur. Özellikle yargı kurumları üzerindeki baskı, demokrasi için ciddi tehlike oluşturmaktadır.¹⁹⁰

¹⁹⁰ Cumhurbaşkanı’nın görevden alınmasına yönelik referanduma dönecek olursak, 29 Temmuz 2012’de yapılan referandum, siyasi ve anayasal krizi çözmekten çok öte daha da derinleştirdi

Romanya Merkez Seçim Bürosu tarafından açıklanan sonuçlara göre, referandumda oy kullananların yüzde 87.55'i cumhurbaşkanının görevden azlı yönünde oy kullanırken, cumhurbaşkanını destekleyenlerin oranı 11.12'de kalmıştır. Halk oylamasını hukuka aykırı ve gayrimeşru olduğunu belirten başkanının, seçmenlerine referandumu boykot çağrısında bulunduğunu da hatırlatmak gerekmektedir. Fakat bu referandumda oy kullananların oranı, toplam seçmenin yüzde 46,13'ü olunca, yani yüzde 50'nin altında kalınca, yasa gereği seçim geçersiz ilan edilir. Hükümetin seçmen listelerinin güncel olmadığı iddiası üzerine Anayasa Mahkemesi, hükümetten güncel seçmen listelerini isteyerek referandumun geçersiz olup olmayacağı, geçersiz sayılırsa yeniden referandum yapılıp yapılmayacağı konusunda son kararı 12 Eylül tarihinde vereceğini açıklar. Anayasa Mahkemesi üyelerinin, cumhurbaşkanının görevden alınmasına ilişkin referandumun geçerliliği ile ilgili kararı öncesi tehdit edildikleri, bazı mahkeme üyelerinin ölüm tehditlerinden çekindiği için referanduma ilişkin oylamaya katılmak istemedikleri belirtilmiştir.¹⁹¹

2.9. Romanya'daki Azınlıklar

Romanya'nın en yeni durumu ile başlamak gerekirse 2011 yılında nüfus sayımı sonuçlarına göre ülke nüfusu 20.121.641 kişidir. Bu nüfusun %89,5'ini Romenler oluşturur. Macarlar %6,6 ile nüfus içinde ikinci büyük halktır. Bugün ülkede 535,250 Roman yaşamaktadır. Geri kalan %1,4 nüfus içerisindeki en önemlileri Ukraynalılar, Almanlar, Lipovanlar, Türkler, Ermeniler, Tatarlar, Sırlar, Slovaklar, Bulgarlar, Çerkesler, Hırvatlar, Yunanlar, Ruslar, İbraniler, Çekler, Lehler ve İtalyanlardır.

¹⁹¹ <http://www.alegeri-romania.ro/>

Azınlık	Sayıları ¹	Oranlar	Bölge
Macarlar ⁷	1,431,80	6.6%	Transilvanya
Çingenele	535,140	2.46%	
Ukraynalılar	61,098	0.28%	
Almanlar	59,764	0.28%	Timiş ili
Ruslar/ Lipovanlar	35,791	0.17%	
Türkler	32,098	0.15%	Dobruca, Köste
Kırım Tatarları	23,935	0.11%	Dobruca
Sırlar	22,561	0.10%	Timiş ili
Slovaklar	17,226	0.08%	
Bulgarlar	8,025	0.04%	Banat
Hırvatlar	6,807	0.03%	
Yunanlar	6,472	0.03%	Dobruca
Yahudiler	5,785	0.03%	Bükreş
Çekler	3,938	0.02%	
Lehler	3,559	0.02%	
İtalyanlar	3,288	0.02%	Bükreş, Timiş ili
Çinliler	2,243	0.01%	Bükreş
Ermeniler	1,780	0.01%	Gherla
Csángó	1,266	0.01%	Batı Moldova

Geçmişe dönersek yaklaşık 100 yıl önce 9 Aralık 1919 tarihinde, Paris'teki antlaşmada Romanya'daki azınlıkların tüm hakları ve ödevleri Romanya'nın ilk anayasasında 28 Mart 1923 tarihli 1360 sayılı yasaya göre korunmaktadır. Bu madde Romanya'nın ilk anayasasında da bulunur. Bu madde adli ve idari anlayışı bir göstermektedir.

Azınlıkların hakları, daha iyi anlayabilmek için anayasadan birkaç madde örneği verilirse: Beşinci maddede Romen vatandaşları kendi etnik dili, dini ya da vicdanı fark etmez, özgürlüğü korunur. 22. Maddede vicdan özgürlüğü tamdır, bütün

ibadetlere devlet eşit özgürlük ve güven verirken bu konuda kamu düzenini devlet organizasyonu yapar. 24. Maddede eğitimin serbest ve ücretsiz olduğu belirtilir.¹⁹²

Romen milleti Romanya'nın ilk yıllarından beri kültürünü taşır ve baştan beri dili-dini korumuştur. Zaman geçtikçe sas ve suabiya ile birlikte karışır, ancak Transilvanya tarafında onların gelenekleri ve örfleri hala durmaktadır.¹⁹³

2.9.1. Azınlıkların Hakları

Romanya devletin, azınlıklara tanınan haklar anayasasının 6.maddesiyle millî azınlıklara din, dil, etnik ve kültür özelliklerini ifade etme ve koruma hakkı tanınmaktadır.¹⁹⁴ Romanya'daki eğitimde Romenler ile azınlıklar arası sorun yaşanmamaktadır. Her azınlığın dil konusunda serbestliği vardır ve ondan faydalanmaktadır. Genel olarak her kişi istediği dil ya da dinî okulda okuyabilir, her azınlığın en azından bir anaokulu ya da ilkokulu vardır. En tanınmış okullardan Macar ve Alman okulları belirtilebilir. Türkçe eğitim genelde Dobruca bölgesinde ve Bükreş'te bulunmaktadır. Buradaki çocuklar din ve dil eğitimi almaktadır. Bütün nüfusa göre azınlıkların, yaklaşık %5'i farklı dil eğitimi görmektedir. Adil olarak bütün azınlıklar aynı haklardan normal bir vatandaş gibi faydalanmaktadır. Büyük azınlıklıklar kamu kurumunda kendi dilini ve tabii ki Romenceyi beraber kullanılmaktadır. Romen devleti genel olarak bütün azınlıklara radyo ya da televizyon kanalı kurma hakkı vermektedir. Azınlıklar dergi ya da yerli gazete de

¹⁹² **Les Minorites Ethniques De La Transylvanie**, ParTransylvanus, Les presses universitaires de France, Organisation politique des minorites de Transylvanie, Paris, 1996, s. 7

¹⁹³ P. Garboviceanu, **Minoritatile Din Romania Maghiarii Si Secuui Saşii Si Şvabii**, Conferinta tinuta la Palatul Ateneului Roman din Bucureşti, Editura Casei Şcoalelor, 1926, s.35-40

¹⁹⁴ Gabriel Andreescu, Ştiinţe Politice, **Natiuni şi Minoritati**, Editura Collegium Polirom, Iaşi, 2004, s. 50-54

çıkartmaktadır. Kültürel faaliyetlerinde her azınlık kütüphaneye, TV kanallarına, arşivlere, akademik dokümanlara vs. ulaşabilir ve bu konuda hiçbir sıkıntı yaşamamaktadır. Kamu alanında yabancı dil kullanıldığı zaman onun tercümesinin ya da alt yazısının yapılmasını ister. Kültürel faaliyetlere genelde herkes katılabilir ve hiçbir ayrımcılık yapılmaz, mesela bir festival ya da sergi durumunda.¹⁹⁵

Azınlıkların kamu alanlarına ya da kitle iletişim araçlarına girişleri vardır ve normalde devletten maddi olarak destek almazlar, fonları sadece kendileri oluştururlar. Politikaların insanlar arasında etnik, cinsel, ırk, din ayrımı yapmaması gerektiği bilinir. Irkçı talepler olabilir ama diğer insanların yaşam tarzları bundan etkilenmez. Charles Taylor çok kültürü doğrulaması hakkında diyor ki; azınlıkların tanıtım politikası, ırkçılık konusu ve siyasi eylemleri sadece kişilerle değil aynı anda gruplarla da bağlıdır. Burada iki tane değer var; birincisi inanç din özgürlüğü ve kişisel refaha bağlıdır, ikincisi ise kültürel ve saygı değer bir kültürel gruba katılımıdır.¹⁹⁶

2.9.2.Macar Azınlığın Sorunları ve Hakları

Romanya'da tarihi iki büyük bölge Transilvanya ve Banat isimli bulunmaktadır. Burada Macarlar ve diğer halklarla birlikte yerel halk yaşamaktadır. Romanya'da yaklaşık 22 milyon insan yaşıyor ve bunların 2,5 milyonu Macardır.

¹⁹⁵ Ministry Of Public Information Department For Interethnic Relations, Ministry Of Education And Research, General Directorate For Education In The Language Of Minorities, Minorities And Education In Romania 2000-2001 School Year 2001, Sources: Annual Statistical Reports Of School Inspectorates, Data Of The National Institute Of Statistics, Statistics Bulletin No 8 2000/2001 Babeş Bolyai Universitatea Cluj Napoca, s. 183-210

¹⁹⁶ Ana Nedelcu, **Fundamentele Educatiei Interculturale – Diversitate Minoritati Echitate Cum Se Pot Legitima Teoretic Practic Sau Politic Diferentele Multiculturale**, Editura Polirom, Iaşi, 2008, s. 44-50

Romanyalı Macarların % 96'sı Transilvanya ve Banat bölgelerinde yaşıyor. Macarların Romanya'da her türlü hakları mevcut; ana dillerinde eğitim, Macarca radyo programları, Kültürel gruplar Macarca gazete, Macar partileri, Macarca televizyon programları ve istedikleri zaman anadillerinde avukat tutma gibi çok çeşitli pozitif haklara sahipler.

İlköğretim okulundan lisenin bitimine kadar Macarca eğitim görülmektedir ve bu süreçte seçmeli ders olarak romece okurlar. Macarca eğitim veren üç üniversite vardır Targu-Mureş, Cluj-Napoca ve Timişora şehirlerinde. Her seçim zamanı, Macar partileri halk oylamasına birlikte katılır. Çünkü Macarlar Romanya'da nüfusun %6'sını oluşturmaktadır. Her seçimde Macarların oyu %7-%8'in altına düşmemektedir. Macar azınlık Romen koalisyon hükümeti içinde bir Rumen partisi ile birlikte yer alır¹⁹⁷, en önemli bakanlıkların birkaçında Macar bakanlar bulunur. 2008'de hükümette 12 Macar bakan görev yapmıştır. Romenlerin genel olarak bütün azınlıklarla ilgili ileri derecede bir sorunları yaşanmamıştır.¹⁹⁸

2.9.3.Tatar ve Türk Azınlığın Konumu

Romanya'nın birliğine ve bütünlüğüne problemsiz bir azınlık olarak Türkler, 1989 devriminden sonra kendilerine tanınan anayasal haklardan yararlanmaya çalışmaktadır. Türkler, 29 Aralık 1989 tarihinde Romanya Demokrat Türk Müslüman Birliği'ni kurulmuştur. Bu birlik kısa bir müddet sonra bozuldu ve azınlık Romanya Türklerinin Demokratik Birliği ve Romanya Tatar Türk Müslümanlarının Demokrat Birliği olmak üzere iki farklı dernek altında örgütlendi.

¹⁹⁷ Vasile Ciobanu, Sorin Radu, **Partide Politice Şi Minoritati Nationale Din Romania In Secolul 20**, Editura Teora Media, Vol. III, Sibiu, 2008, s.371-384

¹⁹⁸ http://www.karam.org.tr/Makaleler/590642051_bozkurt.pdf

İki dernek etrafında örgütlenmiş Dobruca'daki Türkler, konumlarına orantılı bölgelerde eyleme devam etmektedirler.¹⁹⁹

Romanya Demokratik Türk Birliği, siyasi ve demokratik kuruluş olup, Türklerin kanuni haklarını savunuyor, verilen hakları daha iyi bir seviyeye çıkartıyor, insan hakları konusunda Romen halkı ve diğer azınlıklarla iyi ilişkiler ve ahenk içerisinde siyasî etkinlik göstermek için ortaya çıkmıştır.²⁰⁰ Prof. Dr. Nuredin İbram, Romanya'daki Müslümanlar hakkında yazmış ve detaylı olarak onların bulunduğu yerlerden; mesela Tatar-Türk köylerinden ya da kasabalarından bahsetmiştir.²⁰¹ Rakam olarak 24.000 Tatar ve Türk Köstence'de yaşıyor, Mecidiye'de 8000.²⁰²

2.9.4. Azınlıkların Meclisteki Temsili

Romanya Demokratik Türk Birliği, Türklerin dil, din, tarih, kültür, folklor ve tarihi değerlerini korumak için Romen Meclisi'ne ve Parlamentosu'na kanun önerileri yapmak ve kendi sorunlarını dile getirmek için bir milletvekili seçiliyor ve meclise gönderme hakkı vardır. Romanya'daki azınlıklar belirlenen nüfuslarına göre Romanya Parlamentosu'nda temsil edilmektedir. Türk ve Tatar azınlığı mecliste, her dönemde birer milletvekili bulundurmaktadır.²⁰³ Macar azınlığının 25 milletvekili vardır. Aynı sayı senatoda da bulunur. Her azınlık, bir parti ya da herhangi bir kurumda siyasi faaliyetler yapmaktadır. Bunlar hem ulusal hem yerel seviyede

¹⁹⁹ <http://www.udttmr.ro>

²⁰⁰ http://www.karam.org.tr/Makaleler/590642051_bozkurt.pdf

²⁰¹ Mecidiye, Kara Murat, Başpınarı gibi belgesellerde Türkler ve Tatarlar hakkında yazarlar: İbd Batueta, Evliya Çelebi, Filip Stanislov, İon Bninski, Dimitrie Cantemir, Hans Cristian Anderson, Xavier Hemmoire de Hell, Ioan Ionescu de la Brad, Jules Mishelot, Grigore Danescu, Carmen Silva'dır

²⁰² Prof. Dr. Nuredin İbram, **Musulmanii Din Romania**, Editura Golden, Constanta, 2007, s.10-25

²⁰³ <http://www.adeksam.org/wp/wp-content/uploads/2013/07/hikmet11.pdf>

çalışmaktadır. Genelde Ulusal Azınlıklar Konseyi içerisinde tartışmalar olur ve bunlar genel temsil sorumluluğu taşır, ve azınlıklar arası yarışmalar olmaktadır.

Seçim döneminde seçim davranışı, anket, kamu bilgileri, seçim katılımı ve bilinç konuları önemlidir, bunlara çok ilgi gösterilir.²⁰⁴ Sivil toplum bilinci etnik topluma karşı söz konusudur. Burada sivil milliyetçilik konusu ortaya çıkmakta, bu perspektif haklar, kültür ve vatandaşlık sorunlarını içermektedir. Sivil milliyetçilik sonraki öğelerle kanuna uygun olur. Bunlar; yasa, seçim, millî bağlılık, demokratik çokluk, özgürlük yaratmaktadır. Etnik milliyetçilik bir sonraki öğelerle kanuna uygun görünür: kan bağı (aile), ortak devlet, etnik şartı, kardeşlik, millet, miras ve duygusal bağ.²⁰⁵ Romanya'daki azınlıklar, farklılıklar ve tipoloji, ulusal azınlıkların sorunları için, azınlıkların siyasi katılımı, azınlıkların dil eğitimi, sosyal ve eğitim farklılıkları için etnik varlığına göre yönetilir.

Azınlıkların siyasi görüşü ve siyasi seçkinleri arasında farklılıklar olabilir: Macar azınlık her zaman kendi statüsü hem kamu hem siyasi anlamda, Romen devleti ile beraber çalışmaktadır. Azınlık sorunlarının azaltılması için kültürel kimlik sorunu yaşayan siyasi sisteminle bütünleşiyor, spesifik temsilî mekanizmalar aracılığıyla bütün kaynaklar mobilize ediliyor ve bütün siyasi kararlar kendi siyasi kimliğini korumak için alınmaktadır. Çingene azınlık sosyal ve kültürel alanda dışlanmış ve

²⁰⁴ Mircea Ceşa Gheorghita, Claudiu Tefiş, **Alegerile Pentru Parlamentul European, Romania**, Editura Polirom, Iaşi, 2008, s.120-123

²⁰⁵ Traian Rotariu, Mircea Coaja, **Alegerile Generale 2004, O Pectiva Sociologica**, Colectia Universitas, Seria Sociologie, Alba İulia, 2005, s. 36

son yıllarda Romanya'da bu azınlığın yurt dışına gidişi nedeniyle nüfusu azalmıştır.²⁰⁶

Azınlıklar hakkında daha fazla bilgilenmek için insan haklarına göz atılması gerekir. Helsinki Son Senedi olarak da bilinen anlaşma, NATO ülkelerini, Varşova Paktı uluslarını ve on üç tarafsız ve bağlantısız Avrupa ulusunu içeren otuz beş adet katılımcı tarafından imzalanmıştır. Sözleşme dört bölüme ayrılmıştır. Birinci kısım; güven yaratıcı önlemler kurumunun da dahil olduğu devletler arasında ilişkilere ve çok özel sorunlara rehberlik eden, temel ilkeleri içeren Avrupa'nın güvenlik konuları ile ilgilidir. İkinci kısım; ekonomi, bilim, teknoloji ve çevre alanlarında işbirliğini öngörmektedir. Üçüncü kısım; insan haklarını, kültürü, eğitimi ve Avrupa çapında insan, düşünce ve bilginin serbest akımını da içeren insancıl çabaların artırılması konusunda işbirliğini öngörmektedir. Bazen dördüncü kısımda atfedildiği üzere; anlaşma aynı zamanda, katılımcı devletleri konferans'ta önyak olunan çoktarafli sürecin devam ettirilmesi konusunda izleme konferanslarına çağırılmayı da öngörmektedir²⁰⁷. Doğu ile Batı arasındaki düşmanlığın azaltması yönünde önemli bir çaba göstermektedir.²⁰⁸ Bazı aksiyonlar Helsinki Anlaşması'nın ilkeleri reddetmiştir Doğu ile Batı arasındaki ilişkiler kötüleşmiştir.²⁰⁹

Türk azınlığın dinî işleri Köstence'de Romen makamlarca atanan müftü kanalıyla Romanya Müslümanları Müftülüğü tarafından yürütülmektedir. Bu

²⁰⁶ Anayasada görebildiğimiz kadarıyla bütün azınlıklara pozitif dışlanmanın dışında eşitlik veriliyor. Geleneklerini ve âdetlerini gerçekleştirmeleri için devlet hiçbir zaman engel olmadı.

²⁰⁷ Önemli izleme konferansları Belgrad'da (1977), Madrid'de (1980) ve Viyana'da (1987) düzenlenmiştir

²⁰⁸ http://www.turkcebilgi.com/helsinki_anla%C5%9Fmas%C4%B1

²⁰⁹ İstvan Kortvah, Centrul de Cercetare a Relatiilor Interetnice, **Minoritatile Din Romania, Aspecte Politice**, Editura Limes Cluj, 1992, s. 8-37

Müftülüğe bağlı hizmet veren soydaş din adamlarına ekleyerek Diyanet İşleri Başkanlığı aracılığıyla görevlendirilen din adamları da müftülük gözetiminde müslümanlara müteveccih din hizmetleri vermektedir. Son dönemde kullanım dışı eserlerin çoğu restore edilerek ibadete açılmıştır. Babadağ, Mecidiye, Köstence, Tulça, Çernavoda gibi yerlerde Osmanlılardan kalan camiler, bugün de Müslüman azınlığa hizmet vermektedir.²¹⁰ Romanya'daki ve Balkanlar'daki azınlıkların özellikle Müslümanların son zamanda dışlanmış durumda olduğu söylenebilir.²¹¹ Genel olarak azınlıklar Avrupa Birliği'nden yardım almakta, çünkü son yıllarda bütün azınlıkların gençleri ana dillerini konuşmamaktadır.²¹² Bugün iki Türk topluluğu arasındaki farkı, bu uygulamada aramanın yanlış olmadığı söylenebilir. 1957'de gerek Türkçe, gerekse Tatar Türkçesi ile ders okutulamayacağı söylenip bütün Türk okulları kapatılmıştır. Bu süreç 1990 yılına kadar sürmektedir.

1990 sonrası dönemde Romanya'daki azınlıkların durumu düzeltilmiş ve kendilerine tüm haklar sağlanmıştır. Türkçe konuşmaları ve dinî zorunluk yerine getirmeleri serbesttir, Türkiye'ye seyahatleri engellenmemekte, yükseköğrenim yapmak isteyenlere zorluk çıkarılmamaktadır.²¹³ Mahkemeler tarafsız davranmakta, müslümanlar din ve ismi değiştirmeye zorlanmamaktadır.²¹⁴

²¹⁰ http://www.turkcebilgi.com/helsinki_anla%C5%9Fmas%C4%B1

²¹¹ Mehmet Hacısalihoglu, Fuat Aksu, **Foundation For Middle And Balkans Studies**, YTÜ Department of Political Science and International Relations, Preceding of International Conference of Minority Issues in the Balkans and European Union, İstanbul, 2007, s. 14.

²¹² Emil Tarcomnicu, **Minoritatile Romanești Sud Dunarene, Studiu Etnografic Al Romanilor**, Editura Etnologica. s.11-12

²¹³ http://www.karam.org.tr/Makaleler/590642051_bozkurt.pdf

²¹⁴ Din olarak Romanya laik bir devlettir ve resmî dini yoktur. 2002 sayımlarına göre ülkenin %86.7'si Ortodoks'tur. Bunu %4.7 ile Katoliklik, %3.7 ile Protestanlık ve %1.5 ile Pentekostallık izler. İslam, Romanya'da tarihî bir din olmasına rağmen sadece Dobruca'da yaşayan 60,500 Türk ve Tatar arasında yaygındır.

2.10. Romanya’da Milliyetçilik

Romanya’da son 25 yıldır (1989-2014) demokrasi ve milliyetçilik kavramları çok değişmiştir ve bu konuyla ilgili detayları, Tom Gallagher ifade eder. Gallagher, Romanya’daki etnik milliyetçiliğin iki nedenini şöyle açıklamaktadır: Transilvanya ile Besarabya’nın kaybı ve komünizmin zorla empoze edilmesi bunlardan birisidir. 1990 yılının mart ayında komünizm sonrası Doğu Avrupa’da ilk etnik çatışma başlamıştır. Güç temsilcileri Iliescu’nun tek çözüm olduğu konusunda halkın yanlış düşündüğünü kanıtlamak için Romen ve Macar çatışmasının yanında işçiler, entelektüeller, gençler ve yaşlılar arası çatışmayı da körüklemiştir. Demokratikleşmenin ilk yıllarında milliyetçilik siyasal bir enstrüman hâline getirilmiştir. Popüler milliyetçilik sivil milliyetçiliğe göre daha fazla etnik değere dayanmaktadır²¹⁵. 1990’da sosyal demokrasinin geleceği konusunda büyük katkıda bulunmuş ve sosyal yenilenme ile hayal kırıkları yaşanmıştır. Avrupa’daki Sosyal Demokratlar dünyanın karşısında serbest bölgeler piyasasındaki güveni kaybetmiş ve Doğru Avrupa’da sosyalizm çökmüştür. Ronald Reagan’nın ve George Bush’un Amerika’da düzenlediği güç işe yaramış ve diğer planda Alman ve İngiliz büyük partileri uzun süre deneyimli bir muhalefet sergilemiştir.

Siyasi planda kısa bir süre kalacağı düşünülen ve o dönemde sınırları çok dar olan sosyal demokrasiye medya büyük emek sarfetmiş ve onu canlandırmıştır. Sosyal demokrat anlamda İngiltere’de çok örnek bulunmaktadır ve bu örnekler ulusları etkilemektedir. Aslında Avrupa’da uluslar genelinde çok büyük bir etkilenme olmuştur. Bunun için uluslararası diyaloga ve küreselleşmeye yönelmek

²¹⁵Tom Galagher, **Romania After Ceausescu**, Editura Teora, Bucureşti, 2001, s. 67

gerekmıştır.²¹⁶ Milliyetçilik evrensel bir koşul gibidir. Batı'da, devletlerin formasyonu milliyetçilikten önce gelmektedir: mesela İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde. Doğu'da, devletler imparatorluklardan ayrılmışlar ve kendilerine dil, kültür, din ve tarih birliğine dayalı ulusal kimlik empoze edilmiştir²¹⁷.

Romanya halkının uyanışı büyük ölçüde dile dayanmaktadır. Romenler Latince kökenli bir dil konuşur ve Romanların akrabalarıdır. Aynı zamanda Doğu Avrupa'da da milliyetçiliğin yükselişi dile göre olmuştur. 18. yüzyılın sonu ile 1918 yılları arasında, ulusal bilincin yükselişi, uluslararası ilişkiler tarafından hızlandırılmıştır. Bu dönem, milliyetçilerin önce otonomi daha sonra egemenlik kazandığı dönemdir. Romen milliyetçiliği farklı varlık sektörlerini dönüştürmek için entelektüel ortama girer ve Romen idealleri temel devlet politikası hâline getirilir. Okullarda Romence zorunlu dil durumuna getirilerek Romenleştirme yapılmaya çalışılmıştır. 1938 yılına kadar Romanya'da uygulanan siyasal sistemler geçmiş kahramanlıkları anımsatıyordu. Milliyetçi doktrin daha çok etnik azınlık kültürleri kapsıyordu: Ruslar, Türkler, Macarlar, Yunanlılar ve Yahudiler,²¹⁸. Romen milliyetçileri hemen hemen istediklerini elde etmişlerdi. Yeni ulus devlet yapısı, etnik milliyetçi kriterlere dayanmak zorundaydı.

20. yüzyılda anayasaya liberal toplum düzeni ve azınlıklar ile ilgili ifadeler konuldu: özgürlük, eğitim, basın, dil, din ve etnik kökene bakılmaksızın vatandaşların örgütlenme özgürlüğü olduğu belirtilmiştir. Ancak bu ifadeler politikacılar tarafından pek dikkate alınmamıştır. Antonescu rejiminin ilk döneminde büyük bir antisemitizm göze çarpmaktadır. 1944 sonrası Doğu Avrupa ülkelerinde

²¹⁶Giddens, 1998, s. 223

²¹⁷Daniel Chirot, **Schimbarca Sociala**, Editura Romana, București, 1999, s. 56

²¹⁸Cojoc, 2009, s. 48

milliyetçilik ateşi sönmeye ve 2. Dünya Savaşı'nda birbirine düşman olanlar arasında bir bir dostluk anlaşmaları imzalanmaya başlanmıştır.

Devletlerin birbirlerinden toprak istekleri sona erdikten sonra azınlık hakları tanınmıştır. SSCB tarafından empoze edilen yeni enternasyonalizm Sovyet çıkarlarını vurgulamıştır. Savaştan önceki dönem, Komünist Parti azınlıkları cesaretlendirmek için Comuntern çizgisini devam ettirmiştir. Moskova'nın empoze ettiği azınlık karşıtı politika Romenler arasında memnuniyetsizliği artırmıştır, hatta Romanya'da Komünist Parti'nin üyeleri bile aralarında bölünmüştür. Bu arada Romanya'da ulusal değerler ve ekonomik bağımsızlık yükselmiş, liderler totaliteryan kontrolün empozesine muhalefet etmek istemiştir²¹⁹. Çavuşesku, 1965 yılında insanlara parti politikasını empoze etmek için milliyetçiliği körüklemiştir. PCR milliyetçiliğin güç ürettiğini ve meşruluk sağladığını keşfeder. Çavuşesku'nun liderlik stili vatandaşlar arasında organik bağları vurgulamış; hep beraber düşmanlara, azınlıklara ve komşu devletlere karşı savaşılması gerektiğini söylemiştir. Bu dönemde Çavuşesku, Macarların başka bir millet olduğunu tanımayı reddetmiştir. 1980'li yılların başında, Macar tehdidi Transilvanya entelektüellerinde bir uyanmaya neden olmuştur. Bu durum 1989 yılına kadar devam edecektir. 1989 yılında siyasi rejim büyük bir evrim geçirir. Üstelik totaliteryan fenomen daha fazla yoğundu. 22 Aralık tarihinde açıklanan Ulusal Kurtuluş Cephesi programında şunlar yer alıyordu: demokratik çoğulcu bir sistem, serbest seçimler, azınlıklara özgürlük ve dış politika uyumu. Seçimlerde Ulusal Kurtuluş Cephesi, parçalanmış muhalefetin zayıf durumundan yararlanarak büyük bir avantaj elde etti.

²¹⁹ A.g.e., s. 50

Kitle iletişim araçlarının manipülasyonunun rolü 1990 şubatındaki gösterilerin organizasyonunda da görülmekteydi. Partinin devletle özdeşleştirilmesi şehirlerde yaşayan Romenler tarafından eleştirilirken bu manipülasyonun da etkisiyle kırsal kesimde yaşayanlar tarafından umursanmadı. Bu dönemde Ulusal Kurtuluş Cephesi, Doğu Avrupa'daki en büyük çoğunluğu elde etmiştir.²²⁰

²²⁰ <http://portalspiritual.com/ebook/Romana/Alina%20Mungiu%20Pippidi%20-%20Romanii%20dupa%20'89.pdf>

3. ROMANYA SOSYAL DEMOKRAT PARTİSİ

3.1. 1989'dan Sonra Romen Sosyal Demokrasinin Başlangıcı

1989'daki devrimden sonra komünizmden demokrasiye geçiş, sosyal demokrat bir yolla emekçi kesimi savunan partilerinin birçok kısımda uygulanmıştır.*²²¹. Tarihsel mantıktan yararlanan Sosyal Demokrat Parti, hükümetin işleyişi üzerinde önemli bir etkiye sahip olmak için kullanabileceği bir fırsatı kaçırmıştır. Kısa bir anlaşma süreciden sonra Ulusal Kurtuluş Cephesi ve Romanya Hümanist Partisi birleşerek Demokrat Romen İttifakı ile PSDR kurulmuştur. 1996'daki parlamento seçimlerine katılımı göz önünde bulundurarak 1995 yılında Demokrat Parti ile beraber güçlü bir birlik kurar. Sosyal Demokrat Birlik olarak adlandırılan yeni birlik, yeni bir koalisyon Romen Demokrat İttifakı ve daha sonra Sosyal Demokrat Parti, UDMR - Romanya'daki Macarlar Deomokratik Birliği çerçevesinde hükümete katılmış ve varlığı 1999'a kadar sürmüştür.²²²

Modern sosyal demokrasi işçilerin güvenliğini, tüketiciler ve küçük girişimciler için yasal önlemlerle ekonomik bir sosyal pazarı yani karma karışık ekonomiyi, liberal ilke ve serbest değişime alternatiften sonra saydamlığı ve eşitliği temel alan ahlaki bir ticaret ve adaleti sürdürmelidir. Serbest piyasa sisteminde çalışmak isteyenleri korumak için, ürünlerin etkilerini hesaplayan pazar için aşırı ve karışık bir sosyal koruma sistemini oluşturmak gerekir. Geliri topluma tekrar dağıtmak için gelişmiş bir vergi sistemini, çocuklar için devlet tarafından finanse edilen halk eğitim sistemi ve sağlık sistemini sağlar. Daha sonra çalışanlar için

²²¹ *Kronolojik bir bakış açısıyla, eski rejimin düşmesinden sonraki Romen siyasi sahnesinde ortaya çıkan ilk Sosyal Demokrat Parti 17 Ocak 1990'da PSDR (Partidul Social Democrat Roman-Romen Sosyal Demokrat Partisi) oldu.

²²² <http://www.psd.ro>

güvence altına alınmış minimum koşullar; minimum maaş ve umulmadık işten çıkarmalara karşı koruma gerekmektedir. Çevre koruma, egemenlik, gelişmek ilkesi, kültür, azınlık hakları ve açılmış bir güç politikası olması gerekir. Modern insan hakları ve bunu tamamlayıcı olan sosyal haklar, sonra da güvenli ve ilerleyen sosyal politika barışseverliği izlenmelidir.

Sosyal demokrasi, sosyal sınıfların gücünü sınırlamayla, dezavantajlı olan vatandaşların sosyal güvenliğinin kategorilerini, maddi ve manevi değerlerin faizlerini yükselten üreticilerden bahseder. Eşitlik ilkeleri, sosyal hakları temel almak zorunda olan, demokratik olarak ilerleyen toplumu ve organizasyon olarak sayılan siyasi öğretiyi temsil eder. Dünyada uluslararası sosyalistler ve tüm kıtalarda siyasi organizasyonlar vardır. 161 partinin katılımıyla oluşan özgürlükler partisi, evrensel bir sosyal demokrat organizasyonudur.*²²³ Ayrıca bu parti tüm siyasi partilerden, Avrupa Birliği'ndeki sosyal demokrat ve işçilerden meydana gelir (PES-Avrupa'daki Sosyalistler Parti). Avrupa Birliği'nin 2007 yılına kadar 25 üyesi vardır ve 1 Ocak 2007 tarihinden itibaren Romanya ve Bulgaristan da üye olur.

3.2. Sosyal Demokrat Parti'nin Yapısı

Sosyal Demokrat Parti'nin organları savunma, dış politika, kültür, yönetim vb. gibi alanlarla ilgilenmiştir. Sovyet devletinin ilk güvenlik kurumu olan teşkilattır, yangından buğday dağıtımına kadar her şey ile uğraşan bir organdır. KGB seçkinleri kontrol etmekle görevlidir ve bütün sosyal çevrelerden sorumlu olup rejim karşıtlarının karşısına bir hayalet gibi çıkmıştır. Sovyet Gizli Haber Alma Teşkilatı

²²³ Bu organizasyonun kökleri 1889'daki 2.Uluslararası'na dayanır ve Frankfurt'taki kongrede finanse edilerek 1951'de asıl biçimini almıştır.

KGB yabancı ülkelerle ilteşime geçme ayrıcalığına sahipti²²⁴. Demokrat olarak adlandırılan bu entelektüellerin ortaya çıkması Perestroika'yı başlatan gelişmelerden birisidir. Bu entelektüeller devlet zenginliğinin özelleştirilmesini ve ekonomik sistematüğün mülkü olmasını gerektiren bir kurtuluş süreci öngördüler ve çabalamaya başladılar. Bu yönüyle gelişmeler devletin ekonomik ağına zarar vererek kontrolsüz bir şekilde gelişmiştir. Pratik olarak kurtuluş, ideolojinin paraya feda edilmesi anlamına gelmiş ve partinin bütün faaliyetleri satın alınmıştır.

Komünizmin büyük problemi mülkiyetin açık olarak tanımlanmamasıdır, sosyal barış bundan şiddetli bir şekilde etkilenmiş, hiçbir yetki açıkça tanımlanmamıştır. Güçler ayrılığı olmaması devletin bir diktatörlük şeklinde işlev görmesine yol açmıştır.²²⁵ Böyle bir durumda sistem daha ne kadar devam edebilirdi, sorusu ortaya çıkmıştır. Buradaki cevap liderin istekleri, toplumun bütün alanlarını kapsayan ve farklı fikirleri, imkânsız hale getiren devlet organları, polis sistemi, toplumda barışı koruma çabaları ve komünizmin çökmekte olduğunu açıklamaktan duyulan korku nedeniyle toplum genel olarak yaralanmıştır. Bu problemler beraberinde her bir nesil sıfırdan başlamak zorunda kalmış ve alternatif savunucularından yeterli liderlik kapasitesine sahip seçkinler çıkmadığı için bu çöküş süresi olması beklenenden daha fazla uzamıştır. Komünizmin sonunu getiren koalisyonun uzlaşmalarının kabul edilmemesi ve bu yüzden bölünmeye sebep olan parti doğasıdır. Bu şekilde parti parçalanmış ve bu parçalanmanın ardından ortada sadece bir kargaşa kalmıştır.²²⁶ Bu konu hakkında entelektüeller sadece konuşup hiç

²²⁴ Bu iletişim, özellikle entelektüel faaliyetlerin yoğunlaştığı 60'lardan 80'lere kadar olan dönemi kapsar. Bu şekilde 70'lerin KGB'sindeki çoğu üyede entelektüel bir biçimlenme gelişmişti

²²⁵ Françoise Thom, **Sfarsiturile Comunismului**, Traducere de Gabriela Gavril, prefață de Liviu Antonesei, Polirom, Iași, 1996, s.17

²²⁶ A.g.e., s.28

harekete geçmemekle, pasif kalmakla suçlanmıştır. O dönemde tembel ve hazırlıksız entelektüellerden temsilciler seçilmiş olup kendilerine komünizm karşıtlarının politik programlarını ortaya çıkarma görevi verilmiştir. Bu kesimin demokrasinin gelişimi hakkında bilgileri yanlıştır. Entelektüel bir yaşam tam anlamıyla çökmüş durumdadır ve Batı entelektüelleri böyle olmadığı için şanslıdır. Bu süreçteki entelektüeller eskidir, güvenilmezdir ve insanların korkuları hakkındaki bilgileri yeni politik liderlere vermektedir.

Komünizm sonrası dönem entelektüellerin ahlaki ve maddi iflaslarıyla özdeşleştirilebilir ve bir sonraki dönem birçok problemlerle karşılaşılacaktır, çünkü komünist rejimler arkalarında genel grevler ve polis kışkırtmaları bırakarak çekilmişlerdir. Böylece komünizm sonrası dönemin yeni rejimleri meşrutiyetten de mahrum olacaklardır. Komünizm yeni rejimlere miras olarak maddi, psikolojik ve ahlaki bir iflas bırakmıştır, bundaki amaçları demokrasinin ve pazar ekonomisinin kolayca gelişmesini engellemektedir. Yeni rejimin güçleri sadece Batı dünyasındaki ekonomik gücü gibi olmayacaktır; daha ziyade politik güçlükler olacaktır.²²⁷ Komünizm sonrası dönem bir soru ortaya çıkarmıştır: totalitarizmden demokrasiye kolayca geçiş iki rejim arasında bir yakınlığa işaret eder mi? Cevap problemlerden kaynaklanır ve onlardan birisi meşrutiyet problemidir. Buradaki genel amaç halk egemenliğini desteklemektir. Bu amaç bir kez ortadan kalktıktan sonra komünizm sonrası dönem ve devleti mantığı da ortadan kalkar. Sovyet dönemi insanı politik bir bağlantıyı dolandırıcılık çetesi gibi görmüştür. Yasalar masum kişilere uygulanmamıştır; mesela adalet sistemindeki yolsuzluklar neticesinde siyasi, ticari veya idari haklar bulunmamaktadır.

²²⁷ A.g.e., s.33

Elitlerin yaygın kanaati, genel olarak entelektüelleri komünizmin bir piyonu gibi görmeleridir. Ancak gerçekte komünizm ve entelektüeller arasında karşılıklı bağımlılık vardır. Çoğu eleştirmekle birlikte bir entelektüel partiye bağımlıdır ve mevcut ahlaki yozlaşmışlıklar görülmektedir. Onlar ticarete başarılı olamamışlar - çünkü yetiştirme şekilleri teorik bir yetiştirmeydi- ve komünizm döneminde rejimin sığınağında yaşamışlardır.²²⁸ Komünist idare, yetkilerinin tam olarak belirlenmediği bazı organlar ve idareler kurmuştur. Burada hemen hemen her durumda yürütme-yasama karmaşası yaşanmıştır. Bu sistemde bir şekilde sonuç alabilecek bir tek unsur bulunmaktadır: lider ve kişisel güç. Bir başka karakteristik element, bir makamın boşalmasından sonra kimin geleceği ile ilgili mekanizmanın olmaması ve her seviyedeki makam için kavgalar yaşanmış olmasıdır. Bu sistemde mantıklı bir muhalefet oluşmamıştır. Komünizmin bütün bu özellikleri komünizm sonrası dönemde ortadan kalkmıştır. Ancak komünizm sonrası dönem enflasyonun artışı, kurumların ortadan kaybolması, devlet desteği ve girişimlerinin ortadan kalkması, iş güvencesinin bitmesi anlamına gelmiştir. Herkesin yaptığı yanına kâr kalır anlayışı gelişmeye başlamıştır. Ayrıcalıklar devam ettirilmiş ve eski komünist diktatörlüğün yerini kaos almıştır. Komünizm sonrası dönem ihtilaf kültürü tarafından karakterize edilmiş ve bunun sonucu olarak da politik farklılıklar yerine ünlü bir kişinin etrafında oluşturulmuş politik gruplar ortaya çıkmıştır.²²⁹

²²⁸ A.g.e., s.39-40

²²⁹ A.g.e., s.45

3.3. Sosyal Demokrat Parti'nin Profili

Bu partide örgütün serbest gelişimine katkıda bulunmak için her bir kişinin serbest gelişimine uygun bir ortam gerekir. İnsanlar en önemli kaynaktır ve insana yapılan yatırım adaletin temelini oluşturur, öyleyse tüm vatandaşların eşit haklara, yasaklara ve fırsatlara sahip olması savunulur. Kültürde, sürekli eğitimde, sağlıkta ayrıcalıklı değil eşit hakların olması gerektiği söylenir. Bireysel ve ulusal refahın kaynağı için iyi ve organize edilmiş bir çalışma sürdürerek iş fırsatları yaratılır. Yüksek maaşlı iş, sosyal güvenlik, adalet ve sosyal dayanışma için insanlar birlikte çabalar. Bunlar ekonomide ve günlük yaşamdaki bilgide ilerlemek için daima gerekli koşullardır, ama malı mülkü sahiplenmek bu mücadelede vatandaşların sosyal devlete karşı koymalarına neden olur. Geleceğin getireceği değişimlere herkesin uyumu için gereken güçlü destek, tüm üyelerin sorumlu olduğu bir toplum inşası için ve toplumda restore edilen güven için ana kaynak olacaktır.

Böyle bir uyum ulusal fayda değerleri için serbest bir piyasa sunar ve azınlıkların meşruluğunu korur. Korunamayanlar, kolay zarar görenler ve ekonomik, sosyal, ahlaki açılardan etkilenenler ihtiyaç duydukları destek partiden sağlanabilir. Bu tür destekler yenilikçi ve birlik ruhunda olan vatandaşa cesaret verir. Romen toplumu bireysel değerleri ve Avrupa Birliği'nin sosyal değerleri (dayanışma, özgürlük, eşitlik, sosyal yargı ve sorumluluk) ile desteklenen tüm fikirleri ve çözümleri yaratmak için çabalayan siyasi bir tabakadır. Toplumun sürekli modernleşmesi ve Avrupa ailesiyle tam bütünleşmesi için hareket edilmektedir.*²³⁰

²³⁰ Tüm bunlar için, Romen toplumu önünde siyasi ve ahlaki garanti veriyor.

3.4.Sosyal Demokrat Seçkinler –Liderler

Bu konuyu incelemek için önce liderlik konusunu ele almak gerekir. Lider, her şeyden önce kim olduğunu bilmeli, kendine güvenmelidir, yol gösteren olmalıdır ve insanlara değer vermelidir. Bir siyasetçi, siyaset yoluyla ülkesine hizmet götürme anlamına gelir. İyi bir lider insanları etkileyen positif, cesur, yenilikçi ve mantıklı hareket eden bir politikacı mı aklınıza geliyor? Liderleri önder yapan en önemli özelliklerinden biri çevrelerinde akıllı, harekete geçmeye hazır, sadık ve coşkulu takipçilerinin olmasıdır.²³¹

Siyasette lider, yetenekleri ve kişisel özellikleri nedeniyle çok geniş bir seçmen kitlesini peşinden sürükleyebilen, onların davranış ve kararlarını etkileyebilen- değiştirebilen, bunları başarabilecek belirli yeteneklere sahip kimsedir. Bu niteliğiyle siyasi partilerde lider, siyasi parti üyelerini ve geniş bir seçmen kitlesini etkileyebilen, ikna edebilen, belirli konular etrafında harekete geçirebilen kişidir. Siyasi başarıda parti liderlerinin yetenekleri ve kişisel özellikleri çok önemlidir. Örneğin etnik grup, din, cinsiyet ve fiziksel özellikler, lider olmak ya da lider kalmak açısından önemli unsurlardır. Kişisel özellikler, lider olmak ve lider kalmak açısından çok önemlidir. Ancak kişisel özellikler yanında, bireylerin yeteneklerinin de liderlikte etkili olduğu bilinmektedir. Bu yetenekler arasında konuşma yeteneği, ikna yeteneği, bilgi, birleştirme ve bütünleştirme becerisi yer almaktadır.²³²

Liderlerin bazı önemli yetenekleri bulunması ya da bulunmaması, onların lider kalmalarında olduğu kadar, başarılı bir lider olup olmayacaklarını da

²³¹ <http://www.gencgelisim.com/v2/content/view/1270/1/>

²³² Max Weber, **Politica O Vocatione Si O Profesie**, Editura Anima, București, 1992, s.74

belirleyebilmektedir. Çok kavgacı, kimseye güvenmeyen, sürekli korku ve panik içinde hareket eden, sürekli yalan söyleyen ve güler yüzlü olmayan liderlerin başarılı olması ve lider kalması çok kolay değildir. Lider olmak ve lider kalmanın bazı özel yetenekler istediği ve bu özelliklerden birisinin de karizma olduğu söylenir. Karizma, bir kişiyi lider yapan önemli özelliklerdir. Bunlar arasında konuşma yeteneği, güçlü ve dürüst kişilik, saygınlık, ahlak, yerinde ve zamanında doğru karar verebilme özelliği, çevresindekileri yönetebilme becerisi geleceği anlayabilme yetisi gibi niteliklere sahip olmak gelmektedir. Bir siyasi partinin lideri, onu başarıya götürecektir en önemli öğelerden birisidir. Siyasette liderin başarısı, seçim başarısı açısından olmazsa olmaz koşullardan birisidir. Siyasette duygudaşlık, seçmen tercihlerini etkileyen dışsal çevre unsurlarının anlaşılabilirliği kapsamında önemsenir. Bunlar arasında ülkenin ya da seçim bölgesinin ekonomik ve siyasal yapısı, gelenekler, görenekler, seçmenin kültürel alışkanlıkları, siyasal davranış kalıpları gibi unsurlar bulunmaktadır.²³³ Liderliğin sırrı, yüksek ahlaktır belirlenmiştir. Bu olgunluğa erişenler, etraflarında istişare ve danışma ekibi oluşturur. Yüksek ahlak ile bezenmeyen kimseler, belli makam ve mevkileri bir dönem meşgul etmiş olabilir.²³⁴ Fakat oradan indiklerinde hiçbir değer ifade etmiyor hâle gelebilirler. Bu durumdan korunabilmenin yolu yüksek ahlaktan geçmektedir. Kendi ihtiraslarına hâkim olabilen kişinin toplumsal liderliği, herkesi memnun kılar. Romanya'nın en bilen liderlerden biri Nikolay Çavușescu idir.

²³³ Birol Ertan, **Siyasette Başarının Anahtarı DELTA Yöntemi**, Pollmark Piyasa ve Kamuoyu Araştırmalar, Ankara, 2008, s. 59

²³⁴ <http://hurbakis.net/content/insan-odakli-siyaset>

3.5.Sosyal Demokrat Parti ve Liderliği

Romanya'daki elitlerin çoğu Sosyal Demokrat Parti'de bulunmaktadır. Bunların ülkenin tarihindeki önemi ve nasıl bir katkı sağladıkları belirtilmiştir.²³⁵

Ion Iliescu: 1989'dan sonra Romen siyasetinin en baskın figürüdür. 1990-1996 ve 2000-2004 yılları arasında Romanya'nın seçilmiş başkanı ve 2007 yılında SDP'nin tarafından senatörü olmuştur. Görev döneminde siyasi, sosyal ve ekonomik reformları başlatmıştır. 2005 yılında 90'ların madencileri, Ion Iliescu rolünü korumak için bir çeşit engizisyon başlamıştır. 2006 yılının sonlarında Ion Iliescu SDP'nin Şeref Başkanı seçilmiştir. Eskiden Romanya Sosyal Demokrat Partisi ve daha sonra Sosyal Demokrat Parti'nin Ulusal Kurtuluş Cephesi'nde bazı dönüşümler olmuştur. Iliescu anayasası duyurmuştur. 1989'daki devrim halkın ayaklanmalarıyla Timişoara'da başlamıştır. Nikolay Çavuşesku'nun ölümünden sonra Iliescu, siyasi muhaliflere baskı uygulamış ve Ulusal Kurtuluş Cephesi şeklinde bir parti oluşturmuştur. 1989 yılında Kurtuluş Cephesi kurulmuş, ilk serbest seçimler organize edilmiştir. Yeni parti insanlara tanıtılmış, üyelerinin büyük bir kısmı seçimlere FSN'den aday olmuş ve parti oyların % 70' den fazlasını kazanmıştır. 2007 yılında Tom Gallagher, İon İliescu'nun siyasi düşüncesinin bozuk ve kişiliğinin vefasız olduğunu düşünür. Lider durumunda olan bu lider insanların çoğunluğunun hayat standartlarına engel koymaktan başka bir yenilik getirmemiştir. Bu nedenle birçok vatandaşı ülkeyi terk etmiş, 2005 yılında Iliescu, kendi partisi için yük hâline gelmiştir²³⁶.

²³⁵ www.psd.ro

²³⁶ <http://personalitati.infoportal.rtv.net/biografie~nume-ion-iliescu.html>

İlk devrim sonrası, Romanya'nın uluslararası anlaşmasıyla beraber yeni anayasası referandumla kabul edilir. İliescu 1992, 1996 seçimlerinin seçilmiş başkanıdır. Eskiden İliescu, çok partili seçimleri ve orijinal bir demokrasiyi önermiştir. İliescu komünist ideolojiyi tavsiye etmemiş ve ilk devrim sırasında sunulan program dâhil, tarımın ve ticaretin yeniden yapılandırılması gibi konularda yenileşmeye bir değnek olmuştur.²³⁷ 21 Nisan 2005'te İliescu, Mircea Geoana ile yarıştı, parti başkanlığını kaybetmiş, ancak parti içinde idari yetkisi olmadan 2006 yılında partinin onursal başkanı olarak seçilmiştir. Komünizmden sonra gördüğümüz kadariya Ion İliescu Romanya'nın ve Sosyal Demokrat Parti'nin en bilinen siyasetçisidir. Onun adı er zaman onun adı Romanya tarihinde kalacaktır. Demokrasiye evet demiştir ve onun aracılığıyla Romanya'da çok partili sistem başlamıştır. Ion İliescu, Sosyal Demokrat Parti'nin kuruluşundan 2014'te kadar çok önemli rol oynamıştır ve hâlâ oynamaktadır. Romanya tarihinde sosyal demokrat hareketin kendi karışık teorilerinde ve siyasi gelişiminde önemli bir isim olduğu ifade edilebilir.²³⁸

Adrian Năstase : 1992-1996 arası ve aralık 2004 mart ayında 2006'da Milletvekilleri Odası Başkanı, nisan 2005'te Sosyal Demokrat Parti'nin başkanı olmuştur. 2008 yılından itibaren SDP'nin Ulusal Konsey Başkanı olur. 2008 yılına kadar başbakan yardımcısı ve Sosyal Demokrat Parti'nin milletvekilidir. Daha önce 9 Ocak 2001'de Sosyal Demokrat Parti'nin başkanı görevi vardır. Avrupa'da insan haklarının ve uluslararası ile ilgili olduğu diğer adli konularda koruma sistemi ile ilgili farklı yayınları bulunmaktadır. 1991-1992 yıllarında Dışişleri Bakanı iken

²³⁷ New York Times Newspaper, **Upheaval in the East: A Rising Star; A Man Who Could Become Romania's Leader**, 23 December 1989, s. 15

²³⁸ Berman, 1998, s. 13

siyasi bir karar alır ve siyasi bir lider olarak başbakanlık yetenekleri kazanır. Adrian Nastase demokratik siyasetle beraber Romanya'daki vatandaşları için istikrar ve süreklilik oluşturmuştur. Diplomat ve bir lider olarak Adrian Nastase, aktif siyaseti ve saldırgan algısını değiştirmek için dış plana başlamıştır.

Nastase, başbakanlığı döneminde birçok politik olay ve ilişki değiştirmiştir; Romanya NATO'nun üyesi olmuştur. Nastase aralık 2004'te Avrupa Birliği'yle anlaşma yapmıştır. AB'ye entegrasyon Adrian Nastase gibi siyasi ve diplomatik bir insanın hayatında yaşam projesini temsil eder.²³⁹ Avrupa Birliği mevzuatı ile üyelik müzakerelerini tamamlanmıştır ve 2007 - 2008 yılında gerçekleşmesi beklenen AB üyeliği için gerekli reformları uygulamıştır. Onun dışişleri bakanlığı döneminde AB Schengen antlaşmasına dayanarak vize kısıtlamalarını kaldırmıştır. Romen halkı tarımda çalışmaya devam ederken Nastase hükümetinin tarım politikası ile Romen toplumun önemli sorunlarını çözmüştür. Eleştirilen ekonomik büyümenin eşit sosyal sınıflar, yoksulluk seviyesi altında yaşayan insanların özellikle kırsal alanlarda yüksek olduğunu belirtir. Nastase, oyların yüzde 50'sinden az almasına rağmen, cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, 28 Kasım'daki birinci turda önemli farkla öndedir. Fakat ikinci sırada merkez sağ, 12 Aralık tarihinde, Gerçek ve Adalet İttifak'ın adayı Traian Băsescu kazanmıştır. Bağımsız sivil toplum kuruluşları, fakir kimlik denetimlerinde ve elektronik oy listeleme kusurlarında SDP destekçileri tarafından iddia edilen birden fazla oy kullanarak, seçimlerin ilk turunda Nastase'nin dolandırıcılık yaptığını iddia etmiştir. Nastase, cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki yenilgisine rağmen SDP'nin eşzamanlı seçimlerinde, mecliste büyük bir onur kazanmıştır. Seçimler ardından Băsescu DA (Dreptate și Adevăr/Yargı ve Gerçek)

²³⁹ <http://www.adrianNastase.ro/omul-politic.php>

ittifaktan önce ara dönem içerisinde koalisyonla çoğunluğu kazanmış, SDP'in Temsilciler Meclis başkanı olarak Nastase, parlamentonun içinde yeterli destek elde etmeyi başarmıştır.²⁴⁰

Adrian Nastase Sosyal Demokrat Parti'de çok önemli bir rol oynamış ama 2012 yılında kendi durumu tamamen değişmeye başlamıştır. İntihar etmeye çalıştığında herkes şaşırılmış ve uzun bir tıbbi bakımdan sonra hapsedilmiştir. Çünkü intiharından önce onun siyasi hataları kabul edilmiş ve mahkeme onu suçlu bulmuştur. Nastase ölümü seçmiş ama zamanında kurtarılmıştır. Bu sürecin en cesur siyasetçilerinden biridir.

3.6. Sosyal Demokrat Parti'deki Seçimler

Sosyal Demokrat Parti kuruluşundan itibaren seçimler yaşamıştır ama partinin güncel hayatında 2005 yılı önemli bir yıldır. Çünkü bu yıldan sonra partinin siyasi tarihinde çok değişik koşullar ortaya çıkar. 2005 Nisan ayında Sosyal Demokrat Parti'de büyük kongre seçimi yapılmış, kaybeden görevini tamamlamış, bu durum partiyi etkileyen iç ve dış aşamaları harekete geçirmiştir. İon İliescu Sosyal Demokrat Parti'nin en eski üyesidir ve komünizm döneminden sonra Romanya'nın ilk cumhurbaşkanı olmuştur (1990 - 1996 yıllar arası). Dört yıl sonra ulusal seçimlere katılmış ve kazanmıştır. 2000 yılına kadar Ion İliescu PSD'nin genel başkanlık görevini yapmıştır.²⁴¹

Yönetimi kaybetmeyle karışan parlamento, seçimleri kazanmayla oluşan durum Sosyal Demokrat Parti'de büyük bir sarsıntı yaratır. Çünkü çoğunlukla

²⁴⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Adrian_Nastase

²⁴¹ Partideki seçimler genellikle parti için bir gerçekle yüzleşme anıdır. Yaptıkları kuram ilgili ve fırsatçı birisi tarafından yapılan ideolojinin test edilmesidir.

1989'dan sonra yeni bir idareyi almanın en iyi sonuçları sonrasında olan iyimser bir ortamın üstüne gelmiştir. Bu bağlamda önemli konuları oluşturan unsur şudur: partinin yenilenmesi ve seçimlerin kaybıyla ortaya çıkan bozulma probleminden sorumlu olan nedenin bu tür sarsıntılar olduğu belirtilmiştir.²⁴² PSD'nin yeniden inşasıyla ilgili olan unsur, PSD'nin yapısındaki her bir rol hakkında Ion Iliescu ve Adrian Nastase arasındaki ilişki üzerine bir tartışmaya dönüşmüştür. Bu bir iç tartışma kısa zamanda çözümlenir. Bu çözüm görünüşte Sosyal Demokrat Parti gibi bir partinin gücüyle geliştirilmiştir. Aslında bu tartışma, parti yapısında önemli değişiklikleri oluşturan bir yere sahiptir. Ion Iliescu'nun geri dönüşü partinin reformunu hızlandırmadı, analizini ve bu reformun takip edeceği yönü belirledi. Ion Iliescu'nun kişiliği, bu tartışmada iyi konuşan diğer büyük liderler ve ikinci rol oynayan partinin seçkin başkanı Adrian Nastase için sembol olmuştur. Iliescu'nun geri dönüşü iki ilkesel yorum başlatır: ilki partiyi ahlaki onarım görevi yüklenen yenilikçi bir faktör olarak tanımlanmıştır. İkincisi düşük sosyal kategoriler için partinin sorumluluğunu yüklenen bir alternatif yol olarak tanımlanmıştır.

9 Şubat 2005'te Parti Merkezî Yönetim Ofis Görüşmesi'nde Ion Iliescu sunduğu dökümanda, Romanya'daki siyasi-sosyal durumun doğru bir analizini yaptı ve PSD'nin zayıf kişiliklerini betimledi. Muhalifte bulunan partideki reform sorununu politikadan anlamayan kişileri tespit ederek çözmeye çalıştı.²⁴³ Bu durum iki belirsizlik yarattı, çünkü partideki soruna doğru teşhis koydu ama daha sonraki

²⁴² <http://www.psd.ro>

²⁴³ Institutul Ovidiu Sincai, **Analiza Congresului PSD**, Semnificatii si Consecinte, Bucureşti, 2005, s. 2

* Nastase'nin stratejisi önemli sayıda uzmanı memnun etmedi, özellikle ayrılığı hissedenleri, bunun için onlar ulusal seviyeyi partide temsil edecek bir başka kişi aramaya çalıştılar.

stratejiyi belirlemedi, sürekli uzlaşması anlaşılamadı. Gerçekçi bir bakış açısıyla Adrian Nastase, seçimlerin kaybindan kaynaklanan tartışmalarda kalıcı savunmaya dayalı pozisyon izlenimi veren sağlam bir iletişim organizmasıydı. Seçimleri kaybetmekten sorumlu olan partinin alt kademelerindeki bazı kişiler ona saldırdı. Iliescu'nun başkan, kendisinin ise yönetim başkanı olarak birlikte çalışması fikri şeklindeki Iliescu'nun engel olduğu yarıştı reddetmiştir. Partinin başkanlığına adaylıkta tereddüt eden Nastase, geçici bir başkan gibi hareket ederek partinin başkanlığından ayrılmıştır. Birkaç yıl sonra Nastase'nin yerine parti başkanlığına Mircea Geoana gelmiştir. Geoana, Nastase'ye yakın birisidir ve aynı zamanda Dışişleri Bakanlığı döneminde onun görüşünü temel alacak kadar güçlü birisidir. Ama çoğunlukla onun lider kimliği, başkanın seçici olmayan işlevi, Sosyal Demokrat Parti'nin adayı olan Adrian Nastase'nin yanında onun gölgesi olarak algılanmasına neden olmuştur. Geoana'nın mesajı çok geçici olsa bile, partinin yeni kişilerle değişimi ve reformunun kalıcı olması gerekiyordu. Bu bakış açısı birliktelik ve neredeyse kontrolü devralma ya da Ion Iliescu'nun partinin başkanı olduğu taktiksel hareket gibi yeni formüllere karşıydı. Ulusal liderlerle doğrudan yarışa girebilseydi, partide elde edebileceği süreklilikle bir şeyleri gerçekleştirebilecektir. Ancak seçimlerin başlangıcında onun güvensizliği kendini göstermiştir.*²⁴⁴

²⁴⁴ PSD reformu hakkında, ilk tartışma, yeni ve eski biçimlerde yer aldı ve partinin içinde ve dışında seçilen Ion Iliescu eskinin yandaşı gibi ve Mircea Geoana eskinin yandaşı gibi olduğu kişisel parça oldu. Bir diğer tartışma partinin başını temsil eden kadınlar ve gençler gibi partideki gizli oy gibi gerekli konuların olduğu PSD'deki iç demokrasi hakkındaydı.

3.7. Romanya'da Sivil Toplumun Oluşması

Sosyal bilimlerde sivil toplum kavramının sistematik olarak önemli bir kavram olduğu belinmektedir. Sivil toplum, devletin yönetici teşkilatlanmasının dışında, gönüllü, özerk bir hukuk düzenine tabi olmakla birlikte kendi iç düzenini kendisi belirleyen, toplumsal yaşamın organize bir bölümü olarak tanımlanabilir. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde, demokrasi ile birlikte sıkça sözü edilen kavram, demokrasinin tesisi ve yerleşmesinin temel şartlarından biri olarak algılanmaktadır. Bu bağlamda, Sovyetler Birliği'nin dağılması ile ortaya çıkan yeni demokrasilerin en önemli, gelişmiş bir sivil toplum olduğu söylenmektedir. Devletin dışında, onun eylem alanını sınırlayan, meşrutiyetinin temelini oluşturan bir sosyal yapı olarak algılandığında, sivil toplumun demokrasi ile birlikte ele alınması şaşırtıcı sayılmamalıdır. Demokrasiye geçiş ve demokrasinin pekişmesi süreçlerindeki rolü nedeniyle sivil toplum, üzerinde önemle durulması gereken bir kavram durumundadır.²⁴⁵

Önceleri sosyal sözleşmeci filozoflar tarafından doğal hâlden çıkıp bir siyasi otorite etrafında bir araya gelmek biçiminde tasvir edilen kavram, bu hâliyle devletle özdeş kılınmıştı. Zamanla bu özdeşlik yerini devlet-sivil toplum düalizmine bırakmıştır. Bu düalizm en net ifadesini Hegel'in fikirlerinde bulur. Hegel sivil toplumu, özel menfaatlerle evrensel menfaatlerin denkleştirilmesi çabasının bir unsuru olarak ele almaktadır. Bu hâliyle sivil toplum, aile ile devlet arasında yer alan bir sosyal alandır; özel kişilerden, gruplardan, faaliyetleri hukuk tarafından düzenlenen, bu nitelikleriyle de devlete doğrudan bağlı olmayan kurumlardan oluşan bir yapıdır. Marx'a göre sivil toplum, siyasi alan dışında kalan bir sosyal alanı ifade

²⁴⁵Gill, 2000, s.44-45

etmektedir. Marx'ın sivil toplumla ilgili fikirleri onun ekonomi merkezli bakış açısının ürünleridir. O, sivil toplum alanını ekonomik ilişkilerden ibaret görmüştür. Tocqueville, siyasiliğin devletin tekelinde olmadığını belirterek, Amerika örneğinde somutlaşan, siyasi toplumu şekillendiren bir sivil toplum tasviri yapmıştır. Gramsci ise, sivil toplumun ekonomik ilişkilerden ibaret bir alan olmadığını vurgulayarak, sivil toplum alanındaki meselelerin aslında siyasi olduğu saptamasını yapmış ve bunu devlet siyasi toplum ile sivil toplum denkliğiyle formüleştirmiştir.²⁴⁶ Sivil kelimesi sivil toplum teriminin aktarılmasındaki güçlüğün temel nedenidir. Literatürde ve günlük kullanımında kavramın bunun dışındaki çağrışımlarının (Batılı modern sivil toplumun unsurlarını içerecek bir biçimde) yerleşmeye başladığı söylenebilir.²⁴⁷

Sivil toplum dokuz madde içermektedir; birincisi bir vatandaşa; ikincisi bir vatandaşlar topluluğuna, onların yönetimlerine, üçüncüsü şehirde yaşayanlara göre olan; kırsal ya da köy yaşayışına ilişkin olmayan; dördüncüsü kibar ya da görgülü; beşincisi medeni (uygar); altıncısı askerî ya da dinî olmayan; yedincisi resmi olarak belirlenmiş zaman dilimleri; sekizincisi Roma medeni hukuku veya modern medeni hukukla ilgili ya da ona bağlı ve dokuzuncusu hukukta, bireylerin kişisel hakları, siyasi ya da cezai olanlardan farklıdır.²⁴⁸

Demokrasi sosyal ve siyasi sahnelerde tahminî risklerle doludur. 2004 yılından itibaren Romen siyasi sistemi kurumsal olanı taşıyan ve demokratikleşmeyi gerçekleştiren gerekli değişiklikleri sağlayarak demokratik organizasyonu koordine etmiştir. Bunlar Romanya'yı bir adım ileri taşıyacak gibi görünen demokrasinin

²⁴⁶ A.g.e., s. 47-48

²⁴⁷ A.g.e., s. 64

²⁴⁸ A.g.e., s. 66

sağlamlaşması çerçevesinde yapılmıştır. Böylece Romanya'daki seçmen kitlenin değişimi hakkındaki en uygun denge olan gerçek oyların parlamento için listeleri değiştirdiği söylenebilir. Bu organizasyonla kurumun değişimi için referandumun, başkanlığın uzaması için gerçek parti kişiliğinin üzerinde büyük bir etkisi olacağı belirtilmiştir.²⁴⁹

Seçimler içinde bulunan koşulu temsil eder. Ama mevcut koşulda temsil edilen mantıklı oy ve katılımcı tipinin siyasi kültürünün varlığı demokrasi için bu yeterli değildir. Resmî bakış açısıyla demokrasi, var olan uygulamalar ile siyasi kurumlar seviyesine ve ayrıca resmî olmayan uygulamaların tartışmasını sürdüren vatandaşlara indirilmiştir. Romanya'da demokrasiyi sağlamlaştırarak sonuca ulaşmak yalnızca bir beklentidir. Demokratik organizasyonun koordinesi, komünist tipin karakterlerinin özellikle halkta sebep olduğu ayrılmayı aşarak, demokrasinin en iyi işleyişini sağlamak için gereken resmî kurumsal uygulamaların altını çiziyor. Eğer Romanya görünüşte demokratikleşme aşamasında ise, siyasi kültür olarak kabul edilen artışsal değişimle yapmak zorunda olunan ve Romen siyasi sisteminde karşılaşılan aşamalı gelişme incelenmelidir.* Genel bir çerçevede uygulamalı olarak Polonya, Macaristan, Romanya, Slovakya, Bulgaristan ve Çek Cumhuriyeti²⁵⁰ gibi ülkelerin durumlarını iyileştiren adımlarla Romanya'nın içinden geçtiği siyasi kültür farklılıklarını ele alınabilir.

²⁴⁹Mevcut olan sosyopolitik ortam, geçen döneme kıyasla 2004'ün seviyesine indi. Seçmen kitlesinin davranışını analiz etmek için siyasi bağlılıkta odaklanılan, oy kaynaklarını temel alan oy üzerine bir metni inceleyebiliriz.

*Siyasi kültür 90'ların başında dar bir şekilde temsil edilen güçlü parçalar halinde sunuldu, şimdilerde seçmenin görmediği siyasi oyuna katılan bir parçanın gelişimini sorgulayabiliriz.

²⁵⁰Gross, Peter, **Mass-Media Si Democratia În Tarile Europei De Est**, Editura Polirom, Iași, 2004, s. 39

3.8. Sosyal Demokrat Parti'nin Modernleşmesi

Romanya, siyasi sahnedeki kuşakların değişimi bağlamında önemli bir yere sahiptir. Ulusal Liberal İttifakın politikacıları yeni bir kuşağa yeni liderleri tanıştırmıştır. Demokrat Parti'deki Traian Basescu'nun isteğiyle önerilen bazı liderler değil, gerçek otoriteye sahip olan yeni önderler bulunmaya çalışılmıştır. Ayrıca Büyük Romanya Partisi popüler parçaya ek olarak demokratik bir imaj yapmak için gerçekleştirmeye çalıştığı bir sahnede Corneliu Vadim Tudor gölgedeki lider rolünü almıştır. Ama bu siyasi bağlamda, PSD'nin başındaki lider gruba yeni takımın gelişi, seçmenin yeni güçlere duyulan güvenini sarsabileceği gibi Romen siyasi yaşam dengesine katkıda da bulunabilir. İç yarışlar ve analiz tüm Romen siyasi sahnesi için önemlidir.

Cumhurbaşkanı Traian Basescu ve 2004 yılındaki başbakan Calin Popescu Tariceanu, bir başka ulusal bakışın Avrupa etkisini destekleyen güçle bir noktada birleşmiş olması, muhalif bir aktiviteye dönüşmüştür. Kongrenin ilk ilkesel sonucu, PSD'nin iyi sonuçlar üreten, güçlü bir yarışın içinde olmasa bile işlevsel bir parti olabileceğidir. İlk kez partideki evrimler, bazı katı ilkeleri değiştirmeyi ve onları işlevselleştirmeyi başarmıştır. Partinin başkanlığı 2004 kongresinde Ion Iliescu'ya teklif edilmiş ve 2005'teki kongrede bu hareketin eleştirel olarak yeniden değerlendirildiği açıklanmıştır.²⁵¹ 1997'deki benzer bazı sonuçlar bir iç tartışma dönemi oluşturmuş ve ancak muhaliflerin onu partiden ayırmaya yönelmesine dönüşmemiştir. Diğer partilerin benzeri bir evrim, partideki anlaşmazlıkların aşıldığı 2001 ve 2002'deki Ulusal Liberal Parti olayı, benzer biçimlenmesi olan PSD'nin

²⁵¹ Daha geniş bir şekilde sıra dışı jestin prestij ve karizma gibi bazı kriterlerin erdemindeki Ion Iliescu'ya başkanlığı vermek, önündeki zaferi kurallarla doğruladı.

siyasi sistemde normal bir şekilde işleve başladığını düşündürmüştür. Tüm bunlar önemlidir, çünkü idare ya da kitle iletişimde bazı aktörler baskı altında bulunmaktadır²⁵². Parti'nin modernleşme işlemi bir anda oluşturulamaz ve bu modernleşme işlemi yalnızca PSD için önemli değildir. Çünkü o gelecekte idare partisi olabilir ve tüm Romanya siyasi yaşamı için muhalif partideki değişiklikler, diğer partilerdeki benzer hareketleri belirler.

Sonuçta daha etkili olan yeni siyasi sınıf, Avrupa Birliği'ne üye bir devleti yönetebilmelidir. Bu olaydaki resme bakarak PSD'nin merkez yönetimini yenilemek için onun şimdiki ve gelecekteki kimliğiyle ilgili bazı sorular ortaya çıkmıştır. Partinin kongre organizasyonunun açık olmayan ilk maddesi, Sosyal Demokrat Parti'nin kitle partisi oluşumuyla bir biçimlenme sürdürebilir mi ya da daha az bilinen ama daha elastik olan siyasi formasyonu adım adım değerlendirebilir mi? PSD geleceği için ikinci önemli soru Batı ruhunun tanıtımıyla hızlanmayı temel alan reformlar, geleneğe saygısı, gerçekliği, sağduyusu ve aşamalı evrimiyle karakterize edilmiş olan muhafazakârlığa öncelik verip vermeyeceğine dairdir. Toplumun yeniden inşası, yasaların ve halk kurumlarının durmadan yenilenişi anlamına gelen eğitim ve aile reformuna vurgu yapacak mı? Sosyal Demokrat Parti ile ilgili bir başka durum; daha büyük bir parti içi eşitliği ve özgürlüğü vurgulamaya yakın bir parti olmasıdır. Geleneksel aşamalılığın yerine çabuk değişim istedikleri anlaşılırken belki PSD'nin sola değer vereceği de düşünülmüştür²⁵³. PSD'nin merkeze yaklaşması geleneksel seçmeni ile ilişkisi üzerinde bir şüphe yaratmış, ama partiyi

²⁵² Institutul Ovidiu Sincai, s.10

²⁵³ PSD ideolojisi altında, merkeze yakın eğilim gösteriyor: daha fazla yarış ve daha az kural, iş pazarında daha esneklik ve daha büyük özgürlük, ekonomik turlara alışkanlık garantisi veren hakem devlet için daha fazla vurgu ve daha az sosyal bağlılık bulunmaktadır.

kentteki seçmenlerine yakınlaştırmıştır. Seçmen ihtiyaçları arasında dengeyi bulmak, yeni PSD yönetiminin en zor görevlerinden birisi olacaktır.²⁵⁴

Demokrat Parti bazı esaslı yönlendirmelerle modernleşmeyi sürdürmelidir: Mesela demokrasi parti liderlerinin kalıcı iç siyasi projesi olmalı, PSD yönetimi bu yönde teşvik edilmelidir. Organizasyonsal seviyeye inene kadar partideki tüm işlevler özgür yarış ve iç tartışmaları teşvik etmelidir. Son kongre deneyiminden sonra PSD'nin iç demokrasisi sayesinde daha üstün bir devlet konumuna geçebileceği açıktır.²⁵⁵ Bir fikir akımı organize edilmeli ve açık bir şekilde işleve sunulmalı, mesela azınlıklar hakları uyum içinde kabul etmelidir. Yönetim yapılarında ya da partinin danışma kurullarında azınlıkların yeterli temsil hakkı olmalıdır. Yerel Baronlar'ın etkisi, parti ortamını siyasileri eşitsizliğe yönlendirmekte ve bu etkiler topluma eşitlik karşıtı olduğunu iddia edilen mesajlar gönderip zenginliğin gösterisine dönüşmektedir. Gençlik ve kadın temsiliyle ilgili olan Batı kurallarını uyguladığı hâlde PSD'nin iç demokrasisinin sürmesi, partinin ideoloji ve sonuçta ertelenmiş problemleriyle sol bir siyasi gücü yansıtmaktadır. Sosyal Demokrat Parti sosyal koruma anlamındaki konularda neredeyse etkinliği durdurulmuş olan hareketsiz sol davranışı tümüyle desteklemek için çaba göstermelidir. Bu yüzden PSD benzer problemleri içeren Avrupa solunu değerlendirmelidir. Sosyal Demokrat Parti yeni yönetimi daha fazla karar almalıdır. PSD'nin kongre sonuçları yerel organizasyonda yakalanan atmosferi yeni pozitif bir

²⁵⁴ <http://www.psd.ro>

²⁵⁵ 2007'deki perspektifinde önergelerin temelinde bir sistem olan kurumsallaşma, resmî olarak tanınmalıdır.

atmosfere dönüştürmüştür. Bu isteklilik durumu iyi bir şekilde yararlanılması gereken yeni bir başlangıcı işaret etmektedir.²⁵⁶

Grup çalışması yapılması, PSD'nin ilkesel liderlerinin hiçbiri için siyasi konuşmanın yapaylığı söz konusu olmaması önemlidir. Partinin yapısında işlevsel mekanizmalar olmalı, kazanıldığında zafer parti liderlerinden yalnızca birinin; kaybedilirse sorumluluk tüm örgütün olmamalıdır. Ion Iliescu ve partideki geleneksel sol halk yeni partinin esaslarında hazırlıklı ve eğitilmiş olmalı. Yeni liderlerin ve Ion Iliescu'nun pozisyonundaki yeteneğinin partiye ne kadar değer getirmeyi başaracağı aynı mekanizmaların işleviyle ölçülebilir. Partinin yeniden inşasıyla ilgilenenler ve tüm taraftar, unsurlar için görevler vermeli, partinin başarısında halk fikri temel alınmalıdır.²⁵⁷ Sosyal Demokrat Parti ilkesel seçmen organizmaları üzerinde karar vermelidir. Romanya'da ilk kez başkanlık ve parlamento seçimleri değiştirilecektir. Bu, başkan işlevini oluşturacak en az iki kişide özellikle başbakan, Romanya yönetimine sahip olma isteği olan bir parti ihtiyacı anlamına gelmektedir. PSD şehirler için gelecek dönem adaylarını hazırlamalı; Bükreş, Brasov, Cluj, Oradea ve Timişoara gibi yerlerde tek bir siyasi Romen sosyal demokrasisini sunmalıdır. Bunun gibi bir proje Avrupa sosyal değerlerine hızlıca bağlanan katı sosyal demokrat bir hükümet için endişe verici varsayımlar yaratabilir, ancak endişe siyasi karışıklığı, partideki sosyal demokratlarca betimlenen öğretiyi ortadan kaldıracaktır.²⁵⁸

²⁵⁶ <http://www.psd.ro>

²⁵⁷ Eğer insanların çözüme, bağlantıya, yardıma, danışmaya, bilgilendirilmeye ihtiyaç duyduğu yerlerde sunulursa, PSD daha başarılı olabilir.

*Ülkenin yönetiminde merkez pozisyonunda başbakan işlevini oluşturan dört kişinin öncelikle bizim bakış açımıza uyması gerekir. Başbakan ayrıca partinin de başkanı olmalı ve Romanya'nın başkanlığının işlevi için PSD'deki güveni ve vatandaş sempatisini karşılayacak bir kişiliğe hazır olmalıdır.

Siyasi sahnede Sosyal Demokrat Parti'nin rolü minimum hâle getirilmiş ve çoğunlukla siyasi sahnede, tamamlayıcı bir unsur şeklinde ifade edilen bir parti haline gelmiştir. Partinin basınla ilişkisi, 2000-2004 arası dönemde kötü bir işbirliğiyle hazırlanmıştır. Basın birçok kez PSD'yi özgürlüklerine el uzatmakla suçlamış ve muhaliflerce başlatılan suçlamaları desteklemede bir araç olmuştur. Kitle iletişimin bu durumu kısmen hala sürmektedir ve ne zaman değiştirileceğine dair fazla ipucu yoktur. 2004'teki rapor Basın Kontrol Acentesi'ni karıştırmıştır. Dış kaynaklarla bağlantıda olan PSD'nin bu iç evrimlerinin sonucu, üyelerinin radikalleşmesine ve demokrasiye yönelik değişimlerin geçiciliğine inananların sayısının artmasına katkıda bulunmuştur. Bahsedilen ortamda kongre gerçekleşmiştir. 2004'te partinin başına geçmek için yarışta oluşan gerilim atmosferinde PSD kongresi yapılır. Bu süreçte organizasyonsal ve öğretisel içerikte daha fazla değişikliğin benimsendiği söylenebilir.

Ön seçimler, şeffaflık ve doğruluk garantisi verilerek görev ve ergonom işlevlerini adayların tasarlamasıyla doğrulandı. İkinci sırada yalnızca ulusal seviyeye değil aynı zamanda partinin bir bölümünü koordine etme rolüyle Sosyal Demokrat Parti'nin Yerel Organizasyon Kurullarının seviyesine yönetim başkanı olarak İon İliescu atanmıştır. Ulusal Kalıcı Ofis ile yer değiştiren Kalıcı Delegasyonu; partinin başkanını, partinin genel sekreterini, PSD'nin Ulusal Başkanlık Kurulu da 11 başkan yardımcısını, parlamento üyelerinin başkanlarını, hükümet başkanını, sekiz organizasyon başkanını, parlamento gruplarının liderlerini, yerel yönetici kurullarının liderlerini, gençlik organizasyonunun başkanını, kadın organizasyonunun başkanını, Sosyal Demokrat Kurulun koordine yöneticisini ve ergonominin önemli 35 üyesini

²⁵⁸ Institutul Ovidiu Sincai, s. 11-12

kapsamaktadır. Aynı zamanda PSD'nin yönetici sekreteri, partinin²⁵⁹ genel sekreteriyle koordine edilen hazineyi içeren 7-9 yönetici sekreterinden oluşuyor. PSD'nin Ulusal Konseyi'ndeki kişi sayısının 995'ten 501'e düşürülmesi belediyenin organizasyon başkanlarına, PSD başkanlarına ve başkan yardımcılara, kasaba kurul başkanlarına, belediye başkanlarına, gençlik ve kadın gruplarına, bilimsel ve kültürel kişilere sunulmuştur.*

PSD kongresinin bu fırsatıyla iç siyasi ortam ve Avrupa gerçeklikleri için PSD doktrinine ilk yeni adımı temsil eden belge, Sosyal Dayanışma Romanya'sı Avrupa Romanya başlığı altında partinin manifestosunu başlatmıştır. Aynı zamanda PSD'nin sosyal ergonomi karakterini vurgulayan, tasarlama çalışan, yenilikçi olan partinin sosyal projesi benimsenmiştir. PSD kongresinin analizi, görünüşte geliştirilmesi gereken bazı önemli unsurları daha açık hâle getirmektedir. Platformlardaki bu yarış seçkin şekilde etkili gruba tavsiye edilen ve açık şekilde az çok desteklenen kişiler arasında geliştirilmiştir. Yarışı kişiselleştiren fikirler, ilkeler, değerler bütünü için değil de kişiler için öncelikli seçeneği ifade edecek zorlama ve PSD'nin siyasi ergonomi anlayışı gelecek stratejilerine zarar vermektedir. İşlevler için bu yarış durdurulmalı ve partinin ergonomi anlayışı tartışılmalıdır. PSD bazı forumlarda sergilenen organizasyon yöntemi olan kongresinde bazı noktalar için çözüm bulamalıdır. Seçimlerin organizasyonu, partinin iç demokrasisinin gelişimini ortaya koymuştur. Demokratik oy için istekler, organizatörlerin eksiklerini, halk imajı perspektifi gibi konular ele alınmıştır. Gizli oyu tanıtmak, Demokrasiye Sosyal Demokrat Geçiş²⁶⁰ ismi verilen bu kongrenin özel karakterini fark ettiren, bu tür

²⁵⁹ A.g.e., s.5-6

²⁶⁰ A.g.e., s.8

çalışmaları sunan yabancı liderlerin olduğu PSD kongresinin ilkesel değerlerinden biriydi.

3.9. Sosyal Demokrat Partinin 1991-2012 Dönemi İttifakları

Demokrasinin teorik ittifak anlayışları ve kendi ekonomik etkileri siyasi ittifaklarının oluşuna yardımcı olmaktadır. Merkezî devlet ve kurumsal teoriler arası siyasi aktörler ve iç kurumsal bağlamın şekli siyasi tercihler tarafından oluşturulur. İttifak teorileri siyasi ittifakların nasıl yapıldığını anlatmaya çalışır. Bunlar, hala imaj perspektifini analiz etmekte ve uluslararası ekonomik sistemin doğası farklı sosyo ekonomik bir gruplarıyla kaynaşımı ele almaktadır. Siyasi aktörler kendi bakış açısındaki arzulardan motive olur. Kendi kazandıkları paylaşımı maksimize etmeye çalışırlar. Ulusal ekonomik ve siyasi ittifakların cevap olarak çıkmasını ortak sosyal ekonomik eğilimli gruplar hedeflerinde kullanmaktadır. Siyasetçiler taşıyıcı bantlar gibi hizmet vermektedir, devletin baskısı siyasi tercihlerde bağımsız bir rol oynamaktadır.²⁶¹ Sosyal demokratlar siyasi gücü kullanmakta ve kapitalist sistemi yeniden şekillendirmektedir.²⁶²

Aralık 1989'da başlayan medya, Romanya'nın çoğulcu ve demokratik topluma geçişinde; özellikle sosyal, ekonomik ve siyasi gerçeklikte sunulan Romanya'nın siyasi yaşamında esaslı bir rol oynamıştır. Bu 20 yıldaki siyasi yaşam analiz edilirse, bunun idarenin çabasıyla yapılmaya çalışıldığı da söylenebilir. Bu dönemde farklı siyasi partiler ve birlikler oluşturulmuştur. 1989'dan sonra vatandaş görsel medyadan alınan bilginin objektifliğini düşünerek sürece bireysel gözlemci olmuştur. Romanya'da medya, başkan, parlamento ve devletten sonra dördüncü gücü

²⁶¹ Berman, 1998, s. 202

²⁶² A.g.e., s. 209

temsil etmektedir. Medya 1989'dan sonra yeni bir politika biçimi başlatmış, yavaş yavaş bu politikanın etkileri olgunlaştığı için son yıllarda daha fazla sürece dahil olmuştur. Ayrıca günlük gerçeklik olduğu gibi hem işitsel hem de görsel medyada yansıtılmakta ve internet kullanıcılarının sayısının artmasından dolayı daha fazla insan gündemi takip edebilmektedir.

D.A. (Dreptate și Adevăr) Yargı ve Gerçek Birliği/koalisyonu, Merkez Sağ Birliği PNL-PC/Ulusal Liberal Parti ve Muhafazakâr Parti ve USL/Sosyal Liberal Birlik gibi koalisyonlar, birbirleri ile başarı sağlayan en büyük siyasi birliklere örnektir. Bu değişim sürecine ilişkin olaylarda kitle iletişimi aracılığıyla 1989 siyasi yaşamının topluma nasıl yansıtıldığını analiz etmek gerekir. Bununla birlikte sayılan birliklerin yanı sıra 20 yıl boyunca USL burada Demokrat Parti ve Romen Sosyal Demokrat Parti arasındaki Sosyal Demokrat Birlik, Ulusal Birliği PSD-PUR (Romen Hümanist Parti) veya PSD-PC Birliği gibi siyasi birlikler oluşturulmuştur. Bu çalışmada dört parti analizinde detaylara odaklanılacak: CDR, PNL/PC, DA ve USL. Bu bölümün dört birliğin siyasi gerçekliklerinin algılanması ve yansıtılmasında vurgulanan farklılıklar ya da benzerliklerin yanı sıra en önemli televizyon kanallarıyla bu büyük siyasi birliklerin sunuluş şekline dikkat edilecektir.*²⁶³

²⁶³ Onların önem verdiği siyasi olayda bir birlik vizyonuna sahip olmak için, bu birlikleri kıyaslamak için, onlar şu takip eden parametreleri takip etmiş olacaklar: sosyal-siyasal bağlam, siyasi figürler, siyasi ideolojiler, bu birliklere bilgi sağlayan medya, bu birlikleri analiz eden ünlü gazeteciler olduğu belli oluyor.

3.9.1. İlk Birlik (26 Kasım 1991)

İlk analiz sosyal-siyasal yarıştadır ve FSN -Millî Kurtarma Cephesi'n karşı bir kutup yaratabilmek için siyasi kuruluş²⁶⁴ olarak 1991'de CDR - Romen Demokrat Birliği'nin oluşturulduğu söylenebilir. Bu sayede arkasında güç oluşan siyasi parti, Hıristiyan Demokrat Ulusal Köylü Partisi olmuştur. 1991 ve 1992'deki siyasi olaylar, 1989 aralık ayı olaylarından sonra eski komünist devlet yapısını muhafaza eden Nicolae ve Elena Çavuşesku kaçtıktan sonra görevi devralan, 1989 devriminde yayılan, FSN olarak adlandırılan siyasi bir grup tarafından bastırılmıştır. O zaman devlet kurumlarında idaredeki parti için kullanılan asıl yöntem yeniden isimlendirmektir, yeniden inşa etmek değil. Başka bir deyişle devlet yapıları aynı kişilerde kalmış, ama isimleri değiştirilmiştir²⁶⁵. Bu birlikten sonra geri gelen Ulusal Kurtuluş Cephesi, Devlet Partisi olarak adlandırılan şeyi siyasi bir alternatif olarak temsil etmek istedi.

Zamanın medyasında öne çıkan, CDR için temsilci olan siyasi figürler arasında Corneliu Coposu PNTCD'nin başkanı, Radu Campeanu Komünist Parti'nin başkanı²⁶⁶, Sergiu Cunesco PSDR'nin başkanıdır. Daha sonra bahsedilen siyasi figürlerle birlikte ortaya çıkan sivillerin temsilcileri şunlardı: Doina Coinea ilk antikomünist militan, Ana Blandiana şair, Emil Constantinescu Bükreş Üniversitesi'nin Rektörü, Zoe Petre profesör ruhu ve kişiliğiyle Romen Demokrat Birliği'ne sevk edilmiş olan anti-FSN karşı koyma tabanı olarak biçimlenen diğerleri. Bu figürler Millî Kurtarma Cephesi Devlet Partisi'ne ve onun politikalarına alternatif

²⁶⁴ www.politicaromaneasca.ro/partidul_national_taranesc_crestin_democrat-270

²⁶⁵ <http://www.revista22.ro/articol-6012.html>

²⁶⁶ <http://www.pntcd.eu/corneliu-coposu-o>

genel bir fikre sahipti, yani Millî Kurtarma Cephesi aydınları sosyalizm politikasını savunan bir merkez sol partisi olmuştur.

Demokratik sistemin ideolojisi ve çalışmalarına göre, bu idare merkez sağ olarak isimlendirilen karşıt bir siyasi vizyonla denkleştirilmiştir. Bu vizyon, Sosyal Demokrat Tarihsel Parti olan Sergiu Cunesco'nun PSDR'sinin katılımı olduğu hâlde merkez sağ fikirlerini temel alan ve non-FSN fikriyle inşa edilen bakış açısındaki Romen Demokrat Birliği'dir. İlk önceleri idaredeki partiye karşı çıkan medya, CDR hakkında birçok haber ve bilgi sunmuştur. Medya, en ünlü TVR (Ulusal Televizyon) kanalı aracılığıyla; ulusal, bölgesel ve yerel radyo istasyonlarıyla bunu yapmıştır. Ayrıca siyasi tepkiler Adevaru -Gerçek veya Romania Libera - Özgür Romanya²⁶⁷ gibi o zamanın en önemli gazetelerinin sayfalarında tartışılmıştır. Romen Demokratik Birliği aynı kısaltma CDR'yi koruyarak 13.08.1996'da Demokratik Romen Birliği olmuştur.²⁶⁸ 1996'da Romen Demokrat Birliği, 1989'dan sonra idarede ilk siyasi değişimi yapmayı başarmış ve Petre Roman tarafından açılan Sosyal Demokrat Birlik ile bir hükümet biçimlendirmiştir.²⁶⁹ 1996'da CDR'nin adayı olan Emil Constantinescu, Ion Iliescu'ya karşı ikinci seçimleri kazanarak Romanya başkanı olmuştur. 1996 seçim kampanyası boyunca, siyasi programın yanı sıra CDR'nin siyasi yönlerine medya geniş bir şekilde yer vermiştir.

CDR'nin medyadaki betimlemesi, özellikle programındaki konulardan dolayı çoğunlukla pozitif olur. Programda devlet kurumlarının demokratikleşmesi, bireysel yaşama saygı, toplum yaşam standardını artırma vb. şeyler öne çıkmış, ama 1996'ya kadar hüküm süren partinin yaptığı hatalar da gazeteciler tarafından

²⁶⁷ <http://www.adevarul.ro/>

²⁶⁸ <http://www.romanalibera.ro/>

²⁶⁹ <http://romania.ici.ro/ro/istorie/hi80.html>

cezalandırılmıştır. Halkı bilgilendirerek seçimleri kazanan CDR'nin bu başarısında medyanın önemli bir rol oynadığı ifade edilebilir. Bunun sadece medyada halk televizyonu aracılığıyla değil, aynı zamanda gazeteler ve dergilerde de gerçekleşmiş olduğunu söylenebilir.

3.9.2. Yargı ve Gerçek İttifakı (Alianta D.A. Dreptate și Adevăr)

Birlik 29 Ekim 2003 tarihinde kurulmuştur. Romanya Demokrat Birliği'nin bozulmasından dolayı sosyal ve siyasal durum, 1991'den 2000'e kadar olan durumdan farklıdır. Sağ merkezde bir siyasi güç boşluğu oluşmuş ve PNL Liberal Ulusal Parti, bu bölgedeki oyları toplayamamıştır.²⁷⁰ Olayın sonucu olarak yıpranmış hükümetin yanı sıra sol merkez partilerinin geri gelişi seçmenin tercihlerinde fark edilmiştir. Yani Romanya Sosyal Demokrat Parti'sini biçimlendiren Romen Hümanist Partisi, Romanya Sosyal Demokrasi Partisi'yle birleşerek 01.06.2001'de kurulmuştur. Demokrasinin daha fazla geliştiğinin işareti olan serbest seçimlerle siyasi iktidardaki ikinci değişikliğin sonucu olarak, 2000 yılında tekrar seçimler dizisi olmuş ve Romanya başkanlık koltuğuna yine Ion Iliescu oturmuştur. 2000 ve 2004 döneminde siyasi bölgeye ilişkin olarak bir PSD güçlenişi olur. Bu dönemde ülkeye, sosyal demokrat bir başbakan olan Adrian Nastase tarafından önderlik edilmiş ve PSD gibi bir siyasi gücün güçlenişi, PSD'ye karşı siyasi bir denge bulmak için çözüm arayan diğer siyasi güçlerin farkındalığına yol açmıştır. Böylece D.A. Birliği - Yargı ve Gerçek olarak adlandırılan bir birlik oluşturma fikri doğmuştur.

²⁷⁰ <http://www.dapnl-pd.ro/presa.php>

Temelde, 2003 yılı Romanya’ında iki güçlü siyasi kutup olan PSD ve D.A. Birliği’nin ortak oluşumu olarak belirtilir. D.A. Birliği oluşturulduğunda fark edilen yeni siyasal figürler PNL’nin başkanı Theodor Stolojan ve PD’nin başkanı Traian Basescu idi. Theodor Stolojan Romanya’nın başbakanı ve aynı zamanda parlamentodaki tek merkez sağ Romen siyasi partisinin; Ulusal Liberal Parti’nin başkanı olduğu zamandan beri çok iyi bir imaja sahipti. Traian Basescu Demokrat Parti’nin parlamentodaki bir başka muhalif parti başkanı ve başkent Bükreş’in belediye başkanıydı,²⁷¹ muhalefetin en güçlü sesi olarak düşünülürdü.²⁷²

Siyasi figürlerle birlikte sivil toplumda da birçok yeni figür fark edildi: Alina Mungiu Pipidi, Mircea Dinescu, Mircea Cartarescu, Andrei Pleşu, Renate Weber ve diğerleri. Diğer yandan PSD kampında iki siyasi figür göze çarptı: Ion Iliescu, Adrian Nastase ve Romanya’da Hümanist Parti’den Don Voiculescu. 2004’te Romanya’da iki önemli siyasi blok, PSD ve D.A. Birliği olmuştu. Bu birlikle ideolojik kural dışılık hakkında PNL’nin açık merkez sağ ideolojisine ve PD’nin merkez sol ideolojisine sahip olduğunu söylenilebileceği için PSD açık bir merkez sol dönüşümünden endişelenmiştir. Buna rağmen iki parti ideolojiler ortaya koymuş, muhalefete karşı D.A. Birliği’ni kurmuş ve zaman içinde bu birliğin siyasi programı daha merkez bir sağ oluşturmuştur.²⁷³

Zamanın ulusal gazeteleri, gelecek dönemin yanı sıra 2004’te D.A. Birliği hakkında yazdı. Mesela (Adevarul) Gerçek, (Jurnalul National)-Ulusal Gazete,

²⁷¹ Bu ikisiyle birlikte D.A. Birliği içinde fark edilen politikacılar Calin Popescu Tariceanu, Ludovic Orban, Mona Musca, Liberal Parti’de Gheoge Flutur, Ulusal Liberal Parti’de Vasile Blaga, Adrian Videanu, Demokrat Parti’nin Radu Berceanu üyeleri vs.

²⁷² <http://www.stolojan.eu/pagina-detaliu/curriculum-vitae>

²⁷³ <http://www.pnl.ro/>

(Romania Libera)-Özgür Romanya,(Evenimentul zilei)-Günlük Olaylar vs.²⁷⁴ 1991-1996 dönemine kıyasla 2004'te ülkede ulusal bir seviyede medyanın yayılışı çok daha genişledi ve bu gerçekten dolayı medyada sunulan D.A. Birliği hakkındaki bilgi miktarı CDR'ye kıyasla çok daha genişledi. 2004'te PRO TV ile birlikte siyasi bilgi sunan başka kanallar vardı: Antena 1, B1TV, Realitatea TV vb. siyasi bilgi, haber ve diğer şovlarıyla iki halk televizyon kanalı TVR1, TVR2. 2000 yılından sonra siyasi şovlarının bir özelliği tartışmasız yayımla temsil edilmeseydi. Diğer bir deyişle Traian Basescu, Adrian Nastase ile aynı şovlarda yoktu, farklı ortamlardaydılar. Bu dönem boyunca seçim kampanyasından başka medyanın dikkatini çeken bir diğer olay D.A. Birliği başkan adayı olarak Traian Basescu'nun Theodor Stolojan ile yer değişimidir. Bu olay büyük bir medya gündemi olarak düşünülebilir. Aynısı, iki başkan adayı arasındaki son televizyon gösterisi hakkında söylenebilir. Bu Traian Basescu, Adrian Nastase, Cristian Tudor Popescu tarafından ev sahipliği yapılan bir gösteridir.

Traian Basescu 2004'te başkanlık seçimlerini kazandıktan sonra, D.A. Birliği iktidara geldi. D.A. Birliği dönemi yalnızca bilgisel özgürlükle değil, aynı zamanda medya ve halkın siyasi yönden daha fazla olgunlaşmasıyla temsil edilmiştir. Siyasi tartışmalar ve programlar seçmen için daha fazla role sahip olmaya başlamıştır.²⁷⁵ 2004 seçimlerinde PSD'nin yoğun oyu, daha çok iktidarda olması ve bu partinin karar yapılarından dolayı işitsel-görsel medyada parti adayının sahip olduğu görünüm yanı sıra bu birliğin de imajını oluşturdu. Bu yüzden D.A. Birliği siyasi aktörlerinin imajını yaratmada medyanın sahip olduğu rol ile 2004 parlamento

²⁷⁴ <http://www.jurnalul.ro/>

²⁷⁵ <http://www.evz.ro/index.html>

ve başkanlık seçimlerinin sonucuna dair vurgulanan kararlı imajın da bu süreçte belirleyici olduğu söylenebilir.

3.9.3. Merkez Sağ Birliği

Bu birlik, D.A. Birliği'nin kuruluşundan yedi yıl sonra ve CDR'nin oluşumundan 20 yıl sonra Ocak 2011'de kurulmuştur. 2011 yılının sosyal-siyasal bağlamı hakkında vurgulanılması gereken ilk yön, yaşanan değişimler ile daha fazla olgunlaşan Romen seçmeni; çeşitlilik, modernleşme ve medyanın gelişimidir. Tahmin edildiği gibi 2004'ten sonra Demokrat Parti Demokrat Liberal Parti'ye dönüşmüş, PNL ile anlaşmazlıklarından dolayı hükümet müdahalesine rağmen daha da güçlenmiştir.²⁷⁶ 2008'de PDL, PSD ile birlikte tekrar iktidara gelir. 2009 başkanlık seçimleri iktidarda olan PDL ile bu iki partiyi ayırtmıştır. 2009 başkanlık seçimleri Traian Basescu'nun zaferini getirmiş ve Cotroceni Sarayı yeni döneminin başlangıcı olmuştur. UNPR, diğer siyasi partilerden gelen parlamento üyeleri ve parlamentonun bağımsız üyelerince oluşturulan proleteryanın partisidir.

Romanya'nın ilerleyişi için Ulusal Birlik tarafından parlamentoda desteklenen Macar azınlık²⁷⁷ ve başka ulusal azınlıkların üyelerince desteklenen UDMR -Romanya'daki Macar Demokratik Birliği ile bir hükümet birliği içindeydi. 2011'deki hükümetin durumu, başbakan olarak Emil Boc'la benzerdir. Birlik, 2010 siyasi yılına dair hükümetin politikasından dolayı birçok sosyal eleştiri getirmiştir. Ayrıca popüler olmayan önlemlerine bir tepki olarak oluşan ve vatandaşlarca hissedilen bir uygunsuzluk ortaya çıkmıştır. Bu uygunsuzluk güvensiz bir hareketle hükümetin yerini alma yöntemine bir tepkinin kaynağı olmuştur. Bu güvensizlik

²⁷⁶ <http://www.pdl.org.ro/>

²⁷⁷ <http://www.udmr.ro/>

hareketinin oyları parlamentoda değişime yeterli olmamış ve aynı hükümet iktidarda kalmıştır. Bu gerçeklikle kışkırtılan muhalefetteki siyasi partiler, ayrı ayrı olmaktansa bir birlik içinde birleşmenin daha iyi olacağı sonucuna varmıştır. Muhalefetin bu fikri iki adımda ya da iki sahnede uygulanmıştır. Ortak muhalefeti kurmadaki ilk adım, Ulusal Liberal Parti ile 10.01.2011'de Muhafazakâr Parti'nin başkanları arasında protokol yapılması ve USL - Sosyal Liberal Birliği oluşumu anlaşmasıyla atılmıştır. Bunu USL ve PSD arasında 05.02.2011'de PNL, PSD ve PC temsilcileri arasında protokol anlaşması olan ikinci adım takip etmiştir. Bu yüzden 2011 iki farklı ideoloji arasında yeni bir birlik getirir: Sosyal Demokrat Birliği.²⁷⁸ Romanya siyasi düzenindeki merkez sol, böyle siyasi birliklerin arkasındaki gücü yönlendiren 1991 ve 2003'teki gibi Romanya'da aynı fikri geçerli kılma, hatta daha ziyade siyasi birliklerin iktidarda olmasını istemektedir.²⁷⁹ Bu birliğin oluşumu, bu taktikle uyuşmayan PNL'nin önde gelen figürleri yani Calin Popescu Tariceanu, Ludovic Orban ve Varujan Vozganian üzerinde negatif tepkilere yol açtı. USL'nin endişesi ise, vaat edilen siyasi figürlerle birlikte farklı siyasi figürlerin medyada sunulmasından kaynaklanmıştır²⁸⁰. Emil Boc, USL'yi Ion Iliescu tarafından yaratılan devleti destekleyen popülist sosyalist birlik olarak adlandırdı. Sosyal Liberal Birliğe ilişkin olarak toplum iki farklı ideoloji bloğunun açık toplanişına şahittir; bir merkez sağ vizyonlu ve diğer yandan merkez sol vizyonlu PSD. Buna

²⁷⁸ <http://www.partidulconservator.ro>

* Son yıllarda en çok izlenen TV kanalları Antena 3 ve bağımsız olarak açıklanan Realitatea TV idi.

²⁷⁹ <http://www.psd.ro/>

²⁸⁰ Özellikle PSD ve PNL'nin siyasi figürleri: Puiu Haşoti, Petre Roman ve Relu Fenechiu Ulusal Liberal Parti'nin tarafında ve Victor Ponta, Marian Vanghelie, Ion Iliescu, Adrian Nastase Sosyal Demokrat Parti'nin tarafında ve diğerleri. İktidardaki parti; Emil Boc, Vasile Blaga ve Elena Udrea'yı içeren bu birliğin oluşumunu sert bir şekilde eleştirdi

rağmen hükümetin son iki yılında iki kanaldaki gösterilerin formatında hükümeti ve Traian Basecu'yu desteklemekten ziyade onlara saldırdığı fark etmiştir.

Gösterilerin biçimi objektiflik sınırları içinde tutulduğu halde, temaların sunulma şekli açıkça ayırt edilir. Bu temaları sunma şekli hükümetin veya başkan Traian Basecu'nun beğenisini sağlamaz.²⁸¹ Buna rağmen Merkez Sağ Birliği'nin sunulduğu, D.A. Birliği'nin zamanında olduğu kadar yankı uyandırmaktan uzaktır. Birliğin oluşumu boyunca nüfusun sağlanan yaşam standartlarından, askerî pansiyonların yeniden hesaplanmasına varan bazı olaylarla gerçek değişimlerinin gölgelendiği ifade edilir. 05.02.2011'de tüm bu birliğin oluşum aşaması haberlerde, şovlarda ve özellikle Realitatea TV ve Antena 3'teki konuşma programlarında sunulmuştur.²⁸² Medya iletişiminin gelişimi hakkında partilerin internet sitelerine, ayrıca bölgesel, yerel, ulusal seviyedeki gazetelerin online baskılarının artan sayısına dikkat çekilmesi gerekir. Diğer bir deyişle internet medyası Romanya siyasi yaşamını yansıtan yönlerde etkili bir rol oynar. Post 1989 yılı siyasi birliklerin ilk sonucu oluşturulmuş, yani bir ideoloji veya öğretinin temelinden değil, spesifik bir kaynaşmadan veya iktidardaki partilerin güçlenmesinden dolayı oluşturulmuştur. Diğer bir deyişle partilerin ideolojileri daha az önemlidir. Ayrıca Post 1989 siyasi birlikleri, iktidardaki partiyi düşürmeye şartlanmıştır. Bu birliğin konuşması ve programı insanların iyiliğine sunulduğu hâlde kısa bir süre için bozulur.

İktidara geldikten sonra, iki siyasi partinin birliktelik ve uyumunun bozulması mevcut partiler arasında ortaya çıkan sürtüşmelerden dolayıdır. Bu siyasi birliklerin oluşumu boyunca medyada çizilen figürler genelde birlikleri oluşturan

²⁸¹ <http://www.antena3.ro/>

²⁸² <http://www.realitateatv.net>

siyasi partilerin başkanlarını temel almıştır. Medyada sunulan iki siyasi figür vardı: Ion Iliescu ve Petre Roman. Medyaya ilişkin olarak, partilerin gelişiminin yanı sıra bu siyasi birliklerin detaylı sunumu ile başkanların bireysel kimliklerinin yoğun bir şekilde ilişkilendirildiğini düşünülmektedir²⁸³.

Gazeteciler ve siyasi analistlerin, bahsedilen siyasi birliklerin oluşum anında konuya dair pozitif görüşlere sahip olduğu ve siyasi olaylara daima yakın oldukları belirtilmiştir*²⁸⁴

3.10. 2012 Yılı: Romanya'nın Siyasi Değişiminde Hızlanma

Devrimden sonra Romanya en aktif siyasi dönemini geçirmiştir. Güncel konularından biri referandumdur. Bu referandum sonunda Romen vatandaşlarına doğrudan bir siyasi katılım perspektifi verir. Referandum vatandaşlara, itilafli konularda halk kararı alma şansı tanımaktadır. Bu sayede bir insanın bir oy, bir değer olduğu anlaşılmıştır. Romanya'da Ocak ayından sonra şu olaylar gerçekleşmiştir: Hükümetin; geri adım atarak reform kararını askıya aldığına dair açıklamasına rağmen Raed Arafat lehine başlayan protestolar artarak sürmüştür. Bir akşam Bükreş'te Çavuşesku'ya karşı ihtilalin ilk başladığı sıfır noktası olarak nitelendirilen Üniversite Meydanındaki protesto gösterileri gece geç saatlere kadar devam etmiştir. Sabahın erken saatlerine kadar süren ve yer yer şiddet olaylarının olduğu gösterilerde bazı yaralanmalar meydana gelmiştir.²⁸⁵

²⁸³ Medyayla alakalı önemli bir yön ve Aralık 1989'un olaylarından beri 20 yıllık dönem onların gelişimi, çeşitliliği ve online medyanın özel bir söylemidir.

²⁸⁴ Gallagher Tom, **Furtul Unei Natiuni. Romania De La Comunism Incoace**, Editura Humanitas, Bucureşti, 2004, s.180-198

²⁸⁵ A.g.e., s. 200

Güvenlik görevlileri göstericileri göz yaşartıcı gazla dağıtmaya çalıştı. Ülkenin diğer birçok şehrinde de dün akşam çeşitli gösteriler düzenlenmiş, protestolara bazı partiler de destek vermiştir. Gösteriler bu tarihten itibaren 54 gün sürmüştür, bu süreç özellikle mevsim kış olduğundan çok kolay olmamıştır. Dışardaki düşük ısı dereceleri protestocular için çok önemli değildir, çünkü adalet için dayanmak istemişlerdir. Bu protestoların sonucu 27 Nisan'da gelmiştir ve bu tarihte başbakan Mihai Razvan Ungureanu hükümeti, muhalefetin verdiği istizah önergesiyle düşmüştür. Muhalefet, hükümeti özelleştirme programı ve kamu fonlarını tercih kullanarak unvanı etmekle eleştirmiştir²⁸⁶

Eski Başbakan Emil Boc, hükümetin düşmesinin ardından meclisteki azınlık gruplarının arkalarından oynadıklarını belirterek, dürüst davranmadılar demiştir. Fakat bu konu hakkında milletin karar vermesi gerekmiştir.²⁸⁷ Onun gidişi protestoların bir sonucudur. En azından protestolar kazanımsız kalmamış ve eski başbakanın gidişyle Romanya'nın siyasi planı iyi ya da kötü bir şekilde değişmiştir. Önemli olan şudur: devrimden sonra insanlar yeniden adalete inanmaya başlamıştır; insanların sokakta protesto gösteri yapacaklarını ve neticesinde seslerinin duyulacağını bu süreçten önce düşünmedikleri söylenebilir. 2012'deki sonuç tek başına fazla önemli olmayabilir de, çünkü bu sadece bir başlangıçtır. Artık romen milleti siyasete aktif katılıma bir yerinden başlamıştır. Bu ilişkiyi, adalet ve sorumluluk hissini oluşturmak için başlangıç noktası önemlidir. İnsanlar aşırı uç

²⁸⁶ Cumhurbaşkanı Traian Basescu'nun, partilerle istişarelerde bulunduktan sonra yeni başbakanı atayacağı açıklandı. Ülkede genel seçimlerin kasım ayında düzenlenmesi öngörülüyor.

²⁸⁷ <http://www.sondakika.com/haber/haber-romanya-nin-arafati-ulkeyi-salliyor-3269370/>

kanatlara ya da popülist hareketlere umutsuzca yönelmekte ve sözlerine kulak verilmeyeceğini hissetmekteydiler.²⁸⁸

Victor Ponta yeni başbakandır. Romanya Devlet Başkanı Traian Basescu, hükümeti kurma yetkisini SDP lideri Victor Ponta'ya vermiştir. Tören sırasında konuşan yeni Başbakan Ponta; dramatik bir olay gerçekleşmedi ve piyasalarda panik yaratacak bir durum yok, demiştir. Cumhurbaşkanı Basescu'nun hükümeti kurma görevini verdiği PSD Genel Başkanı Victor Ponta, 4 gün içinde hükümetin Bakanlarını belirlemiştir. 1 Mayıs 2012 tarihinde bir salı akşamında hükümetin bakanlarını açıklayan Victor Ponta basın toplantısı sırasında yaptığı konuşmada; kurduğu hükümetin Cotroceni sarayından değil Victoria sarayından yönetileceğini söylemiştir.²⁸⁹

Victor Ponta'nın görevi hâlâ devam etmekte, ama pozisyonu tehlikede bulunmaktadır. Bunun nedeni en yeni referandum 29 Temmuz 2012'de ortaya çıkmıştır. Romanya Anayasa Mahkemesi'nin Cumhurbaşkanı Traian Basescu'nun görevinden ayrılmasına sebep olan referandumu geçersiz saymasının ardından Avrupa Birliği, Bükreş hükümeti üzerindeki baskıyı arttırmıştır.²⁹⁰ Anayasa Mahkemesi'nin kararında, 8,5 milyon Romen'in oyunu geçersiz saymasının haksızlık olduğu düşünülmektedir. Çünkü mahkeme, yasalar gereğince referandumun gerekli çoğunluk koşulunu görmezden gelmektedir.²⁹¹ Bu referandumla ilgili Avrupa'dan da tepkiler gelmiştir. İktidarı hangi parti olursa olsun her ülkede demokratik ve anayasal sonuçlara saygı gösterilmesi gerekir. Avrupa

²⁸⁸ Bu yüzden sokağa çıkıp onları dinlemeli, onlara inandıkları ve hayalini kurdukları fikri dikkate aldığımızı göstermeliyiz.

²⁸⁹ www.protv.ro

²⁹⁰ <http://tr.euronews.com/2012/08/22/ab-den-romanya-ya-basescu-cagrisi/>

²⁹¹ www.antena3.ro

Komisyonu'nun, Parlamento'nun ve Avrupa Konseyi'nin bir araya gelerek demokrasinin korunması gerektiğini ifade etmiştir.

Romanya'da referandumdan beri siyasi belirsizlik netliğe kavuşurken, Basescu karşıtları sokaklara dökülmüştür. Protesto edenler Anayasa Mahkemesi'nin kararını duyunca çok kızmış ve sokağa çıkmıştır. Ancak bu olumlu bir sonuç getirmemiştir. Çünkü Romanya'daki Anayasa Mahkemesi, Cumhurbaşkanı Traian Basescu'nun görevden azledilmesi konusunda düzenlenen referandumu geçersiz ilan etmiştir. Anayasa mahkemesinin bu kararından sonra Basescu, Cotroceni Sarayı'ndaki Cumhurbaşkanlığı makamına geri dönmüştür.

3.11. Bitirirken Bir Not: Romanya'da Sağ ve Sol

Sol parti işçinin, işsizlerin, daha az gelirli, mazlumların, arazi sahibi olmayan, sermayesi bulunmayanların, hakkını arayan ve koruyanların partisidir. Bir insanın sol görüşlere sahip olması için hakkını arayanların yanında olması gerekir. Sağ parti, burjuvazinin, yani sermaye sahiplerinin, sanayicinin, kapitalistin ve onların çıkarlarının partisidir.²⁹²

1994 yılında İtalyan yazarı Norberto Bobio, sol ve sağ hakkında bir kitap yayımlanmıştır. Bu kitapta sağ ve sol arasındaki farkı anlatmış ve bunların arasındaki eşitsizlikten bahsetmiştir.²⁹³ Eşitlik konusu sivil bir toplumda çok önemlidir. Romanya'da solu Sosyal Demokrat Parti ya da 2012'deki Sosyal Liberal İttifakı temsil eder. Sağ ise Liberal Partisi ya da şimdi Demokrat Liberal Parti temsil eder. Sağ ve sol arasındaki devletin rolü bazı unsurlarla belirlenmektedir. Bunları

²⁹²Giddens, 1998, s. 150

²⁹³A.g.e., s. 155

açıklayarak temel unsurlar gösterilebilir. Öncelikle yapılan değerlendirme solun temsil ettiğini söylediği değerleri ele almaktadır, ardından yapılan değerlendirme ise sağın söylemini temsil etmektedir. Devletin rolü hakkında sol kaliteli hizmetler sağlamakta ve sosyal adaleti sağlanması için güçlü bir devlet gerektiğini söylemektedir. Öyleyse prensip olarak devletteki yetenekli politikacıların ortaya çıkarılmasının şart olduğu söylenmektedir. Soldaki Romen toplumunun önemli pazarlara yerleşimi sağlanmaktadır. Sol, yeni bir politika hazırlamak ve uygulamak için yetenekli bir devlet ister. Avrupa solcular ve Avrupa Birliği arasındaki sol değerlerle bir bağ yaratıp yeni bir yaşam tarzı oluşturmayı hayal eder. Sosyal uyum ve işbirliği uyumu; bireysel düzeyde ve kurumsal düzeyde devletlerarası dayanışmayı teşvik etmektedir. Bu durumda insanların önünde çift sorumluluk bulunmaktadır.²⁹⁴

Romanya'daki toplum sağın ekonomik toplumu yönetmek için yetersiz olduğunu düşünmektedir, çünkü doğru ve minimal bir devlet istenmektedir. Şirketler ve STK arasındaki rekabeti bozması için görünür olmayan bir devlet ister. Sosyal devlet istihdamına uyum anlamında Avrupa ilişkileri sağlanmaktadır. Sağın tüm problemlere kendi tarafından bakması gerekmektedir. Sağ sosyal devletin boyutunu inkâr eder, bireyciliği ve siyaseti teşvik eder. Doğal felâketler karşısında insanlara sorumluluk duymamaktadır. Herkesin kendi sigortasını yapması zorunludur. Sol, eğitimin bir kamu hizmeti olmasını belirlemiştir. Profesörler ve hocalar için daha yüksek maaşlar, okullar ve araştırmalar için daha fazla ödemeler yapılmasını önermektedir. Sol bütün çocukların iyi bir eğitimden faydalanması için eşit şansları

²⁹⁴ **Stanga Şi Dreapta În Romania**, De ce, dupa 6 ani de guvernari de dreapta e nevoie de schimbare, PSD, s.1-2.

olması gerektiğini savunur. Okul devletin önceliklerinden birisidir. Eğitim olmayınca ekonomiyi gelişmemektedir. Sol, bütün vatandaşların dijital kapasitelerini geliştirmesi için teknoloji uzaklığın ortadan kaldırılmasını istenmektedir. Kırsal alanda özel eğitim için destek istenir. Çocuklara şans sunulması için daha fazla destek gerekmektedir. Sol, her toplum için en azından bir okul olmasıyla tüm çocukların eğitime erişiminin sağlanabileceğini savunmaktadır. Aynı anda sağ aydınları için hizmet özelleştirilmesinin sürdürülmesi gerekmektedir. Sadece paralı olanlar okula gidebilir. Sağ zorunlu bir eğitim istememektedir. Romanya'daki hükümet fakirliğe karşı tek çözümün, özelleştirme olduğunu düşünmektedir. Çürüme içindeki kamu hizmetlerinin sağlanmasını için kamu sistemlerinin bırakılması gerektiğini ifade etmektedir. Sağ, geliştirme ve araştırma için devlet kaynaklarının tahsisini sürdürmektedir. Piyasalar ve şirketler önemli etki ima etmektedir. Sağ kırsal ve yoksul kesimden olanların eğitime erişimin engellemesini, okul sayılarının azaltmasını istemektedir.²⁹⁵

Sağlık durumunda sol, güçlü ve etkin bir devletin kaliteli sağlık hizmetleri sağlamak için yetenekli olduğunu savunmaktadır. Yaşam ve tedavi hakkı, sigorta kalitesi ile bağlı değildir. Sol, devletin fakir bölgelerden olanlar için özel ve bütün vatandaşlar için asgari standartta tıbbi hizmetler sağlanması gerektiğini savunmaktadır. Devletin yüksek iş verimliliği için sağlıklı vatandaşlara ihtiyacı vardır. Sağlıklı bir insan aktif olarak çalışan demektir. Bu, üretimin artırılmasını ve bütçeye daha fazla para girmesini getirir. Yoksul insanlar için ilaç ödeneğini kaldırılır. Solcular ücretsiz bir sağlık sistemini savunmaktadır. Tıbbi altyapı yeterli ve performanslı olmalıdır. Hastanelerin sayısı, ayrıca tüm vatandaşlar için tıbbi

²⁹⁵ A.g.e., s.4

hizmetler ve gerekli sayıda hastane ister. Sağlık hizmetleri hakkında sağ, ideal yolun bu hizmetlerin özelleştirilmesi olduğunu savunmaktadır. Ucuz ilaç vererek maliyeti azaltır. Sağ, kamu yetkilileri ve yerel olanlar tarafından tıbbi altyapıları, hastaneleri küçültmüştür. Hastanelerin sayısını azaltarak özelleştirilmesini sağlamıştır. Hastaneler kapatılarak bakımevlerine dönüştürülmüştür.²⁹⁶

Romanya'da sol, vergilerin KDV farkını sürdürmeyi bıraktı. Zengin olanlar fakirlere göre daha fazla ödemek zorundaydı. Ekonomik krizden dolayı maliyetleri ve sosyal boşlukları azaltmıştır. Devlet genelde vergi toplar ve her vatandaşa konforlu bir varlık seviyesi sağlar. Solun çalışmaları işverenler tarafından geliştirilir. Sağ, sermayeyi desteklemek ister ve mümkün olacak kadarıyla vergilerin azaltılmasını ister. Ekonomik durumda sol, çocuklar için güçlü bir devlet öngörmektedir. Devlet altyapısını yeni çalışma alanları oluşturulmasına, destekleme yoluyla ekonomik gelişimin başlatılmasına kullanır. Devlet, ekonomik alanlarda stratejik ve aktif olmalıdır. Romanya'da doğal kaynakların devlet tarafından kontrol edilmesi gerektiği önerildi. Avrupa'da küresel düzeyde Romanya'da stratejik etki istikrarı desteklemesini ve önermesini bırakmıştır. Romanya kendi sermayesine yoğunlaşması gerektiğini düşünülmüştür. Sol tarım ve gelişim sektörü aracılığıyla güçlü bir devlet istemektedir. Devletin ekonomi için bir tehlike veya bir rakip olarak kabul edildiği söylenebilir. İhtiyaç duyulduğunda destek unsuru gibi görülen sigorta veya yeni bir istihdam yaratılması çalışması gerekmektedir. Sağ, kamu hizmetlerinin özelleştirmesini ve devletin sermayesinin ortadan kaldırılmasını uygun bulmaktadır. Sağ, vatandaşlar için büyük riskleri Romen devleti aleyhine, devletin doğal

²⁹⁶ A.g.e., s.6

kaynaklarının hızla sömürdüğünü düşündüğü için onaylamaktadır. Bütün yabancı ve Romen bankalar sisteminin özelleştirilmesini önermiştir.²⁹⁷

Romanya'da emekli olanların bazılarında fazla katkıda bulunmaktadır, en küçük ve en büyük emeklilik arasındaki uçurumun azaltılması için farklı vergilendirme tarzı sürdürülmektedir. Sol, emeklilerin tesislerini, kira ödeme ya da ilaç tazminat sübvansiyonları korumak ister. Tarımda çalışmış olanlara garantili emeklilik ve komünizmdeki gibi tazminat istenmektedir. Sol, emeklilik sistemini bütçenin "kanseri" olarak görmektedir. Emeklilik maaşlarının yeniden hesaplamasını ister, çünkü daha düşük emekli maaşları ortaya çıkmaya başlamıştır. Sağ, özel emeklilik hesaplamalarını sürdürmüştür. Yaşlı insanlara bakımevleri yapmak istemiştir. Yaşlılar, hasta ve fakir olanlar için sosyal yardımın azaltılması gerektiğini savunmuştur.²⁹⁸

İş yerleri üzerine sol, genç mezun çocuklar için çalışma çerçevesi bir sistemi gerçekleştirmek ister. Sosyal ve kaliteli hizmet sağlamak için çok harcama yapılmasına gerek yoktur, fakat fazla işçi ihtiyacı vardır. Sağ KDV'yi arttırmak istemiştir ve bunu gerçekleştirmiştir. Romanya'daki KDV %18'den %24'e yükselmiştir. Bu durumda tüm ürünlerin fiyatı artmıştır, bu durum sadece Avrupa standartlarında olmak için yapılmaktadır. Kamu hizmetlerinde de büyük bir geçiş yapılmıştır, yaşam kalitesi yavaş yavaş azalmaya başlamıştır.²⁹⁹ Solun tarım konusunda ulusal önceliği, kırsal alanlarda bir modernizasyona gidilmesidir. İyi bir fiyatla tarımsal üretimin ele alınması için tarımsal sanayi ve üretim alanları oluşturulması gerektiği ifade edilmiştir. Sol, kırsal alanlardaki altyapının

²⁹⁷ A.g.e.. s.8-9

²⁹⁸ A.g.e.. s. 11

²⁹⁹ A.g.e.. s.14

geliştirilmesini ister. Sol, gelecekte Romanya'nın gelişimi için kilit alanların kırsal alanlar ve tarım olduğunu düşünmektedir. Sağ için bu konu her zaman kırsal alanlarda tedavi olmaktadır. Sağ, büyük toprak sahiplerini korumak için genelde sadece kendi çıkarına sübvansiyon uyumu ister. Sağın savunduğu sistemde tarım alanlarından yüksek ücretler istenmektedir.³⁰⁰

³⁰⁰ A.g.e.. s.20

SONUÇ

İnsan değişen, değiştikçe gelişen sosyal bir canlıdır. Varoluşu gereği diğer insanlarla bir arada yaşamak zorunda olan insan geliştikçe toplumsal yaşamını da geliştirmiş ve toplumsal düzen türleri üretmiştir. Bu gelişime paralel olarak tabiatındaki temel gereksinimlerden olan güvende olma, özgürlük, eşitlik, bağımsızlık gibi değerlerini daha görünür kılmakla kalmamış bu değerlere adalet, insan hakkı ve bireysel farklılıklara saygı gibi toplumsal değerler eklemiştir. Demokrasi insanın bu değişim sürecinde ürettiği en gelişmiş hukuk, yönetim ve yaşam düzeni olmakla kalmayıp aynı zamanda meydana getirdiği toplumsal değerlerden de biridir.

Demokrasi toplumun tercihleriyle şekillenen ve halkın egemenliğine dayanan bir yönetim şeklidir. Halk kendi iradesi ile kendisini temsil ettireceği idarecileri parlamentoya gönderir. Demokrasi temeline dayanan seçim sistemiyle toplumdan yetki alıp mecliste belirli çoğunluğu sağlayan hükümet yönetsel iradeyi eline alır. Çoğunluk içinde yer almayan kısım ise muhalefeti oluşturur. Hükümet ve muhalefet arasındaki karşılıklı rekabet demokratik sistem tarafından korunan özgürlüğün sonucudur. Demokrasi bir medeniyet şeklidir, yetki, bağımsızlık, yasa, adalet ve hukuk gibi kavramlar aracılığıyla anlatılmaktadır. Tüm bu terimler başarı veya başarısızlıkla sonuçlanmasına bakılmaksızın tarihte önemli roller oynamıştır.

Demokrasinin Romanya'da gelişim sürecinin işlendiği bu çalışma yapı olarak üç bölümden oluşmuştur. İlk iki bölümde demokrasi ve sosyal demokrasi konuları farklı dillerdeki kitap, makale, bildiri gibi bilimsel yayınlar aracılığıyla güncel

uluslararası tarihsel-ideolojik perspektifler kullanılarak siyasi düşünceler tartışılmış, üçüncü bölümde ise Romanya’da sosyal demokrasinin gelişme süreci ile Sosyal Demokrat Parti’nin ülkede sağladığı kazanımlara yer verilmiştir.

Marksizm Leninizmi Romanya’da uygulanışı bütün doğudaki ülkeler içinde uygulanışlarının en kötüsüdür. Marx’ın ekonomik teorisiyle birlikte hayata geçirilen sosyalizm ilk başta felsefeci ve etik bir etki iken zamanla teoride belirtilen faydaları sağlayamadığı görülmüştür. Bu komunizm şeklini yeniden uygulayıp aynı hataları tekrarlayarak tarihsel bir çelişki yaşamamak için daha iyi yaşamak isteyen Romanya’nın sosyal demokratik yaşamı meydana getirmesi gerektiği söylenebilir.

Çalışmada Romanya’da komünizm zamanında siyaset, kültür, edebiyat vs. üzerine farklı bakış açıları kaynakları az olduğu için 21. yüzyılda demokrasi perspektifleri üzerinde durulmuştur. Çünkü ideoloji olarak Romanya’da öncelikle sağ politikalara doğru olan değişmeyi yeni bir siyasi kültür takip etmektedir. Romanya demokratik ideolojisindeki boşluğu doldurmaya ilişkin olan bu alternatif, sağa veya sola kaymayıp merkezde konumlanmıştır. Bu kültürün değerleri akılcılık, eleştirel ruh, bireysellik, insan hakları ve açık toplumdur. Çalışmada 1990-2012 yıllar arası Romanya siyasetinin hem yönetsel olarak hem de topluma hitap edebilme noktasında başarısızlık gösterdiği, bu başarısızlığın sebebinin yeni demokratik yaşamın uygulamasındaki toplumun ihtiyaçlarını ön planda tutmayan yönelimler olduğu görülmektedir.

Medya, birey ile toplum arasındaki karşılıklı iletişimi sağlayan aracı olduğu için siyaset alanında da belirleyicilerden biridir. Siyasetin durumunu ve gelişimini doğrudan etkileyen bir unsur olarak kitle iletişim araçları Romanya’da siyasi yaşamı

şekillenmesinde etkili olmuştur. 1990-2012 yıllar arası büyük ölçüde gelişerek politikacılarının kitleleri manipüle etmek için kullandığı en güçlü silah hâline gelen kitle iletişim araçlarından etkilenen vatandaşlarının sağ ile sol ayrımını olması gerektiği gibi yapamadığı görülmektedir. Bu durum Romanya'da sosyal demokrasinin gelişimini olumsuz etkilediği söylenebilir.

Demokrat bir rejimde siyasi seçkinler de bulunmalıdır. Gerek kitlelerin siyasi dönüşümünde etkili oldukları için, gerekse sahip oldukları bilgi, birikim ve maddi olanaklarının siyasi kararlar ile icraatlara kaynak teşkil etmesi yüzünden bir siyasi oluşumun yükselmesinde siyasi seçkinlerin var oluşu önemlidir. Çalışmada da belirtildiği üzere Romanya'da sosyal demokrasinin gelişimi sürecinde bunun eksikliğinin yaşandığı görülmektedir.

Romanya'da demokratik gelişimin bir diğer belirleyicisi insanların siyasi hakları üzerine olduğunu düşünülebilir. Bu konuya ilişkin siyasi seçim, siyasi güç eşitliği, dinsel/seküler partiler, ekonomik oligarşi, kültürel temsil hakları, etnik ve dinsel azınlıklar kavramlardan söz edilebilir. Bu kavramlar sonucunda ortaya çıkan özgürlük, eleştiri hakları, siyasi örgütlenmeler, devlet ilişkilerinde eşitlik, devletin hesap verebilirliği, özel hayatın dokunulmazlığı, yetki sınırları belirlenmiş güvenlik güçleri, sosyal özgürlükler, cinsel eşitlik gibi haklar demokrasinin belirleyicilerindendir. Birinci ve ikinci bölümde belirtildiği gibi demokratik toplumda bütün vatandaşlar eşit olmalıdır ve herkesin sayılan belirleyici haklardan eşit şekilde faydanlanması gerekir.

Tarihsel süreç devletlerin yapısı, görevleri ve unsurları üzerinde büyük değişimlere sebep olmuştur. Gelişmiş dünya siyasetinin, uluslararası hukukun ve

medeni insan toplumlarının artık başa çıkabilmesi gereken büyük siyasi-ekonomik mobilizasyon gerektirecek önceden olduğu kadar tehlikeli düşmanlarla karşı karşıya olmadığı söylenebilir. Devletlerin toprak bütünlüğü artık yurttaşları daha az ilgilendirmekte ve devletin zorlayıcı gücü artık bu kaygılara dayanmamaktadır. Bu araştırmada Romanya üzerinden toplumların yaşadığı büyük yönetsel değişim de anlatılmıştır.

Romanya'da 1989'dan sonra rejimin değişiklikleri ortaya çıkmaya başlamış, bu tarihten sonra demokratik ve ekonomik gelişim sağlanmıştır. Yaşanan değişimin ekonomiyi de kapsamaması gerekmektedir. Ekonomi ile sosyal demokrasinin birbiri ile doğrudan ilişkisi olduğu söylenebilir. Sosyal demokrasinin sağlandığı toplumlarda gelişen bilim, sanat, ticaret ve kültür üretimi zamanla ekonomiyi geliştirmekte; gelişen ekonomiden sosyal demokrasi yüzünden daha eşit ve adil pay alan insanlarda bu paylar daha fazla üretim için kaynak olabilmektedir. Sosyal demokrasi için ekonominin; tolerant, dengeli, rasyonel, saygılı, siyasetten bağımsız olması gerekir. Bu gereklilikleri demokrat siyasi kültür sağlamakta; kitle toplumunda ekonomik gelişimi ve ekonomik güveni, sosyal ekonomik seviyeyi ve gücü paylaşmak için gerekli olan objektif ekonomi unsurlarını artırmaktadır.

Bununla birlikte 1989'dan sonra Romanya'da demokrasiyi özümseme ve serbest piyasa ekonomisine geçiş süreci tam anlamıyla gerçekleştirilememiştir; uluslararası sistemle bütünleşme hedefine başarıyla ulaşamamıştır. Ulusal duygular ve geçiş politikası, sosyalizmden ayrılma sürecindeki çeşitli uygulamalar ulusalcılığı pekiştirmiştir. Uygulamalar üç adımda yapılmıştır. Birinci adımda özelleştirmenin uygulanış şekli ve anayasanın diğer yönlerinde yapılan değişiklikler ulusal

çatışmaları kışkırtmış, 1989 sonrasında mülkiyetin iade edilmesi olayı sırasında bazı etnik gruplar toprak dağıtımının niteliği konusunda birbirleri ile çekişme içine girmişlerdir. İkinci adım demokratik politikaların oluşturulma şeklidir. Bu bazı gruplara ulusal duyguları kullanma fırsatı vermiş; sosyalizm sonrası toplumlarda yeni yapılanmalara gidildiğinde yeni adli yapılarda ulusalcılığın adli mekanizmalarını kontrol etmesi gibi büyük problemlere yol açmıştır. Devletlerde, yeni yapılanmaların ön koşulu olan devlet egemenliği bireylerden oluşan vatandaşların değil çoğunluğu oluşturan etnik grubun egemenliği olarak anlaşılmıştır.

Vatandaşlık haklarını etnik temelde açıklayan bir başka görüş ise etnik kimliklerin, sosyalist dönemdeki anayasal vatandaşlık ve ulus inşasından önce oluştukları için kimlik oluşturma süreçlerini perdelendirdiğidir. Üçüncü adım daha sonraki ulusalcı çağrılara duyarlı politik öznelliklerin sosyalist rejimi oluşturma şekline geldi. Bu adımda sorun seçimlere katılan gruplardan ve seçim sürecinden kaynaklanmaktaydı. Pazar reformlarına karşı çıkan muhalefet ulusal değerleri koruyormuş gibi bir pozisyon alıyordu. Bu kesim içerisinde eski siyasal seçkinlerden, değişimin toplumun değerlerini olumsuz etkileyeceğini; pazar ekonomisinin toplumun kültürel değerlerine aykırı olduğunu düşünen kaygılı entelektüeller de vardı. Bunlar değişime muhalif olan toplum kesimleri arasında etkili olmuştur.

1965 yılında iktidara gelen Nikolay Çavuşesku, Romanya'da yönetimin daha da merkezileşmesine neden olurken, sonrasında diktatörlük noktasına ulaşan bir idare sistemiyle ülkeyi yönetmiştir. İktisadi bağlamda Romanya'nın içerisinde bulunduğu güç durum 1970'li ve 80'li yıllar boyunca devam etmiştir. Bu durum,

Romanya'nın uluslararası sistemden soyutlanmasına yol açarken; muhalif hareketlerin de baskı ve şiddet yoluyla sindirilmesi, Romanya'nın uluslararası toplum nazarında eleştiri kaynağı olmasını beraberinde getirmiştir.

1989'dan sonra demokrasi terimi; burjuvazi, orta seviyeler, özel mülkiyet, kapitalizm, serbest piyasa, değer piyasası, özeleştirme, iflaslar gibi terimler altında gizlemiş, gerçek anlam derinliği toplumda karşılık bulamamışken, bu durum zamanla değişmiştir. 2014 yılında modern siyasal partileri liderliğin önemini, liderliğin zorunlu olarak hem siyasal direktif gerektiren geniş ölçekli örgütlenmeyi hem de seçmen kitlesinin temel edilgenliğini beraberinde getirdiğini anlayıp yönetimlerinde kullanmışlardır. Tarihsel perspektiften Romanya'yı değerlendirdiğimizde, ülkenin dönemden döneme farklı dış politika yönelimleri olduğu gözlemlenmektedir. Buna yol açan etken, 20. yüzyılda uluslararası sistemin yapısında sıklıkla meydana gelen değişimler olmuştur. İki kutuplu sistemin yıkılışı Romanya açısından risklerin yanı sıra fırsatları da beraberinde getirmiştir. Romanya, 1990 sonrasında dış politik yönelimini Batı ile işbirliği boyutunda değerlendirmiştir. Batı Avrupa'daki yeni yapılanma modelinin 1990'lı yıllar zarfında kıtasal boyutlu bir mimariye dönüştürülmek istenmesi yönünde ortaya konan irade de Romanya'nın söz konusu fırsatı değerlendirmesine yol açan başka bir faktördür. Avrupa Birliği'nin üyelik perspektifi Romanya açısından soğuk savaşın bitiminin ardından ortaya çıkabilecek olumsuz senaryolara engel olmuştur. Ayrıca söz konusu perspektif, ülkede istikrar unsuru oluşturduğu şeklinde düşünülürken; bu hususta Romanya'nın önündeki en büyük engel, iç politikadaki tartışmaların kısır bir döngünün içerisine sürüklenme ihtimalini getirmesidir.

Devrimden önce Romanya, Avrupa'nın tanınmayan bir yeriiken, bu devrimden sonra dünyada daha tanınan bir ülke olmaya başlamış ve reformlar diğer ülkelere izlenmiştir. Uzun süre kısıtlanmış yaşayan insanlar yönetsel faaliyetlerin kendilerinde oluşturduğu adalet hissini tamamen kaybettikleri için protestolar düzenlemiştir. Böylece oluşan demokrasi iklimin de etkisiyle 1989'dan sonra toplumda gösteriler şeklinde siyasete aktif katılım başlamıştır. Yönetime gelen yeni siyasetçiler toplumun beklentilerini önemsememiş ve protestoları görmezden gelmiştir.

2012 yılının ocak ayında yeni sistemden beklentileri karşılanmayan, halk oylamalarında sergiledikleri irade parlamento ve Cumhurbaşkanı tarafından önemsenmeyen halk, taleplerini daha yüksek sesle dile getirmeye başlamıştır. Halkın tutumundaki bu değişiklik yeni protestoların başlamasına ve yoğun siyasi çatışmalar yaşanmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler neticesinde Cumhurbaşkanı Traian Basescu'nun görevde kalıp kalmamasına ilişkin referandum düzenlenmiş ancak Romanya Anayasa Mahkemesi referanduma katılımın yetersizliği yüzünden referandumu iptal etmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararından sonra Basescu, Cotroceni Sarayı'ndaki Cumhurbaşkanlığı makamına geri dönmüştür. Ancak bu sonucun fiili öneminden daha çok halkın 23 yıl sonra yeniden eylemler aracılığıyla aktif siyasete katılması yönünden önemli olduğu söylenebilir. Ayrıca bu araştırmada; Sosyal Demokrat Parti'nin 23 yılda geçirdiği değişimler ele alınmış, zaman içinde Ulusal Liberal Birliği ve Muhafazakâr Parti ile (USL Social Liberal Union- Sosyal Liberal Birliği) oluşturduğu ittifaklar anlatılmıştır.

21.yüzyılda proleter olmayan gruplar ve gerici bir kitle partide etkinliğini arttırmıştır. Bu grupların demokrasiye zıt, kabul edilmesi zor bazı ittifakların kabul edilmesini istemesi partide kriz oluşturmuş ve Sosyal Demokrat Parti bu yüzden hedefleri ile kapitalizmin gelişmiş stratejilerine uyum sağlayamamıştır. Bunun ardından parti, kimlik sorununun yerli ve yabancı öncü aktörlerinin eylemlerine şahit olmuştur.

Bu süreçler yüzünden temsili demokrasi ve serbest ekonomik piyasaya geçiş tam anlamda gerçekleşmemiş olsa da Romanya da diğer Doğu Avrupa ülkeleri gibi dış politik tercihlerinde esaslı değişikliklere gidip Batı yanlısı bir siyasetin takipçisi olmuştur. Sosyal Demokrat Parti 2012 yılının Nisan ayına kadar iktidarda kalmıştır. Bu tarihten sonra Romanya'nın Cumhurbaşkanı Traian Basescu yeni hükümeti belirlemiştir. Bu yeni koalisyon hükümetine Sosyal Demokrat Parti'nin genel başkanı Victor Ponta başbakan olarak gelmiştir.

2014 yılından bakıldığında ise; toplum çoğunluğunun demokrasiye, demokratik toplum değerlerine, sosyal demokrasinin temsil ettiği düşüncelere ve bireysel haklarına ilişkin belirleyicilere inanmadığı gözlemlenmektedir. Demokratik sistemde en önemli vatandaşlık haklarından biri seçme ve seçilme hakkıdır. 89 devriminde bir milyondan fazla insan özgürlük ve demokrasi için ülkeyi yönetecek kişiyi demokratik seçimlerle belirlemek amacıyla sokağa çıkmıştır. 2012 yerel seçimlerinde ise toplumun sadece %25'inin sandığa gitmesi yapılan gözlemi destekler niteliktedir.

KAYNAKÇA

Andreescu, Gabriel, (2004), **Ştiinte Politice, Natiuni şi Minoritati**, İaşi: Editura Polirom Collegium.

Aristotle, (2009), **Politics**, Edited and translated by Ernest Barker, Oxford: University Press.

Arslan, Metin, **İşletme Yönetimi**, Ders notları, 2012

Barbu, Daniel, (2001), **Bizant Contra Bizant**, Bucureşti: Editura Nemira.

Basgil, Ali Fuad, (2006), **Demokrasi Yolunda, Siyasi Hukuk Etutleri**, 2. Baskı, İstanbul: Yağmur Yayınevi.

Berman, Sheri, (1998). **Social Democracy And The Making of Europe's Twentieth Century**, Harvard University Press Publication.

Birol, Ertan, (2008), Siyasette Başarının Anahtarı DELTA Yöntemi, Ankara: **Pollmark Piyasa ve Kamuoyu Araştırmalar**.

Bulai, Alfred, (1999), **Mecanisme Electorale**, Bucureşti: Editura Povideia, Colectia Ştiinte Sociale.

Campeanu, Pavel, Adriana Combes, Mihnea Berindei, (1991), **Romania Înainte și După 20 Mai**, București: Editura Humanitas.

Capitalism și Socialism Există Loc Pentru “A Treia Cale”?, 2012, <http://a-treia-cale.blogspot.com.tr/2012/06/capitalism-sau-socialism.html>

Ceașa Gheorghita, Mircea, Claudiu Tefiș, (2008), **Alegerile Pentru Parlamentul European, Romania**, Iași: Editura Polirom.

Chirot, Daniel, (1999) **Schimbarea Sociala**, București: Editura Romana.

Ciobanu, Vasile, Sorin Radu, (2008), **Partide Politice Și Minoritati Nationale Din Romania In Secolul 20**, Sibiu: Editura Teora Media, Vol. III.

Cojoc, Marian, (2009), **Curs De Istorie Politica A Romanilor**. Constanta.

Constitutia Romaniei revizuita, 2003

Dahl, Robert, (2003), **Despre Democratie**, Iași: Editura Institutul European.

De La Economia Socialistă La Cea De Piață In Europa Centrală
<http://conspecte.com/Geoconomia/de-la-economia-socialista-la-cea-de-piata-in-europa-centrala.html>

Deletant, Denis, (2010), **Romania Sub Regimul Comunist**, Bucureşti: Editura Academiei Civice

Deletant, Denis, (2010), **Ceauşescu si Securitatea**, Bucureşti: Editura Politica.

Diamond, Larry &Alli, (2000) **Cum se Consolidează Democraţia**, Iaşi: Editura Collegium Poliom.

Dietrich, Heinz, (2007) **21. Yüzyılın Sosyalizmi, Küresel Kapitalizmden Sonra Ekonomi, Toplum ve Demokrasi**, İstanbul: Pencere Yayınevi.

Doğan, İsmail, (2005) **Vatandaşlık Demokrasi ve İnsan Hakları**, Ankara: Pegem Yayıncılık

Dunn, John, (1992), **Democracy the Unfinished Journey**, Oxford: University Press

Einstein, Albert, (2008), Niçin Sosyalizm?, çev. Kamalak, İ. & Dura, N., <http://www.toplumvedemokrasi.org.tr/index.php/tdd/article/viewFile/155/159>

Ernst, Cassier, (2001), **Mitul Statului**, Iaşi: Editura Institutul European.

Galagher, Tom, (2001), **Romania After Ceauşescu**, Bucureşti: Editura Teora.

Gallagher, Tom, (2004), **Furtul Unei Națiuni. România De La Comunism Încoace**. București: Editura Humanitas.

Garboviceanu, P., (1926), **Minoritatile din Romania Maghiarii Si Secuii Sașii Si Șvabii**, București: Editura Casei Școalelor.

Garaudy, Roger, (1970), **Sosyalizmin Büyük Dönemeci**, İstanbul: Milliyet Yayınları.

Giovanni, Sartori, (2004), **Teoria Democratiei Reinterpretata**, Iași: Teoria Polirom.

Giddens, Anthony (1998), **The Third Way- The Renewal of Social Democracy**, Cambridge UK: Polity Press.

Graeme, Gill, (2000), **Dynamics of Democratization**, Manchester University Press.

Greaves, Percy, (1974) L.Jr., **Mises Made Easier a Glossary for Ludwig**, **Free Market Books** CA. USA.

Güler, Esra, (2012), Geçiş Ekonomileri Ve Yeni Kurumsal İktisat'ın Yeniden Yükselişi, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, 13 (1).

Güngör, Turan, (2007), Piyasa Ekonomisine Geçis Ülkelerinde Yoksulluk ve Gelir Eşitizliği, **Kamu-İş**; C: 9, S: 2/

Hacısalihöğlu, Mehmet Fuat Aksu, (2007), **Foundation for Middle and Balkans Studies, YTÜ Department of Political Science and International Relations, Preceding of International Conference of Minority Issues in the Balkans and European Union 16th May, İstanbul.**

Hallowell, John H. (1973), **Temeiul Moral Al Democratiei**, Bucureşti: Editura Paideia.

Held, David, (1997), **Models of Democracy**, UK: second Edition Oxford.

Hirst, Paul and Sunil, Khilnani, (1996), **Reinventing Democracy**, Oxford: Blackwell Publishers Editions.

Hüznü Erkan, Canan Erkan, (1989) **Ekonomide Sosyal Demokrasi Alternatif**, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Institutul Ovidiu Şincai, (2005) Analiza Congresului PSD, Semnificatii si Consecinte, Bucuresti.

İncanews, SSCB Neden Çöktü - Yükseliş ve Çöküşün Diyalektiği, 2000,
<http://www.incanews.net/dosya/3979/sscb-neden-coktu-yukselis-ve-cokusun-diyalektigi>

Kader, Özlem, Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Romanya'nın Dış Politikasında Batı Dünyası ve Türkiye'yle İlişkiler, 2014,
<http://btk.balgoc.org.tr/yazarlar/kaderozlem/kader2.html>

Kamalak, İhsan, (2008) Değerlendirme, Tartışma ve Cevap Yazıları, Toplum ve Demokrasi, 2 (2), **Monthly Review**, Ocak-Nisan.

Les Minorites Etniques De La Transylvanie, (1996), Par Transylvanus, Organisation Politique Des Minorites De Transylvanie. Paris: Les Presses Universitaires de France.

İncanews, “SSCB Neden Çöktü - Yükseliş ve Çöküşün Diyalektiği”, 2000,
<http://www.incanews.net/dosya/3979/sscb-neden-coktu-yukselis-ve-cokusun-diyalektigi>

Kabak, Aydın, (2007), **Karl Polanyi ve Joseph A. Schumpeter'de Kapitalist Sistem ve Sürdürülemezliği**, İstanbul.

Kortvah, İstvan, (1992), **Centrul de Cercetare a Relatiilor İnteretnice, Minoritatile din Romania, Aspecte Politice**, Cluj: Editura Limes.

Küçükaydın, Demir, (2009) Marksizm'in ve Sosyalizmin Sorunları Üzerine Yazılar, <https://rojbas2.files.wordpress.com/2012/06/marksim-ve-sosyalizm-sorunlari-uzerine-yazilar.pdf>

Lazar, Florin, Statul Bunastarii Din România, în Căutarea Identității, https://www.academia.edu/10555227/STATUL_BUN%C4%82ST%C4%82RII_DIN_ROM%C3%82NIA_%C5%9EI_RAPORTAREA_LA_TIPOLOGII

Lijphart, Arend, (2000), **Modele Ale Democrației, Forme De Guvernare Și Funcționare În Treizeci Și Șase De Țări**, București: Editura Polirom.

McKeon, Richard, (1951), **Democracy in a World of Tensions**, Chicago: University of Chicago Press

Mishler, Rose Richard, William, Haerpfer, Christian, (2003), **Democratia Si Alternativele Ei**, Timișoara: Editura Institutul European.

Miller, David, (2005), **Enciclopedia Blackwell A Gândirii Politice**, București: Editura Humanitas.

Ministry Of Public Information Department For Interethnic Relations, Ministry Of Education And Research, General Directorate For Education In The Language Of Minorities, Minorities And Education In Romania 2000-2001 School Year 2001,

Sources: Annual Statistical Reports Of School Inspectorates, Data Of The National **Institute Of Statistics, Statistics Bulletin** No 8 2000/2001 Babeş Bolyai Universitatea Cluj Napoca.

Moodel, Ernest, Daniel Singer, (1991), Carlos M. Vilos, Oliver MacDonald, Derleyen, çeviren: Fikret Başkaya, **Sosyalizmin Geleceği**, Ankara: İmge Kitabevi.

Morar, Filon, (2001), **Democratia Privilegiilor, Alegerile Aleşilor In Romania** Bucureşti: Editura Povideia.

Nedelcu, Ana, (2008), **Fundamentele Educatiei Interculturale – Diversitate Minoritati Echitate Cum Se Pot Legitima Teoretic Practic Sau Politic Diferentele Multiculturale**, Iaşi: Editura Polirom.

Newman, Michael, **Sosyalizm**, Ankara: Dost Kitabevi, Kasım 2013,

New York Times Newspaper, (1989), Upheaval İn The East: A Rising Star; A Man Who Could Become Rumania's Leader, 23 December 1989.

Pejovich, Svetovar, “**Sosyalizmden Piyasa Ekonomisine: Savaş Sonrası Almanya Versus 1989 Sonrası Doğu Bloku**”, 1990, <http://www.libertedownload.com/LD/arsiv/43/03-pejovich-svetozar-sosyalizmden-piyasa-ekonomisine.pdf>.

Pleșoianu, George, Conceptul economiei de piață și caracteristicile unei piețe libere, raționale și funcționale abordări pentru România, suport de curs.

Peter, Gross, 2004: **Mass-Media Si Democratia În Tarile Europei De Est**, Editura Iași: Polirom.

Preda, Cristian, (2005), **Partide Și Alegeri In Romania Post Comunista 1989-2004**, București: Editura Nemira.

Prof. Dr. Nuredin İbram, (2007), **Musulmanii din Romania**, Constanta: Editura Golden.

Putnam, Robert D., Robert Leonardi and Rafaella Y. Nanetti, (2001), **Cum functioneaza Democratia, Tradițiile Civice ale Italiei Moderne**, Iași: Editura Polirom.

Putnam Robert, (2008), **Cum Functioneaza Democratia**, București: Editura Romana.

Renașterea unei democratii, Alegerile din Romania de la 20 Mai 1990, (1991), București: Editura Însop.

Rotariu Traian, Mircea Coaja, (2005), **Alegerile Generale 2004, O Perspectiva Sociologica**, Alba Iulia: Colectia Universitas, Seria Sociologie.

Sadun, Aren, (2008), **Sosyalizmin Yeni Yolu**, Ankara: İmge Kitabevi.

Sakinç, Süreyya, (2005), **Geçiş Ekonomileri Ve Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Ekonomik Reformlar**, Manisa: Emek Matbaacılık ve Yayıncılık.

Sartori, Giovanni,(1999), **Teoria Democratiei Reinterpretata**, İaşi: Ed.Polirom.

Scurtu, Ioan, (1998), **Istoria Romanilor, Din Cele Mai Vechi Timpuri Pana Azi**, Bucureşti: Editura Petrion.

Senellart Michel, (1998), **Artele Guvernarii**, Bucureşti: Editura Meridiane.

Stanga Şi Dreapta În Romania, De Ce, Dupa 6 Ani De Guvernari De Dreapta E Nevoie De Schimbare, PSD

Karabay, Erkan, (2015), SCB Sonrasında Piyasa Ekonomisine Geçiş Deneyimleri: Kırgızistan Örneği, <http://erkankarabay.blogspot.com.tr/2015/07/sscb-sonrasinda-piyasa-ekonomisine.html>

Tarcomnicu, Emil, (2012), **Minoritatile Romanesti Sud Dunarene, Studiu Etnografic Al Romanilor**, Bucureşti: Editura Etnologica.

Thom, Françoise, (1996), **Sfarsiturile Comunismului**, Traducere de Gabriela Gavril, Prefață de Liviu Antonesei, Iași: Editura Polirom.

Thomas, Carothers, (2002), Sfarsitul Paradigmei Tranzitiei, in **Revista Romana de Stiinte Politice**, anul I, nr, 1, volumul 2.

Tilly, Charles, (2007), **Democracy**, UK: Cambridge University Press

Tranzitia Romaniei la economia de piata

<http://www.stiucum.com/economie/economie-generala/Tranzitia-romaniei-laeconomia24134.php>

Ulrich K. Preuss, (1993), **Constitutional Aspects of the Making of Democracy in the Post-Communist Societies of East Europe**, Bremen: Zentrum für Europäische Rechtspolitik an der Universität Bremen.

Verdery, Katherine, (2003), **Socialismul. Ce A Fost Si Ce Urmeaza**, Editura Iași: Institutul European.

Von Mises, Ludwig, (2007), **Sosyalizm, İktisadi ve Sosyolojik Bir Tahlil**, Ankara: Liberte Yayınları.

Weale, Albert, (1999), **Democracy, Issues in Political Theory**, series editors: Peter Jones and Albert Weale, New York.

Weber, Max, **Politica o Vocatione si O Profesie**, Bucureşti: Editura Anima, 1992

Yavuz, Hasan Bilgehan, (2000), Geçiş Ekonomilerinde Ekonomik Büyüme, **Türk İdare Dergisi**.

Zübeyir, Turan, Dünyadaki Ve Türkiye'deki Krizlerin Ortaya Çıkış Nedenleri Ve Ekonomik Kalkınmaya Etkisi, **Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi**, 2011, Cilt: 4, Sayı: 1

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.adrianNăstase.ro/omul-politic.php>

<http://www.adevarul.ro/>

<http://www.antena3.ro/>

<http://www.alegeri-romania.ro/>

<http://www.balkangundemi.com/2014/10/23/romanyada-ajan-cumhurbaskani-adayi-tartismasi/>

<http://www.dapnl-pd.ro/presa.php>

<http://www.evz.ro/index.html>

<http://tr.euronews.com/2013/12/04/avrupa-birligi-uyeligi-romanya-yi-ne-kadar-degistirdi/>

<http://tr.euronews.com/2013/04/25/ponta-dan-romen-azinlik-itirafi/>

<http://tr.euronews.com/2012/08/22/ab-den-romanya-ya-basescu-cagrisi/>

<http://www.gencgelisim.com/v2/content/view/1270/1/>

<http://halkci.org/sosyal-demokrat-ekonomi/#more-540>

<http://hurbakis.net/content/insan-odakli-siyaset>

<http://www.jurnalul.ro/>

http://www.karam.org.tr/Makaleler/590642051_bozkurt.pdf

<https://mises.org/>

<http://www.partidulconservator.ro>

<http://partiokulu.tkp.org.tr/aday-uye/aday-uye-egitim-metni/marksizmin-temelleri>

<http://personalitati.infoportal.rtv.net/biografie~nume-ion-iliescu.html>

<http://personalitati.infoportal.rtv.net/biografie~nume-nicolae-vacaroiu.html>

<http://www.pdl.org.ro/>

<http://www.pnl.ro/>

<http://www.pntcd.eu/corneliu-coposu-o>

<http://politikaakademisi.org/2014-romanya-devlet-baskanligi-secimleri/>

www.politicaromaneasca.ro/partidul_national_taranesc_crestin_democrat-270

<http://www.praksis.org/wp-content/uploads/2011/07/008-07.pdf>

<http://www.psd.ro/>

<http://www.protv.ro>

<http://www.realitateatv.net>

<http://www.revista22.ro/articol-6012.html>

<http://www.renclinot.com/kultursanat/sivil-toplum-kuruluslari-nelerdir-gorevleri-nelerdir.html>

<http://www.romanalibera.ro/>

http://www.romanya.org/romanya_tarihi.html

<http://romania.ici.ro/ro/istorie/hi80.html>

<http://www.sondakika.com/haber/haber-romanya-nin-arafati-ulkeyi-salliyor-3269370/>

<http://www.stolojan.eu/pagina-detaliu/curriculum-vitae>

http://www.turkcebilgi.com/helsinki_anla%C5%9Fmas%C4%B1

<http://www.udmr.ro/>

<http://www.voceatransilvaniei.ro/cine-a-castigat-primul-tur-alegeri-prezidentiale-2014/>

http://en.wikipedia.org/wiki/Adrian_Nastase

ÖZET

Demokrasi, insan yaşamına dair sadece bir toplumsal yönetim mekanizması değil, aynı zamanda sivil toplum kuruluşlarıyla, katılımcı kitleleriyle, uzlaşmacı politikalarıyla başlı başına bir kültür ve değerdir.

Başarılması ve uygulanması için zorlu süreçlerden geçilmesi gereken demokrasi, benimsenmesi ve güçlenmesi için devletin, vatandaşların, desteğine ihtiyaç duyabilir. Seçimlerin adil ve özgür bir biçimde gerçekleşmesi demokrasinin temel gerekliliklerinden biridir. İktidarda hangi parti olursa olsun, demokratik ve anayasal düzene saygı göstermek zorundadır. Demokrasi kültürü kökleşmiş bir çok Avrupa Birliği ülkesinde demokratik hak ve bilinçli özgürlükler ile demokratik kurumları yaşama geçirilmesi yıllar almıştır. Yeni katılan bazı ülkeler bu bilinci sadece birkaç yıllık bir deneyimle edinmiştir.

Romanya bu ülkelerden birisidir, sosyalist rejimin üzerinden 26 yıl geçmesine rağmen (1989-2015 yıllar arası) tam olarak demokrasiye geçilememiş, ancak bu süreç yavaş yavaş oluşturulmaya çalışılarak ilerletilmiştir. 1989'dan bu yana Romanya'daki insanlar özgürlük ihtiyacını farklı durum ve ortamlarda seslendirmiştir. Bağımsız olma gereksinimi insanın karakteristik bir özelliğidir; bu özgürlük güdüsü ve düşüncesinin kökeni serbestlik sezgisine dayanmaktadır. Romen toplumu 1989'da adalete inanmaya başlamıştır ve bu olay 2012'de tekrarlanmıştır. Bu tekrarlar Romanya için demokrasiye doğru adımlar sayılan önemli seviyedeki bir hareketlerdir.

SUMMARY

Democracy is not representing a fact about human life or social management mechanism, in fact democracy concept it is in relation with civil society organizations and masses. Also we can say that according with the policies it is itself a culture and value.

Achieving the democracy should be through the challenging process for his implementation, adoption and strengthening the state, citizens that sometimes may need the support of different communities. The role of the prime minister of the government is important in this system because here everyone has to participate to elections, every citizen must play a role. No matter which party it is in power, the people must to respect the democratic and constitutional order. Ingrained in the culture of democracy, in many European Union countries we can see how democracy works and how it has taken years to implement it. The new participating countries to this system also joined this new awareness that has adopted within only a few years of experience.

Romania is one of those new countries that after 26 years of socialism (between 1989-2015) didn't reach to a fully transition to democracy, this process slowly progressed trying to create the transition. Since 1989, the need for freedom of Romanian people has been performed in different situations and environments. A characteristic feature of people is required to be independent; the origin of the idea of liberty and freedom is based on intuition reasons. In 1989 the Romanian society began to believe in justice, and similar events were repeated in 2012. These events represent toward democracy movement a step that is considered very important for Romanian society.